

Ольга СИДОРЕНКО
Інна СИПЧЕНКО

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Навчальний посібник

Суми, 2023



Ольга СИДОРЕНКО

Інна СИПЧЕНКО

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Суми

ТОВ «ВПІ "Фабрика друку"»

2023

УДК 811.161.2'38(075.8)

С 14

Рецензенти:

Жиленко І. Р. – д-р філол. наук, професор кафедри журналістики та філології Сумського державного університету

Холявко І. В. – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка

Рекомендовано до друку вченою радою факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету (протокол №10 від 08.05. 2023 р.)

Сидоренко О. П., Сипченко І. В.

С14 Стилїстика української мови. Практичний курс: навчальний посїбник для студентів спеціальності «Журналістика». Вид. 2-ге, доповн., переробл. Суми: ТОВ «ВПП "Фабрика друку"», 2023. 136 с.

Посїбник має на метї дати знання з основ стилїстики, виробити у студентів вмїння й навички аналізувати та продукувати тексти рїзних типів і жанрів; сприяти пїднесенню культури фахового мовлення. Практичнї завдання розкривають стилїстичний потенціал мовних одиниць усїх рївнїв, показують особливостї їх функціонування в журналістських текстах; необхідний мїнімум теоретичних вїдомостей умїщено в короткому словнику стилїстичних термїнів; індивїдуальнї завдання зї стилїстичного аналізу тексту узагальнюють і систематизують знання й практичнї навички.

Навчальний посїбник рекомендований для студентів спеціальності «Журналістика», буде цікавим для студентів-філологів, учителїв української мови, а також для тих, хто прагне вдосконалити українське мовлення.

© Сидоренко О. П., Сипченко І. В., 2023

© ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИКИ.....	5
СТИЛІ МОВЛЕННЯ.....	13
СТИЛІСТИЧНІ РЕСУРСИ МОВИ.....	20
Фонетичні засоби стилістики.....	20
Лексичні засоби стилістики.....	31
Фразеологічні засоби стилістики.....	51
Граматичні засоби стилістики.....	62
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	76
Схема стилістичного аналізу тексту.....	76
Тексти для стилістичного аналізу.....	78
КОРОТКИЙ СЛОВНИК СТИЛІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	114
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	133

Передмова

Практичний курс стилістики української мови є складовою професійної підготовки студентів спеціальності «Журналістика», спрямований на розвиток загальних мовно-комунікативних компетентностей, оскільки сучасний темп життя, інтенсивний розвиток інформаційних технологій вимагають від журналіста вмінь правильно, переконливо висловлюватися, швидко сприймати будь-яку форму мовлення, виділяти необхідну інформацію для прийняття рішень, правильно спілкуватися в будь-якій мовленнєвій ситуації.

Мета посібника – сприяти опануванню теоретичних основ стилістики, розкрити стилістичний потенціал мовних одиниць усіх рівнів, показати особливості їх функціонування в текстах різних типів і стилів, сприяти розвитку мовного чуття, естетичного смаку, культури мовлення, здатності висловлюватися яскраво і доречно.

У процесі засвоєння навчального матеріалу і виконання практичних завдань студенти будуть **знати** основні поняття й категорії стилістики, основи функціонально-стильової диференціації української мови, специфічні риси, властивості й сфери функціонування стилів, стилістичні фігури, засоби, прийоми; **уміти** аналізувати зі стилістичного погляду тексти різних стилів і жанрів, журналістських зокрема; виявляти прийоми стилістичного увиразнення мовлення; використовувати стилістичні засоби для експресивного вираження інтелектуального, емоційно-вольового й естетичного змісту мовлення; дотримуватися культуромовних норм; конструювати стилістично виважені тексти відповідно до мети, призначення та умов професійного спілкування.

Короткий словник стилістичних термінів містить необхідні теоретичні відомості, що стануть підґрунтям для набуття практичних умінь і навичок грамотно користуватися мовними засобами в різних сферах суспільного життя. Тестові завдання, що пропонуються на початку опрацювання теми, актуалізують теоретичні знання, потрібні для виконання практичних завдань. Практичні завдання передбачають спостереження за лінгвостилістичним матеріалом, аналіз стилістичних явищ, реконструкцію повідомлень, їх увиразнення, редагування, створення текстів за заданими характеристиками, культуромовні практикуми. Виконання індивідуальних завдань зі стилістичного аналізу тексту дозволять узагальнити і систематизувати набуті знання, удосконалити практичні навички.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИКИ

1. Опрацюйте зміст ключових понять стилістики (за словником): *стилістика, стиль, функціональний стиль, індивідуальний, функціональний стиль, експресивний стиль, стильова норма, стилістична норма; контекст, види контекстів: ситуативний контекст (одиночний, типовий ситуативний контекст, соціально-історичний контекст); лінгвістичний контекст (лексичний, синтаксичний, стилістичний); за обсягом (мікроконтекст, макроконтекст, мегаконтекст); експресивність, її різновиди (інгерентна, адгерентна); конотація: узуальна конотація; okazіональна конотація; стилістичне значення (аксіологічне, емотивне, образно-експресивне, функціональне; текст, ознаки тексту (цілісність, зв'язність, дискретність, референційність, лінійність, інформативність, завершеність).*

2. Перевірте теоретичні знання – виконайте тестові завдання.

1. Лінгвістична наука, яка вивчає способи використання мовних одиниць і категорій у різних мовних стилях, а також функціональну стильову систему літературної мови в її сучасному стані і діахронії, називається:

- а) лінгвістика;
- б) стилістика;
- в) риторика;
- г) лексикологія.

2. Суспільно необхідний, історично сформований різновид літературної мови (її функціональна підсистема), що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних одиниць:

- а) стиль мовлення;
- б) експресивний стиль;
- в) функціональний стиль;
- г) індивідуально-авторський стиль.

3. Сукупність прийомів використання мовних засобів, що є характерною для творчості окремого письменника, діяча культури, мовця:

- а) стиль мовлення;
- б) експресивний стиль;
- в) функціональний стиль;
- г) індивідуально-авторський стиль.

4. Різновид мови, що сформувався за ступенем експресії думок і почуттів, емоцій, настанов на досягнення цілей і мети незалежно від сфери діяльності людини:

- а) стиль мовлення;
- б) експресивний стиль;
- в) функціональний стиль;
- г) індивідуально-авторський стиль.

5. Мовні засоби, за якими закріпилося певне емоційне чи емоційно-експресивне забарвлення і які регламентовано вживаються у певних типах мовлення: стилях, підстилях, жанрах та видах текстів:

- а) стилі мовлення;
- б) жанри мовлення;
- в) мовні норми;
- г) стилістичні норми.

6. Норма мови, обмежена рамками стилю, рамками усної або писемної форми спілкування, специфікою жанрового різновиду в межах стилю тощо:

- а) стилі мовлення;
- б) стильові норми;
- в) мовні норми;
- г) стилістичні норми.

7. Мовне оточення, ситуація й умови спілкування, а також національно-культурне середовище, що дозволяють правильно зрозуміти зміст повідомлення:

- а) конотація;
- б) контекст;

- в) текст;
- г) експресивність.

8. Екстралінгвістичний контекст, коли висловлене має сенс тільки в конкретній ситуації і ні в якій іншій:

- а) історично-соціальний контекст;
- б) ситуативний контекст;
- в) лексичний контекст;
- г) стилістичний контекст.

9. Екстралінгвістичний контекст, у межі якого входять не тільки конкретні умови висловлювань, а й події, процеси, факти, дати, оцінки чи прогнозування з огляду на світоглядні та соціально-ідеологічні позиції мовців, історико-національні пріоритети, духовно-культурні цінності, сьогочасні смаки й уподобання мовців:

- а) історично-соціальний контекст;
- б) ситуативний контекст;
- в) лексичний контекст;
- г) стилістичний контекст.

10. Сукупність конотативних і неконотативних значень усіх інших мовних одиниць, у якій найчастіше реалізується стилістичне значення заданої мовної одиниці:

- а) історично-соціальний контекст;
- б) ситуативний контекст;
- в) лексичний контекст;
- г) стилістичний контекст.

11. Інтенсивна виразність мовного знака, що сформувалася тільки у певному контексті, ситуації, умовах, а не в основному словниковому значенні:

- а) експресивність;
- б) інгерентна експресивність;
- в) адгерентна експресивність;
- г) емоційність.

12. Інтенсивна виразність, що внутрішньо притаманна мовному знаку, є його постійною і невід'ємною ознакою в будь-яких ситуативно-контекстних умовах:

- а) експресивність;
- б) інгерентна експресивність;
- в) адгерентна експресивність;
- г) емоційність.

13. Одне з основних понять стилістики, яке означає додаткові семантичні й стилістичні відтінки, що виникають на асоціативно-образних уявленнях, накладаються на основне значення слова в процесі комунікації і надають вислову експресивного забарвлення, певного тону, колориту:

- а) експресивність;
- б) оцінність;
- в) конотація;
- г) контекст.

14. Рідковживані, може, й не всім зрозумілі, здебільшого авторські новотвори, що виникли на основі якихось незвичних і маловідомих для більшості мовців суб'єктивних асоціацій:

- а) конотація;
- б) експресивність;
- в) узуальна конотація;
- г) оказіональна конотація.

15. Додаткове, супровідне до лексичного та граматичного значення мовної одиниці, що співвідноситься з оцінно-раціональним сприйняттям світу, виражає закріплене традицією оцінне ставлення до денотата (предметів, осіб, явищ тощо) за принципом «позитивне – негативне», «добре – погане»:

- а) стилістичне значення аксіологічне;
- б) стилістичне значення емотивне;
- в) стилістичне значення образно-експресивне;
- г) стилістичне значення функціональне.

16. Додаткове, супровідне до лексичного та граматичного значення мовної одиниці, що співвідноситься зі сферою чуттєво-образного сприймання мовців, при якому предмети кваліфікуються за якимись ознаками, властивостями, прикметами, що інтенсивно виражені, тобто експресивні:

- а) стилістичне значення аксіологічне;
- б) стилістичне значення емотивне;
- в) стилістичне значення образно-експресивне;
- г) стилістичне значення функціональне.

17. Ознака тексту, що є сукупністю змістової (теми, ідеї, змісту), комунікативної (мети, намірів мовного спілкування) і структурно-граматичної єдностей:

- а) цілісність;
- б) зв'язність;
- в) дискретність;
- г) лінійність.

18. Ознака тексту, що передає членованість його на окремі елементи, кожен із яких є складником цілого і водночас постає відносно автономною частиною:

- а) цілісність;
- б) зв'язність;
- в) дискретність;
- г) лінійність.

19. Текстова категорія, що відображає зв'язок інформації у мовленнєвому витворі з об'єктом дійсності:

- а) інформативність ;
- б) лінійність;
- в) завершеність;
- г) референційність.

3. Прочитайте виразно наведений уривок. Проаналізуйте його за такою схемою:

- 1) визначте тему, основну думку;

2) подумайте, чи можна наведений уривок назвати текстом. Прослідкуйте, як у наведеному уривку реалізуються такі ознаки тексту, як: цілісність, зв'язність, дискретність, референційність, лінійність, інформативність, завершеність

3) з'ясуйте вид контексту для виділених фрагментів, обґрунтуйте свою думку;

4) виділіть лексеми з емоційно-експресивним значенням, з'ясуйте вид експресивності;

5) знайдіть слова із конотативним значенням, проаналізуйте його.

... Вирячивши вогненні очі, дихаючи полум'ям і димом, потрясаючи ревом пустелі і нетрі і вогненным хвостом замітаючи слід, летів дракон. Не з китайських казок і не з пагод Тибету – він знявся десь з громохкого центру *країни «чудес»*, вилетів з чорного пекла *землі людоловів* і гнав над просторами... Над безмежжям Уралу... Через хащі Сибіру... Через грізний, понурий Байкал... Через дикі кряжі Зайбакалля... Через Становий хребет, – звивався над ним межи скель і шпилів... Високо в небі, сіючи іскри й сморід, летів і летів у безмежній ночі.

... То не фіктивна потвора з наївних китайських казок і не легендарний дракон *Далай-лами*. Ні, то реальний, то єдино реальний, справжній дракон, найбільший і найстрашніший з усіх драконів. Ані *Микита Кожум'яка*, ані сам *Юрій Переможець* не в силі б його подолати. На сталевих лапах, з вогненным черевом, з залізною пашчею жажкотів він, немов щойно вилетів з пекла. Шістдесят коробок-вагонів – шістдесят суглобів у дракона. Спереду вогненноока голова – велетенський двоокий циклоп – *надпотужний* паротяг «*Й. С.*» (Йосиф Сталін). Ззаду – такий же *надпотужний* паротяг «*Ф. Д.*» (Фелікс Дзержинський).

Шістдесят суглобів у дракона – то шістдесят рудих домовин, і в кожній з них повно поглинених жертв, повно живих мертвяків. Крізь загратовані діри дивилися тоскно грона мерехтливих очей, – дивились крізь темряву десь на утрачений світ, десь туди, де лишилась країна, осяяна сонцем, де лишилась Вітчизна, озвучена сміхом дитинства і юності рано одтятої, де лишилася мати... родина... дружина...

Мерехтіли грона очей і летіли десь у темряву чорну, у прірву. Ними натопане черево вщерть у дракона.

І тягне їх *циклопічний* «Й. С.», і підпихає їх *демон* «Ф. Д.». В цілому ж – то є е т а п , то є «ешелон смерті», – етапний ешелон ОГПУ – НКВД.

Дракон. Іван Багряний

4. Проаналізуйте стильове значення наведених груп слів:

Згідно із наказом; відповідно до постанови Міністерства освіти і науки України; з урахуванням вимог до...; на виконання наказу; у зв'язку із сімейними обставинами; порядок денний; в обговоренні взяли участь; відповідальність покладено на ... ; за згодою сторін.

З огляду на проблему дослідження; на погляд дослідника; розглянуто такі питання; увагу зосереджено на таких аспектах; актуальність теми визначається; слухним здається зауваження; порушується питання; проблема не вичерпується.

Бог на поміч! Бог поміч! (Дякую за слово добре) Будьте здорові! Доброго ранку! Добридень! (добрий день, здрастуйте, здорові будьте)! Добрий день Вам! Доброго вечора (Добривечір)! Вечір добрий! Доброго здоров'я! Доброго вечора у Вашій хаті! Здоровенькі були! Здорові будьте з празником! Зі святом будьте здорові! Зі Святим Вечором! Мое шанування! Радий вітати Вас! Чолом тобі б'ю!

5. З-поміж наведених слів виберіть доречні для різних стилів і типів мовлення. Побудуйте зі словами однієї із визначених вами груп слів міні-текст на самостійно обрану тему в доречному стилі і жанрі мовлення.

Священний, видатний, чистий, народна пісня, українське слово, плекаймо мову, письменник, глибока пошана, мовна політика, мовленнева культура, соціальний статус, учитель, Закон про мови, державність, національна свідомість, національна культура, мовна

спадщина, засіб спілкування, літературна мова, розділи науки про мову, мовні норми, комунікативні ознаки мовлення.

6. Охарактеризуйте стилістичне значення (емотивне, аксіологічне, образно-експресивне, функціональне) виділених слів:

Що є іще, крім *ніжності*? Гаї,
овіяні ласкавими вітрами.
Палають квіти. Всі вони – мої.
Вночі нам світить айстра кольорами.

А взагалі – де айстра, де *зоря*?
Твої слова – як *вранішня молитва*.
Співає гай. Не видно *вівтаря*
за золотим *іконостасом* літа.

Струмують ночі руслами світань.
І хилять квіти заспані голівки.
Що є іще, крім ніжності? Спитай
у тої айстри або в тої зірки.

Оксана Пахльовська

СТИЛІ МОВЛЕННЯ

7. Підготуйте повідомлення про стильову диференціацію сучасної української літературної мови, заповніть таблицю.

Функціональні стилі сучасної української мови

Стилi мовлення	Пiдстилi мовлення	Сфера функцiонування
<i>Науковий</i>	1) власне науковий; 2) науково-дидактичний; 3) науково-популярний	1) дисертація, монографія, наукова стаття, наукова доповідь; 2) підручники ... 3) ...
<i>Офіційно-діловий</i>		
<i>Публіцистичний</i>		
<i>Художній</i>		
<i>Розмовний</i>		
<i>Епістолярний</i>		
<i>Конфесійний</i>		

8. Охарактеризуйте кожен із стилів, за схемою, наведеною у таблиці (заповніть таблицю для кожного із стилів окремо).

Специфічні риси _____ стилю мовлення

Властивість	Зміст
<i>Основна функція</i>	
<i>Мета мовлення</i>	
<i>Сфера використання</i>	
<i>Основні жанри</i>	
<i>Характерні мовні засоби</i>	Спосіб викладення матеріалу <i>(загальні якості мовлення, логіка викладу, рівень експресії тощо)</i>
	Лексичні засоби
	Граматичні засоби

9. Визначте стиль, підстиль, жанр і характерні мовні особливості наведених текстів.

1

Сучасний медіа-текст має висвітлювати найбільш актуальні та проблемні питання суспільного життя, бути не лише інформаційно насиченим, а й виразним, емоційно-оцінним, максимально доступним, забезпечувати задоволення інтелектуальних, естетичних потреб суспільства. Інформативність є характерною лише для деяких жанрів, де завдяки відбору потрібних фактів і характеру їх викладення вона стає підпорядкованою більш важливій, а саме – агітаційно-пропагандистській функції публіцистичного стилю. Названа функція обумовлює гостру потребу публіцистики в оцінних засобах вираження. У зв'язку із цим публіцистичний стиль оперує виразово-зображувальними мовними ресурсами: різноманітними тропами, стилістичними і риторичними фігурами (з посібника).

2

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

3

Публіцистика за своєю внутрішньою природою була засобом цілеспрямованого, іноді тенденційного, впливу на аудиторію, нав'язуванням аудиторії певних поглядів, спонуканням до відповідних вчинків. Щоб успішно функціонувати у сучасних умовах, публіцистика має позбутися властивої їй у минулому войовничості, посилити свої аналітично-дослідницькі начала, вміння всебічно аргументувати, логічно переконувати, об'єктивно викладати різні

погляди. Сучасна публіцистика має бути інформаційно насиченою, інтелектуально глибокою, відповідати найвищим стандартам наукового мислення. Водночас вона повинна бути цікавою, володіти широким арсеналом іронії, дотепності і, за змогою, лаконічною, зважаючи на колосальні потоки інформації. Отже, мова повинна йти не про «обвал», як дехто пише, публіцистики, не про її відмирання, а про відповідність сучасним реаліям життя. На першому плані – компетентність автора, його здатність розібратися у сучасних тенденціях розвитку. Не випадково найкращими публіцистами сьогодні є авторитетні філософи, соціологи, політологи, здатні до образного, небанального мислення.

Володимир Здоровега

4

– Карпе! – промовив Лаврін. – А кого ти будеш оце сватать? Адже ж оце перед Семеном тебе батько, мабуть, оженить.

– Посватаю, кого трапиться, – знехотя обізвася Карпо.

– Сватай, Карпе, Палажку. Крашчої од Палажки нема на всі Семигори.

– То сватай, як тобі треба, — сказав Карпо.

– Якби на мене, то я б посватав Палажку, – сказав Лаврін. – В Палажки брови, як шнурочки; моргне, ніби вогнем сипне. Одна брова варта вола, другій брові й ціни нема. А що вже гарна! Як намальована!

– Коли в Палажки очі витрішкуваті, як у жаби, а стан кривий, як у баби.

– То сватай Хіврю. Хівря доладна, як писанка.

– І вже доладна! Ходить так легенько, наче в ступі горох товче, а як говорить, то носом свистить.

– То сватай Вівдю. Чим же Вівдя негарна? Говорить тонісінько, мов сопілка грає, а тиха, як ягниця.

– Тиха, як телиця. Я люблю, щоб дівчина була трохи бриклива, щоб мала серце з перцем, – сказав Карпо.

– То бери Химку. Ця як брикне, то й перекинешся, – сказав Лаврін.

– Коли в Химки очі, як у сови, а своїм кирпатим носом вона чує, як у небі млинці печуть. А як ходить, то неначе решетом горох точить, такі викрутаси виробляє...

– Сватай Олену Головківну. Олена кругла, як цибулька, повновида, як повний місяць; в неї щоки, мов яблука, зуби, як біла ріпа, коса, як праник, сама дівка здорова, як тур: як іде, то під нею аж земля стугонить.

– Гарна... мордою хоч пацюки бий; сама товста, як бодня, а шия, хоч обіддя гни.

І. Нечуй-Левицький

5

3. IX. 1963

Літо, начинене фізичним і моральним безсиллям, – позаду. Осінь стала на поріг, і я з надією дивлюся в її ще прозорі очі. Убога, скупа осінь цього літа! Чого я дочекаюсь від такої жебрачки? Вона ж вигадує навіть на шматку хліба.

Ціле літо я справді сидів на дикому острові. І якби не поїздка в Канів до «Жайворонка», то й згадати нічого було б. У Каневі я познайомився також з художницями А. Горською та Г. Зубченко. особливо легко врізалось взаємопорозуміння між мною та А. Горською.

Друзі мої принішкли, про них не чути й слова. Друковані органи стали ще бездарнішими і зухвалішими. «Літературна Україна» каструє мою статтю, «Україна» знущається над віршами. Кожен лакей робить що йому заманеться. Як тут не світитися вдячністю, як не молитися щовечора й щоранку за тих, хто подарував нам таку вільготність. До цього можна ще й додати, що в квітні були зняті мої вірші у «Зміні», зарізані у «Жовтні», потім надійшли гарбузи з «Дніпра» і «Вітчизни».

Ай, ай, ай весело! Всі ми під пресом.

Так воно треба задля прогресу.

Василь Симоненко

6

Отче наш, що еси на небесах! Нехай святиться Ім'я Твоє, нехай прийде Царство твоє, нехай буде Воля Твоя, як на небі, так і на землі.

Хліба нашого сушого дай нам сьогодні. І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. Не введи нас у випробування, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки. Амінь.

7

Молитва до мови

Мово! З чорнозему, рясту, любистку, м'яти, евшан-зілля, з роси, дніпровської води, від зорі і місяця народжена!

Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному Олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Мово! Велична молитва наша у своїй нероздільній трійці, що єси Ти і Бог-Любов, і Бог-Віра, і Бог-Надія. То ж стояла ти на чатах коло вівтаря нашого національного храму й не впускала туди злого духа виродження, злого духа скверноти, злого духа ганьби. І висвячувала душу козацького роду. І множила край веселий, святоруський і люд, хрещений, талантами, невмирущим вогнем пісень, і наповнювала душі Божим сйвом золотисто-небесним, бо то кольори духовності і Божого знамення.

Мово моя! Дзвонкова кринице на середохресній дорозі нашої долі. Твої джерела б'ють десь від магми, тому й вогненна така. Тож зцілювала ти втомлених духом, давала силу, здоров'я, довгий вік і навіть безсмертя, що пили Тебе. І невмирущими ставали ті, що молилися на дароване Тобою Слово.

Стаю перед Тобою на коліна і за всіх благаю: прости нас, грішних, і повернися до нашої хати, звідки Тебе було вигнано, вернись до краю, де «чорніше чорної землі блукають люди». То чорнобильські лики чорнобильської України, покарані Всевишнім за безпам'ятство.

Прости! Воскресни! Повернися! Возродися! Забувай віщим і вічним Словом від лісів – до моря, від гір – до степів. Освіти від мороку і освяти святоруську землю. Русь-Україну возвелич! Порятуй народ її на віки!

Катерина Мотрич

Криши, ламай, троши стереотипи!
 Вони кричать, пручаються, – ламай!
 Хоч давня звичка з профілем Ксантиппи
 благає, плаче, просить: «Не займай!»

Відкинь її в м'яку дрімоту спалень.
 Вона тобі нелюба. Ти болиш.
 Гори. Щезай в пожежах самоспалень,
 в гірких руїнах власних попелищ!

Обвуглуйся. З дияволом грай в теніс.
 Згори на попіл в думах і літах.
 Хай вилітає не той самий фенікс,
 а зовсім інший, неймовірний птах.

Ліна Костенко

10. Напишіть невеликі за обсягом (до 1 сторінки) твори на одну, самостійно обрану, тему у різних стилях мовлення. (*Зауваження:* у кожному із творів має бути один предмет, який розглядатиметься автором). Прослідкуйте за мовними засобами, які ви добиратимете у кожному із творів. Чим зумовлюється різниця у їх виборі?

11. Визначте, якому стилю мовлення відповідають такі ознаки:

а) повідомлення фактів державного чи приватного значення; офіційність, конкретність змісту, чіткість, стислість, логічна послідовність; канцелярські штампи і шаблони, розповідні речення, найчастіше монологічна форма тексту;

б) діяння, вплив на читача або слухача, переконання в правильності висловлених думок; пропагандистський характер, точність, логічність доводів, урочистість, піднесеність, офіційність, експресивність; суспільно-політичні слова, емоційно забарвлені слова і вирази, речення різної структури, найчастіше монологічна форма викладу;

в) презентація наукових понять і висновків, пояснення причин явищ, опис істотних ознак, властивостей предмета наукового

пізнання; точність, стислість, послідовність в розгляді предмета думки, узагальнений, абстрагований, логічний характер умовиводів; лексика емоційно-нейтральна, значна кількість термінів, речення різної структури, монологічна форма викладу;

г) образність, поетичність, естетика мовлення, експресія, оцінність, зображувальність (конкретно-чуттєве живописання дійсності – людей, природи, явищ, понять, якостей, властивостей, відношень), вплив через систему образів на розум, почуття і волю читачів, формування ідейних переконань, моральних якостей та естетичних смаків;

г) усна форма спілкування, неофіційність стосунків між мовцями і невимушеність спілкування, невідповідність до спілкування, безпосередня участь у ньому, використання позамовних чинників (ситуація, рухи, жести, міміка), лаконізм, емоційність;

д) урочистість і піднесеність, образність і символізм, канонічність, конфесійна лексика, усталені словосполучення (Ісус Христос, Мати Божа, воскресіння із мертвих, Небесний Отець, Христос воскрес! Воїстину воскрес! Прости, Господи! Подай, Господи! Помилуй, Господи! тощо);

е) персональність; інформаційна цілеспрямованість (зазвичай на конкретного адресата); авторське «я»; наявність певної композиції: початок, що містить шанобливе звертання; головна частина, у якій розкривається зміст листа; кінцівка, де підсумовується написане, та іноді постскрипtum (P. S. – приписка до листа після підпису).

12. Доберіть із періодичних видань зразки текстів художньої публіцистики, епістолярію, науково-публіцистичного, конфесійно-публіцистичного підстилів мовлення. Визначте у кожному із них тему, мету мовлення, основну стилістичну функцію, сферу використання, жанр. Укажіть характерні мовні засоби.

13. Підготуйте проект листа на самостійно обрану тему до редакції однієї з регіональних газет.

СТИЛІСТИЧНІ РЕСУРСИ МОВИ

Фонетичні засоби стилістики

14. Опрацюйте зміст ключових понять (за словником): *фоностилїстика, алїтерація, звукова анафора, асонанс, епіфора, монофон, евфонія, звуконаслідування (ономатопея), какофонія, рима.*

15. Перевірте теоретичні знання – виконайте тестові завдання.

1. Розділ стилістики, що вивчає засоби звукової організації мовлення, виділяє найдоцільніші способи використання природних і функціональних ознак звуків для певного типу мовлення:

- а) стилістика ресурсів;
- б) стилістика часткова;
- в) фоностилїстика;
- г) практична стилістика.

2. Стилїстичний прийом повторення однакових або близьких за акустико-артикуляторними ознаками приголосних звуків з метою створення звукового образу або фону:

- а) алїтерація;
- б) анафора;
- в) евфонія;
- г) епіфора.

3. Коротка оригінальна розповідь, кожне слово якої починається з однакового звуку (літери), що обирається за бажанням автора:

- а) рима;
- б) монофон;
- в) асонанс;
- г) алїтерація.

4. Стилїстична фігура, що створюється повторенням одних і тих самих елементів мови на початку кожного паралельного ряду: рядка, строфи, абзацу:

- а) алїтерація;
- б) анафора;
- в) евфонія;
- г) епіфора.

5. Прийом фоностилістики, що полягає у співзвуччі або повторенні однакових чи акустично близьких голосних звуків:

- а) алітерація;
- б) анафора;
- в) асонанс;
- г) монофон.

6. Милозвучність мови, а також дотримання мовцями правил фонетичних чергувань:

- а) алітерація;
- б) анафора;
- в) евфонія;
- г) епіфора.

7. Стилістична фігура, що полягає у повторенні одних і тих самих елементів у кінці кожного паралельного рядка:

- а) алітерація;
- б) анафора;
- в) евфонія;
- г) епіфора.

8. Стилістичний засіб у художніх текстах для відтворення звукових ситуацій, створення акустичного фону і звукових образів:

- а) ономапопея;
- б) анафора;
- в) асонанс;
- г) монофон.

9. Безладне, хаотичне нагромадження звуків:

- а) алітерація;
- б) анафора;
- в) какофонія;
- г) ономапопея.

10. Ритмічне розташування однакових або дуже близьких звуків у кінці слів:

- а) рима;
- б) анафора;
- в) какофонія;
- г) ономапопея.

16. Прочитайте. Які фоностилістичні явища ілюструють наведені рядки?

Зелениться ніжна м'ята, рута, материнка, –
Знов я чую, мов співає давня українка.

А. Кримський

І по клавішах сивого смутку
Ходять сині, сумні слони.

І. Драч

Через перепони,
Попри всі закони,
Ти, мово дідівська, живлюща.

М. Чернявський

Весна прийшла в своїм убранні,
Як в різні роки і віки.

Я. Шпорта

Давно, давно,
ще в пору колискову,
блаженним безтурботним малюком
я всмоктував у серце рідну мову
з цілющим материнським молоком.

Д. Луценко

Плили хмарини, немов перлини...
Їх вид рожевий – уста дитини!
Набігли тіні – і... ждуть долини.
Пробігли тіні – сумні хвилини:
Плили хмарини чужі, далекі...

П. Тичина

Розслаблено радіє рання річка,
Регоче ранок радісний рум'яно.
Рожеві ручки, ротики росичок
Розчулено рівняють рідні рани.
Різьба роялей розхвилює розум,
Ряснітимуть руїни рукописні.
Розтане рицар. Рипнуть рідні роси.
Ратифікують резонанс розвислий.

**Ритмічний рикошет розбудить рими,
Розвіє ранок рукопис рухомий.
Романтики річками роковими
Розхлюпують романсові розломи.**

О. 14 (із сайту «Клуб Поезії»)

17. Прочитати тексти. Визначити, які звуки в них повторюються. Як спосіб творення звуків впливає на виражально-зображальні властивості тексту?

Лине легіт, легко-легко
гладить липи. Літо мріє.
Нахилив головку глеком
цвіт лілей у літургії.
Хвиля лагідно колише білу
тінь крила лелеки.
І коли вже... і коли вже
хмелем липня перениже
ласку слів і спів далекий?

Л. Далека

Сипле, стеле сад самотній
Сірий смуток – срібний сніг, –
Сумно стогне сонний струмінь,
Серце слуха смертний сміх.
Серед саду смерть сміється,
Сад осінній смуток снить, –
Сонно сиплються сніжинки,
Струмінь стомлено шумить.
Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад, –
Срібно стеляться сніжинки –
Спить самотній сад.

В. Кобилянський

Дзвін, що став символом звучання, озвучив усю будівлю, навіть саму назву дзвіниці. І навпаки: завдяки дзвіниці дзвінкішим ставав сам дзвін, саме дзвеніння і в дійсності, і в уяві. Недарма ж мовив поет:

«З дзвіниці дзвонять дзвони...». Хіба могли б ми так виразно чути ті дзвони, якби не примножене було їхнє звучання словом «дзвіниця»?..

А. Содомора

Фе! Фонтан фраз на фронтоні філіалу Флоренції як фото франта Хоми у фраку філософа, як фальцет форелі, фетр у футлярі флейти, фунт фольги, філателія фарфору, фехтування ферзем.

О. Іванов

18. Прочитайте наведені уривки. З якою метою письменники вдаються до звуконаслідувань?

Третій вечір шумить мені вітер... Слухаєш-слухаєш, ляжеш спати, заснеш, не дослухавши, і глухої ночі прокинешся, підведеш голову, а він все так же невтомно: «Гу-гу-гу!... бу-бу-бу!...». І вже вчуваються в його шумі лісові розбійницькі легенди.

С. Васильченко

Я крутив ручки настройки, досліджуючи роботу приймача...

Цвіркун з висоти антени поглядав на мене з цікавістю...

Цвіркун мовчав досить довго, – занурившись у вивчення схеми, я вже й забув про нього – аж раптом затріскотів:

– Скрип-скрип... скрип-скрип... скрип-скрип...

І уявіть: ту ж мить з репродуктора тоненько запищало:

– Ті-ті... ті-ті... ті-ті...

Це було так несподівано, що я аж сахнувся. Антена хитнулася, цвіркун стрибнув до печі і зразу ж зацвіркотів, ображений:

– Скрип-скрип-скрип... скрип-скрип... скрип... скрип-скрип...

А репродуктор, ледве встигаючи за цвіркуном, пищав:

– Ті-ті-ті... та-та... ті-та-ті...

За М. Дашкієвим

Соломія прислухалася, про що шепче морок.

– Шу... шу... шу... – починав він іздалека, – шу... шу... шу... – одзивалось тут коло неї, – шу... шу... шу... – шепотіло все разом – а пощо було клясти... шу... шу... шу... а тепер умре... побачиш – умре шу... шу... шу...

Соломії ставало моторошно. «Брешеш, брешеш... – хотіла вона крикнути кинути в лице морокові, – він мій... він буде жити... його не дуже поранено... адже він скільки пробіг...».

Але морок уперто шумів своє: «він умре... шу...шу...шу... він умре... шу...шу...шу...».

М. Коцюбинський

19. Прочитайте. Зробіть висновок про те, як звукове оформлення впливає на сприйняття повідомлення.

Деякі вчені вважають, що сприйняття інформації на асоціативно-психологічному рівні суттєво залежить від її звукового оформлення. Науковці твердять: «...обсяг звукових сигналів, що надходять у центральну нервову систему і зумовлюють певні емоції, завжди більший, ніж сукупність засобів раціонального словесного відображення цих сигналів» (В. Різун). Голосні й приголосні звуки в структурі морфем слів речень здатні породжувати конотації, тобто брати участь у створенні позитивного або негативного враження від спілкування. Цю якість звуків рекомендують враховувати, моделюючи певний комунікативний акт і прагнучи так чи інакше вплинути на реципієнта. Наприклад, енергетику голосних [y], [и], [e] та приголосних [ш], [г], [п], [б] оцінюють як негативну; приємні ж асоціації мають викликати звуки [o], [a], [i], [л], [с], [м] [21, с. 5-6]. Цікаво, що [i] називають *весняним, сонячним, милим, витонченим, динамічним, прикольним, ніжним, красивим, веселим, дзвінким, комунікабельним*; [y] – *болючим, грубим, песимістичним, повільним, кричущим*; [л] – *музичним, лагідним, щирим, тихим, ласкавим, ніжним, привабливим, милим, цікавим*; [б] – *неприємним, тупим, важким, повільним, кримінальним*.

Артур Рембо так образно визначав символічне значення голосних звуків (переклад Григорія Кочура):

А чорне, біле Е, червоне І, зелене

У, синє О – про вас я нині б розповів:

А – чорних мух корсет, довкола смітників

Кружляння їх прудке, дзижчання тороплење;

– шатра в білій млі, списи льодовиків,
Ранкових випарів тремтіння незбагненне;
І – пурпур, крові струм, прекрасних уст шалене,
Сп’яніле каяття або нестримний гнів;
У – жмурки на морях, божественно глибокі,
І спокій пасовищ, і зморшок мудрий спокій –
Печать присвячених алхімії ночей;
О – неземна сурма, де скрито скрегіт гострий,
Мовчання янголів, світів безмовний простір,
Омега, блиск Його фіалкових Очей.

Сьогодні окремих звукам приписують такі символічні значення:

О – радість, відвага, сила духу.

А – голосіння, голосний крик, радість, страх, білий колір.

І – спокій, ніжність, кохання, краса, синь, захоплення, подив, переляк.

У – страх, сум, біль, жаль, передчуття смерті: *Кружить, кружить над Рунами крук (І. Качуровський).*

Г – грім, битва, гамір: *«Гармидер, гамір, гаму гаї» (Г. Шевченко).*

Л – любов, ніжність, м’якість, лагідний смуток: *Неначе ляля в льолі білій Святес сонечко зійшло (Г. Шевченко)*

Р – суворість героїзм, рішучість, трагізм, рух: *За кражу, за войну, за кров, Щоб братню кров промити, просять І потім в дар тобі приносять З пожару вкрадений покров (Г. Шевченко)*

Шиплячі – свистячі, аффрикати (ж, ч, ш, дж, з, ц, с, дз) – брязкіт зброї, плін ріки, шум, смерть, шелест листя.

20. Прочитайте. Ураховуючи символічне значення звуків, визначте емоційний фон поезій.

І те, і те: як птах ранковий
Раптово випурхне з трави,
Як сон перерваний раптовий –
Мені не йдеш ти з голови.

Мені ідеш ти – не докликнуть.

А крикнеш – крикнув і сиди,
І губи дивляться і сліпнуть,
Не надивившись назавжди.
У кожної дороги – ноги.
І крок дороги – крок розлук...
Мені невідомі дороги
І снів твоїх, і твоїх рук...

І якби, може, не прощально
Ранковий птах злетів з трави -
Непереквітло і вінчально
Мені не йдеш із голови.

М. Вінграновський

З кохання плакав я, ридав.
(Над бором хмари муром!)
Той плач між нею, мною став –
(Мармуровим муром...)

Пливуть молитви угорі.
(Вернися з сміхом-дзвоном!)
Спадає лист на вівтарі –
(Кучерявим дзвоном...)

Уже десь випали сніги.
(Над бором хмари муром!)
Розбиті ніжні вороги –
(Мармуровим муром...)

Самотна ти, самотний я.
(Весна! – світанок! – вишня!)
Обсипалась душа твоя –
(Вранішня вишня...)

П. Тичина

21. Проаналізуйте стилістичні засоби фонетики в наведених поезіях.

У синьому небі я висіяв ліс,
У синьому небі, любов моя люба,

Я висіяв ліс із дубів і беріз,
У синьому небі з берези і дуба.
У синьому морі я висіяв сні,
У синьому морі на синьому глеї
Я висіяв сні із твоєї весни,
У синьому морі з весни із твоєї.

Той ліс зашумить, і ті сні ізійдуть,
І являть тебе вони в небі і в морі,
У синьому небі, у синьому морі...
Тебе вони являть і так і замруть.

Дубовий мій костур, вечірня хода,
І ти біля мене, і птиці, і стебла,
В дорозі і небо над нами із тебе,
І море із тебе... дорога тверда.

М. Вінграновський

Хто-небудь в розпуці де-небудь на світі,
Хто-небудь в розпуці без причини на світі –
В розпуці ради мене.

Хто-небудь сміється де-небудь у ночі,
Хто-небудь сміється без причини у ночі –
Сміється із мене.

Хто-небудь мандрує де-небудь на світі,
Хто-небудь мандрує без мети на світі –
Мандрує до мене.

Хто-небудь вмирає де-небудь на світі,
Хто-небудь вмирає без причини на світі –
Глядить на мене.

Богдан-Ігор Антонич

22. Порівняйте емоційний темпоритм наведених уривків.

Арфами, арфами –
Золотими, голосними обізвалися гаї

Самодзвонними:
Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закосичена.

П. Тичина

Я знаю її. Вона... Неспокійна, вся насичена вогнем, вся пашача великим і праведним гнівом. Мчить шалено по небу і підганяє ліниву землю золотою різкою... Вперед... вперед... І гука так, щоб всі почули, щоб ніхто не спав, щоб всі прокинулись...

М. Коцюбинський «Хмари»

У нас був дід дуже схожий на бога. Коли я молився богу, я завжди бачив на покуті портрет діда в старих срібнофольгових шатах, а сам дід лежав на печі і тихо кашляв, слухаючи своїх молитов. ...

Звали нашого діда, як я вже потім довідався, Семеном. Він був високий і худий, і чоло в нього високе, хвилясте довге волосся сиве, а борода біла. І була в нього велика грижа ще з молодих чумацьких літ. Пахнув дід теплою землею і трохи млином. Він був письменний по церковному і в неділю любив урочисто читати псалтир. Ні дід, ні ми не розуміли прочитаного, і це завжди хвилювало нас, як дивна таємниця, що надавала прочитаному особливого, небуденного смислу.

О. Довженко «Зачарована Десна»

23. Доберіть, де можливо, фонетичні варіанти до наведених слів.

Ввійти, вдома, вдосталь, вдумливий, внук, впевненість, вродливий, вступ, вугілля, вулик, вулиця, вуса, вуста, вухо, одімкнути, одламувати, одразу, підізвати, йти, імла, ржа, спиратися, уважати, удар, удача, уклад, Україна, укус, управа, учений, увесь, угіддя, у цілому, ущент, знов, перед, над, з, ж, би.

24. Прочитайте, дотримуючись норм милозвучності у вживанні у // в, і // й.

1. Ніч прийшла до хати ... оніміла – ... шибках ні світла, ні тепла (А. М'ястківський). 2. За обідом Йосипа посадили ...середині, між

старою ... старим (Панас Мирний). 3. Рикаючи ... трясучи головою, спинився лев (Леся Українка). 4. Голова ... нього хитається ... такт пісні, ... слова ... дуть за словами, немов верблюди ... пустині (М. Коцюбинський). 5. Климко ... шов ... же восьму добу (Г. Тютюнник). 6. ... се життя її (людини) минає ... боріннях мислі ... духу, ... сумнівах ... ваганнях, ... діяннях. Бо людина невимірна ... своїх прагненнях (Р. Іванченко).

24. Поставте наголоси в наведених словах. Скористайтеся словником-довідником С. І. Головащука «Складні випадки наголошення». Запам'ятайте наголошування слів.

Абичий, абияк, автори, агрономія, адже, адресний, алкоголь, алфавіт, арахіс, асиметрія, беремо, болотистий, бюлетень, бюрократія, валовий, ведмедиця, веретено, вершковий, вигода, видання, визвольний, вимова, вимога, випадок, виразний, виходити, відправлення, вільха, вірші, вісімдесят, вітчим, всередині, глядач, горицвіт, горілиць, господарський (від господар), господарський (від господарство), граблі, громадський, гуртожиток, дано, дворазовий, джерельце, джинсовий, діалог, добродій, довідник, договір, документ, донька, допізна, досвіток, дослідження, дочка, дрова, дужки, жадібний, жалоба, жалюзі, жаркий, житло, завдання, загадка, замок, замолоду, заняття, запитання, затишний, злегка, зручний, інструмент, каталог, квартал, кидати, кілометр, комбайнер, контрактний, контрактний, корисний, котрий, кропива, кулінар, кулінарія, легкий, літопис, меблевий, медикамент, мережа, металургія, навпіл, навчання, нездоланий, некролог, новий, ношу, обрання, обруч, одинадцять, ознака, олень, оптовий, отаман, перевертень, переобрання, перепустка, перехід, подруга, показник, помилка, предмет, приятель, простий, прошу, разом, решето, різновид, розмір, рукопис, русло, сантиметр, середина, соломинка, спина, старий, судно, Сумщина, сумський, текстовий, течія, тризуб, укрупнити, урочистий, усмішка, фартух, фарфор, фаховий, феномен, фольга, форзац, цегляний, цемент, черговий, читання, чорнозем, чотирнадцять, шофер.

Лексичні засоби стилістики

25. Опрацюйте зміст ключових понять (за словником):

антитеза, антономазія, оксиморон, омонімія, евфемізм, синоніми стилістичні, перифраза, okazіоналізм, градація, троп, метафора, метонімія, синекдоха, парономазія, гіпербола, літота, алегорія, епітет, епітети-неологізми, персоніфікація.

26. Перевірте теоретичні знання – виконайте тестові завдання.

1. Антитезою називають стилістичну фігуру, яка

а) являє собою описову назву осіб (предметів) за їхніми характерними ознаками, діями тощо;

б) виникає в результаті вживання слова в переносному значенні за схожістю означуваного предмета з іншим

в) побудована на підкресленому протиставленні протилежних явищ, понять, думок, почуттів, образів;

г) досягається майстерним використанням близьких за звучанням, але різних за значенням слів.

2. Стилiстична фігура (звукова метафора), що досягається майстерним використанням близьких за звучанням, але різних за значенням слів:

а) антитеза;

б) okazіоналізм;

в) парономазія;

г) антономазія.

3. Перифразами називають

а) описові назви осіб (предметів) за їхніми характерними ознаками, діями тощо

б) пом'якшувальні назви грубих явищ, уникнення слів із неприємним забарвленням

в) стилістичний засіб оцінної експресії, що досягається заміною власної назви описовим зворотом

г) переносні вживання слів, коли відбувається нарощення змісту і конотації.

4. Поєднання логічно суперечливих понять, несумісних ознак, що утворюють новий яскравий образ:

- а) епітет;
- б) оксиморон;
- в) метафора;
- г) алегорія.

5. Евфемізмами називають

а) описові назви осіб (предметів) за їхніми характерними ознаками, діями тощо

б) пом'якшувальні назви грубих явищ, уникнення слів із неприємним забарвленням

в) стилістичний засіб оцінної експресії, що досягається заміною власної назви описовим зворотом

г) образний переносний вираз, в якому предмет замінюється іншим за суміжністю і реально існуючими між ним зв'язками.

6. Метонімія – це

а) троп, що утворюється перенесенням ознак особи на предмети, речі, явища, тваринний і рослинний світ;

б) троп, вид метонімії, вислів, заснований на кількісному зіставленні предметів, побудований на кількісній заміні

в) троп, образний переносний вираз, у якому предмет замінюється іншим за суміжністю і реально існуючими між ним зв'язками

г) троп, що виникає в результаті вживання слова в переносному значенні за схожістю означуваного предмета з іншим.

7. Троп, що виникає в результаті вживання слова в переносному значенні за схожістю означуваного предмета з іншим:

- а) метафора;
- б) метонімія;
- в) синекдоха;
- г) епітет.

8. Індивідуально авторські новотвори, стилістичні засоби, що не відповідають загальноприйнятому вживанню, мають індивідуальний, часто взагалі разовий контекст:

- а) неологізми;
- б) okazіоналізми;

- в) архаїзми;
- г) історизми.

9. Стилiстична фiгура, у якiй кожна наступна частина посилює (або послаблює), нагiтає смислове чи емоцiйно-експресивне значення:

- а) градацiя;
- б) гiпербола;
- в) алегорiя;
- г) персонiфiкацiя.

10. Пiдкреслене образне перебiльшення розмiрiв, рис, характеристик, ознак предмета чи явища:

- а) лiтота;
- б) гiпербола;
- в) градацiя;
- г) перифраза.

11. Антономазiя – це стилiстичний засiб

а) заснований на кiлькiсному зiставленнi предметiв, побудований на кiлькiснiй замiнi;

б) поєднання логiчно суперечливих понять, несумiсних ознак, що утворюють новий яскравий образ;

в) образне применшення розмiрiв, рис, характеристик, ознак предмета чи явища;

г) оцiнної експресiї, що досягається замiною власної назви описовим зворотом.

12. Персонiфiкацiя – це

а) троп, що утворюється перенесенням ознак особи на предмети, речi, явища, тваринний i рослинний свiт;

б) троп, вид метонiмiї, вислiв, заснований на кiлькiсному зiставленнi предметiв, побудований на кiлькiснiй замiнi

в) троп, образний переносний вираз, у якому предмет замiнюється iншим за сумiжнiстю i реально iснуючими мiж ним зв'язками

г) троп, що виникає в результатi вживання слова в переносному значеннi за схожiстю означуваного предмета з iншим.

27. Прочитайте. Про яку комунікативну якість мовлення йдеться? Наскільки корисними, на вашу думку, можуть бути наведені рекомендації для майбутніх журналістів?

Занадто багато слів затемнюють думку, яка повідомляється. Кожне зайве слово, хоча й поставлене для роз'яснення, справляє зворотню дію. Багато слів для небагатьох думок – неспростовне свідчення посередності, ознака видатної голови – багато думок у небагатьох словах.

Істина красивіша у голому вигляді, і враження від неї тим глибше, чим простіше є враження... Як у будівельному мистецтві слід уникати нагромадження прикрас, так у мистецтвах словесних слід стерегтися передусім зайвих риторичних прикрас, непотрібних поширень і взагалі усяких зайвих виразів.

Істинна стислість виразів полягає у тому, щоб говорити лише про те, що достойне бути сказаним і, навпаки, не говорити того, що кожен сам може подумати. Але стислості ніколи не слід приносити в жертву ясність чи граматичну правильність мовлення.

А. Шопенгауер

28. Утворіть словосполучення, дібравши з дужок відповідне слово.

Відношення (арифметичні, до справи), дружні, ділові (стосунки, відносини, взаємини), відносини (з колегами, з країнами); (відноситься, належить) до аграрного сектору; думка (вірна, правильна), вірна (подруга, відповідь); приймати (участь, ліки); (щодо, відносно, стосовно) останніх подій; призначений (винятково, виключно) для фахівців, (винятково, виключно) гарний; (рахувати, вважати) своїм обов'язком; шлюб (громадянський, цивільний); транспорт (громадський, суспільний); гроші (дрібні, мілкі); держава (дружна, дружня); отримали кошти (дякуючи, завдяки) ...; (заступник, замісник) директора; стати в (нагоді, пригоді); питання (піднімати, порушувати); міжнародне (положення, становище), стан (соціальний, скрутний); поширювати (вплив, газети); (протириччя, суперечності) в поглядах; (на протязі, протягом, упродовж) місяця; (ряд, низка)

проблем; погляди (співпадають, збігаються); (учбовий, навчальний) рік; у відрядженні (знаходиться, перебувати, бути).

29. Пригадайте, з якого твору наведено уривок. Яка його основна думка? Поспостерігайте, як розкривається в наведеному уривку здатність слова вживатися в кількох значеннях.

Рина:

– Що таке «бринить», Моко?

Мокій м'якіше:

– А, «бринить». По-руському – «звучить». Та тільки одним словом «звучить» його перекласти не можна. ... «бринить» має декілька нюансів, відтінків. По-українському кажуть: орел бринить. Це означає – він високо, ледве видно – бринить. ... Можна сказати аеро бринить. А от іще кажуть: сніжок бринить. Це як випаде, а тоді зверху, в повітрі, ледве примітний такий, бринить. ... Або кажуть – думка бринить. Це треба так розуміти: тільки-тільки береться, вона ще неясна – бринить. Спів бринить. Це, наприклад, у степу далеко ледве чутно пісню...

М. Куліш

30. Об'єднайте наведені слова у дві групи: однозначні і багатозначні. Скористуйтеся у разі потреби словником. Розкрийте значення виділених слів з погляду журналіста. Для цього скористайтеся Словником журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / За заг. ред. Ю. Бідзілі. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – 224 с

Аватар, **аншлаг**, **акаунт**, родина, реклама, говорити, Інтернет, папка, **бюлетень**, папір, **жанр**, стиль, **бекграунд**, **виліт**, шапка, часопис, цитата, цензура, **фрілансер**, позиція, циркуль, тангенс, фраза, фон, **флеш**, формат, сарказм, рука, стіл, рубрикація, **рецензія**, репортер, репортаж, редактор, прес-центр, плагіат.

31. Прочитайте оповідання. Скільки значень слова «бабки» використав автор? Яка стилістична функція омонімів?

Бабомон* бабки Гапки

У бабки Гапки є обов'язок – доглядати за онуком: стежити, щоб цей шибайголова вчасно обідав. Із цієї причини давненько бабка Гапка не бабомонила**. А оце...

Пішла бабка Гапка в ліс по гриби. Знайшла вона під березою бабку, потягнулася рукою до знахідки, а звідки не візьмись – над жаданою бабкою затріпотіла двома парами прозорих крилець бабка. Бабка Гапка такого зухвальства від комахи не очікувала, сахнулася, відняла руку від бабки. Крилата бабка й собі налякалася поруху бабки Гапки: не сіла на бабку, а закружляла над головою грибникарки. Бабка Гапка замахала руками на бабку, і бабка прожогом зникла, так само, як і з'явилася. Бабка Гапка перевела дух, зрізала ножиком бабку, поклала в кошик, потім іще одну, іще одну. Назбирала бабка Гапка повний кошик бабок і стала повертатися додому.

Іде бабка Гапка через сіножать між духмяними бабками отави, а над ними бабки роями юрмляться. Задивилася бабка Гапка на ігрища бабок та й спіткнулася, упала, аж гаплик скоцюрбився й вискочив із бабки на сукні. Та це ще півбіді. Прикро те, що кошик із рук бабка Гапка випустила, бабки по стерні розсипалися.

Справила бабка Гапка гаплика, зачепила за бабку, поправила сукню й стала бабки, розсипані по стерні, назад у кошик збирати. Збирає й роздумує: «Задивилася я на бабок, а під ноги не дивилася. За яку таку біду я зачепилася?» Аж бачить - у високій стерні між духмяних бабок отави бабки лежать. «Та це ж онукові іграшки!» – упізнала бабка Гапка онукові бабки. «Носився тут, шибайголова. Не інакше як загубив! А мені через них страждати!» – і почала кістяні онукові іграшки-бабки збирати та в кошик до бабок складати.

«Голодний, мабуть, бігає!» – збирає бабки й бідкається бабка Гапка. Аж тут запекло бабці Гапці коліно. Дивиться вона, а там ранка, із неї кров проступила. Відшукала бабка Гапка серед стерні листок бабки, зірвала, поплювала на нього, об рукав блузки витерла та до ранки приклала. Пригадала примовку: «Заживе як на собаці, як

подорожника до ранки прикладеш!» Так бабці Гапці, коли вона ще дівчинкою була, її бабка приказувала.

«А от стерню високу викосити треба. Зимою корові на січку перепустимо. Прийду, накажу синові, нехай добряче косу поклепає. Не треба й до сусіда її нести та просити, щоб наточив, коли своя бабка в господарстві є», – із такими роздумами бабка Гапка всі бабки зі стерні до кошика повизбирувала та ще й онукові бабки туди ж поскладала.

Підняла бабка Гапка голову, а над бабками отави бабки роються. «Та хай їм трясця! Не задивлятимуся на них більше!» – додому поспішила.

Підходить бабка Гапка до порога хати, аж тут і онук з'являється. Бабка онукові його бабки вручає. Тільки онук від бабок відмовляється: «Я, бабко, більше в бабки не гратимуся! Пустощі то! Я до татка в токарню бігав. Ми з татком передню бабку в токарного верстата разом відремонтували. Татко, знаєш, які «бабки» за місяць заробить?! Я на токаря вчитимуся! А тепер мені їсти дуже хочеться».

Бабка Гапка руками сплеснула: «Цілісінький день бабомонила, а дитина голодна бігає... Поїж, онучок, локшинової бабки, поки я бабок із цибулею насмажу!»

М. Нізовцев

*Бабомон (від «бабка») – вимушена витрата часу на певні дії, у т. ч. на бездіяльність-розмови, спостереження, роздуми – перед очікуваною подією.

**Бабомонити – вимушено витратити час.

32. Утворіть словосполучення з наведеними словами-паронімами.

Виборний – виборчий: округ, орган, посада, бюлетень, кампанія.

Військовий – воєнний: стан, стратегія, частина, звання, квиток.

Вирізнитися – відрізнитися: зростом, силою, голосом, від своїх колег.

Гарантований – гарантійний: зобов'язання, ремонт, лист, заробіток, право.

Громадський – громадянський: позиція, діяч, свободи, думка, обов'язок.

Гуманний – гуманістичний – гуманітарний: погляд, зміст, вантаж, мета, мораль, мотиви, концепція, ставлення, переконання, мистецтво, люди, принципи, допомога.

Дільниця – ділянка: виборча, небезпечна, земельна, роботи.

Дослідний – дослідницький: робота, гурток, завод, задум, інститут, метод, станція, рослини, характер, діяльність, господарство, колектив, група.

Економічний – економний: криза, режим, географія, господар, технологія, холодильник, рухи, витрачання коштів.

Жалібний – жалобний: голос, плач, погляд, пісня, дзвони, розмова, похід, дзвін, одяг.

Засвоювати – освоювати: кошти, виробництво, нову техніку, ідеї.

Змістовий – змістовний: модуль, книга, стаття, багатство, життя, навантаження, відпочинок, доповідь, лекція.

Зумовлювати – обумовлювати: якість, контрактом.

Комунікаційний – комунікативний: зв'язок, шляхи, мережа, функція, членування речення.

Конституційний – конститутивний: функція, маніфест, положення, держава, право, лад.

Методичний – методологічний: посібник, аналіз, майстерність, кабінет, основа, рухи.

Ожеледиця – ожеледь: на дорозі, на дротах.

Ознайомити – познайомити: із співробітниками, зі станом справ, з планом.

Особистий – особовий: речі, назва, охорона, посвідчення, склад, частина, уподобання, справа, рахунок, характер, нагляд.

Паливо – пальне: тверде, газоподібне, дизельне.

Професійний – професіональний: театр, рівень, виконання, кваліфікація, обов'язок.

Тактичний – тактовний: план, учитель, людина, прорахунок, удар, керівництво, зауваження, міркування, питання, ракета, вихователь.

Уява – уявлення: багатий, буйний, мимовільний, художній, людини, письменника, викривлений, релігійний, про мистецтво, про письменника, зберігати, спростовувати.

Чисельний – численний – числовий: аналіз, загін, ряд, факти, фактори, перевага, група, склад аудиторія, гості, перевага, зразки, жертви, зростання, мешканці.

33. Поспостерігайте за паронімами в наведених поетичних рядках. Пригадайте, в основу якого стилістичного прийому покладено явище паронімії.

1. Тут як не ступиш, то не втрапиш. Іще цимбали й скрипку втратиш. 2. На конвертики хат літо клеїть віконця, як марки. Непогашені марки – біда ще не ставила штамп. Пролітають над ними віки, лихоліття і хмарки. 3. Він твердо ставить кам'яну стопу. Йдемо крізь ніч, крізь бурю у степу. 4. Осінній день, осінній день, осінній! О синій день, о синій день, о синій! 5. Останні айстри горілиць зайшлися болем. Ген килим, витканий із птиць, летить над полем. 6. Мов тихий дзвін гірського кришталю, неказане лишилось неказаним. 7. Тоді її пригорнуть і обнімуть. Тоді її розгорнуть і однімуть... 8. Одвів ті води у всі боки суші. Ріка умерла. Не було ріки. Прошло по неї військо, як по суші. 9. Вони гукали: – Бой! Іще вина, три порції. Зітхнула мишка: – Ой, велика річ пропорції. 10. І не віддай цим людям на поталу, – вони вже іншу віру напители. 11. Були б у нього кремінь-ноженята, ото вже б гупотіло по ланах! Чого смієшся? Космос нежонатий, а ти стоїш одна у полинах. 12. Він лікував годиннички куповані. Час зупинявся, цокав і кульгав. Вночі нам сходив маятник уповні... 13. Я ж тебе вистругав, боже, з такого смаглявого дерева! Я ж тобі, боже, повісив буси до самого черева! 14. Чомусь пам'ятаю – вночі ревли бегемоти. ...І падали груші, і звались вони бергамоти (Ліна Костенко).

34. Яке лексико-стилістичне явище ілюструють наведені пари слів? Складіть речення з п'ятьома з них, порівняйте їх з погляду емоційного вираження думки.

Батьківщина Шевченка – Тарасова земля; бджоли – маленькі крилаті трудівниці; білий ведмідь – хазяїн Арктики; буквар – перша книга; вихователь – майстер педагогічної справи; Волинь – Лесин край; дитинство – ранок життя; кохана – володарка серця; Леся Українка – дочка Прометей, співачка досвітніх вогнів; лікар – людина у білому халаті; осінній листопад – золота віхола; письменник – майстер художнього слова; Іван Франко – великий Каменярь; Тарас Шевченко – великий Кобзар.

35. Виділіть у наведених фразах синоніми. Який стилістичний прийом ґрунтується на основі синонімії?

І не прийшла до них чужа зажура, – Прийшли свої і жаль, і біль, і щем; Ти ж повертайся, вертайся додому... додому... Ждане повернення вибори, вимоли, виболій...; Бражним духом відгонить смородини листя сухе, Захмелію, згадаю все прикре, болюче, лихе; Насміхайтеся з мене, глузуйте Ви, аматори модних химер! Перед власним блюзнірством плазуйте, Шкірте зуби з інтимних печер; Заирнути у жовті щілини І тішитись, тішитись, тішитись довго... І – далі, і вдертись в їх затишні житла, ... Де сині арійські баньки з коликос... О люди! Як очі мої гострозорі Не витекли кров'ю-ганьбою?; Юрба мовчить. Говорить Прометей: – Усі прийшли, хто скаржився? Сповзлися? Придибали? Дерзайте. Говоріть; Пишатися так легко – не своїм, Казковим, небувалим, незбагненним; Ні, неправда: лиш тобі одній Безоглядно, щедро, неймовірно Вірю я без спогадів і мрій; Зосталася від неба тільки крихітка Блакитного жалю, жалоби, жалості (Із творів І. Муратова).

36. Виберіть із наведених у дужках синонімів найбільш доречний для такого контексту.

Новий рік (довіку, завше, завжди, повсякчас, постійно, повік-віків) був (жданим, жаданим, бажаним, довгожданим) (торжеством, святом) у кожній родині. З ним пов'язували кращі (надії, сподівання, сподіванки), завбачували (достаток, статок, добробут, гаразди),

родинн(ий,у) (згоду, спокій, злагоду, лад, мир), (багатий, щедрий, рясний, щедротний, великий) врожай зернових та садовини, приплід худоби, здоров'я у людей.

Хоч протягом тисячоліть чотири рази зміщували в (порі, часі, годині) Новолітування (згадаймо: дайбожичі (ознаменовували, святкували, ушановували, проводили, відзначали) його весною, з прийняттям християнства перенесли на осінь, (згодом, пізніше, перегода) на перше січня за старим стилем і, нарешті, на перше січня за новим стилем), загальна обрядовість залишилася більш-менш (звичною, сталою, звичайною, непохитною). Так уже (зроду-віку, здавна, віддавна, спрадавна) заведено, що найпишніше (ознаменовували, святкували, ушановували, проводили, відзначали) напередодні Нового року, тобто опівночі. Цей час наші пращури (вважали, допускали, гадали, мислили, думали, убачали) чародійним, оскільки для (набожних, віруючих, христорлюбних, богомільних) розвидняється (небо, небозвід, небосхил, небовид), і вони можуть «просити у святих усе, що їм заманеться: перетворення води на вино, каменя на хліб, а глини на мед» (За В. Скуратівським).

37. Які стилістичні явища ілюструють виділені лексеми? Висновки обґрунтуйте.

1. В Андрія вже не було часу добиратися самому в степ, він і так спізнювався на пароплав, тому довелося їхати не *попроцавшись*, не *побачившись* востаннє з батьком. 2. Щодня *народжувалися* діти, щодня в Палаці одружень (окрім вихідних) відбувалися урочисті шлюбні церемонії, щодня *вмирала* якась кількість мешканців – ось так і ми *приходимо в світ* і так *відходимо* непомітно й безслідно. 3. Ще не *усвідомлював* як слід свого стану й тоді, коли сідав у вагон московського поїзда, ще *чіплявся думкою* за якісь там невідкладні справи, які, мовляв, женуть його до Москви... 4. Нарешті Борис примусив себе зосередитися, він тепер не просто *прочитував* слова – *складав* їх докупи, *формував* з них речення... *Читав* далі, але знов лиш *ковзав очима по рядках*, нічого не розумів, бо відбіг думками в цей час далеко, вів безмовну суперечку з неprisутньою і неіснуючою нині для

нього Таєю. 5. І його ганьба, його приниження, і ота спина, і сміх, і вже ніколи не *повернеться* вона до нього, як ніколи не може *воскреснути* людина, що вмерла, і прожити ще одне життя на землі, ніколи, ніколи... 6. Собор *здіймався* вище і вище, *вирослав* із землі велетенською рожевою квіткою... 7. Ярослав змовчав на перший раз, але приходив до Софії ще, знов спостерігав дивну картину: один, висолопивши язика, *примоцьовує* кубик до кубика... – Чом *кладеш* не так, як Міщило? 8. Але ж тримається держава на князеві, а тому повинні *підкорятися* йому всі людове в державі. Хто не кориться – ворог або підозрілий чоловік. Тоді хто ж Сивоок? Один раз *нагнув* князя в *свій бік*, тепер знов, так, видно, націляється чинити й далі. Тільки в одному, може, й найголовнішому, Ларивон *поступився* митрополитові без видимого опору: в тому, щоб усі написи в храмі робити мовою грецькою (Із творів П. Загребельного).

38. Прочитайте синоніми до наведених слів. До якої групи слів з погляду сфери вживання, на вашу думку, вони належать? Відповідь обґрунтуйте. Які специфічні назви використовуються в мовленні вашого оточення? Наведіть приклади.

Фотографія – посміхайлик, відбиточка, захоплюванка, оманка, позитівка, зображалка, віддзеркальник, копіювальник, нагадувальник, миттемагія, пам'ятанка, милуванка, яскравка, блискокляц, хвилькостоп, клонувалка, сійвопис, часостоп, світлопис, пікселемурашник, якопія, окорадість, позитивка, фізія, мавпувалка, стопомить, червоноок, спогадун, цифринка, відображка, повторка, віддзеркалка, впізнавалка, кляц-зирк, застиглик, споглядачка, спогадка, кляцепик, кляце-picture, момент-view, кляцик, пам'ятничка, миттеловка, світлоловчик.

Парасолька – незмокрійка, чхатра, антука, надголівник, розчепірка, боронилка, спицівка, затіняйка, півкулька, розкладайка, дощесховка, крапотілка, відкраплячка, навіска, мушлик, дашківниця, пальмовидка, крап-крапович, грибулька, віддощинка, захисничка, накривачка, каркаска, всесезонка.

Кафе – затишник, кавомір, чаювальня, попівка, забавник,

втіхолин, гостинник, гульвісгай, теревеньківщина, духмянчай, канапник, обідалка, вечерялка.

Автомобіль – бібіль, гугушка, шпяхосув, бензинка, шпяхоїзд, кермохід, поїхалка, покаталка, пересувачка, переїзджайка, возилка, катач, швидкач.

39. Прочитайте наведені уривки. Виділіть антоніми. Яку стилістичну функцію вони виконують?

1. Коли крізь розпач випнутья надії І загудуть на вітрі степовім, Я тоді твоїм ім'ям радію І сумую іменем твоїм. Коли грозює далеч неокрая У передгроззі дикім і німім, Я твоїм ім'ям благословляю, Проклинаю іменем твоїм. Коли мечами злоба небо крає І крушить твою вроду вікову, Я тоді з твоїм ім'ям вмираю І в твоєму імені живу (В. Симоненко). 2. Відвіку й донині Еллада й Юдея – Два вороги люті на древній землі Хрестом і залізом та ядом ідеї Руйнують – будують і Рими, й Кремлі (Є. Маланюк). 3. Вороги і друзі, близькі і сторонні – всі кричать у мої вуха криком свого життя або своєї смерті, і всі лишають на душі моїй сліди своїх підошв (М. Коцюбинський). 4. Цієї ночі сніг упав, На чорне впало біле... На сірім мурі чорний кіт Крізь білі вуса парко диха (М. Вінграновський). 5. Життя – це шлях, що переходе в шлях, – Кінця не має ні одна дорога, Смерть – тимчасовий міст, що на вітрах Ледь-ледь стоїть і навіває страх (Д. Павличко).

40. Поспостерігайте за функціями антонімів. Пригадайте, в основу яких стилістичних прийомів покладено явище антонімії.

1. Повільно течуть на чужині Для мене літа на межі..., Де недруг між друзів блукає І в норах сичить потайних: Ось плаче над страченим катом, За жертву його видає... 2. Було – сплигло. Часів новітніх помело Старе без сліду вимітає. 11. Відродивсь – і знову помираю. Давить дим, петлястий, як ласо. 3. Скрипки грають в унісон. Мовкнуть скрипки. Тишина... Та лишилась первозданна Звуку тінь недоторканна, Ніби шелест полотна, – Щезло й це! Сама луна. Безгоміння. Тишина. 4. Пиши про все: про тишу й буруни, Про більма

рабства й гострозорість волі. 5. Щоб розігнать одвічну тьму безправ'я! Вогонь для всіх. . . Для дужих і безсилих, Видющих і сліпих, крилатих і безкрилих, Безвірних в істину і вірячих у ню.... 6. Вершини. Прірви. Самозабуття. Овації. І квіти. І присвяти. Ішли на сцену, як ідуть на свято...7. Чи буває день без ночі? Сміх без сліз? Життя без смерті? Віра без розчарування? Без ненависті любов? 8. Стикаються в твоїм магичнім колі Вогонь і крига. Молодість і старість. Ненависть і любов. Смутне й відрадне. Підступне й чесне. Справжнє і парадне. 9. Нема початку і нема кінця Матерії: існує, хоч ти лусни, І при тобі й без тебе штука ця Небесна і земна, зірки й капуста... Усе – рухливе, і воно ж – інертне, Усе – мінливе, й вічне водночас, Все – рівно навпіл: Смертне і безсмертне. 10. Гірка й щаслива доля однолюба: Усе з тієї ж квітки він бере Отруту й мед. Вона – любов, і згуба. 11. Одним усе видиться чорним, потворним, А другим – гарним та неповторним (Із творів І. Муратова).

41. Проаналізуйте виділені слова у наведених фразах? Який стилістичний прийом використав автор?

1. Нам треба знищити страхіття, Щоб окупилося в віках *Невічне* наше *довголіття*. 2. З відкритого вікна, *Вересневий світлий смуток*, Не випитий до дна. 3. І з лютеранських кірх кричали *Беззвучним криком* нам на страх...4. О, таким же, таким будь навек, *неповторне повторення*. 5. Плачте, мої *нестрашні бармалей*, Плачте сльозами, *наївні дияволи!* 6. Чого я жду? *Яких іще прекрасних катастроф*. 7. У стотисячний раз *неймовірність* Притулю наче *добру змію*. 8. Таке збіговисько – сам чорт йому не рад: *Модерних мертвих дуи* рясний конгломерат. 9. А що було в моїй торбині, *В отій чарівній домовині?* 10. І раптом *згасає негасне*, *Стає своїм часом невчасне*. 11. В ту ж мить я відчую, *Що від щастя вмираю*. 11. Прости, матусю. Помираю. *У пеклі юдиного раю*. 12. Він на німому *клавесині* Собі й богам *беззвучно грав*. 13. *Яке це щастя – Плакати від щастя* (Із творів І. Муратова).

42. Замініть іншомовні слова українськими відповідниками.

Прерогатива, превальювати, лобіювати, легітимний, анулювати, пріоритет, маркетинг, провайдер, екзитпол, імідж, месидж, апелювати, координувати, інцидент, електорат, ідентифікувати, промоція, стагнація, адміністрація, асигнувати, вето, інтенція, паритет, колабораціоніст, анексія, превентивний, преференція.

43. Прочитайте. Визначте стиль і жанровий різновид наведеного уривка. Виділіть стилістично марковану лексику. Які прийоми художнього у вираження мовлення використані? Що ви знаєте про автора цього твору?

Мова йтиме про вирваних з коренем, національно неприкаяних і збайдужілих, позбавлених спадку традиції дітей жорстокого віку – дітей імперії.

Імперія постіндустріальної епохи – це нонсенс, це глушіння життя в ім'я мертвої химери, в середині якої – «мертві душі».

Переступ священного дару життя вів до культу насильства, а там уже дорога до екологічної катастрофи.

Бездомний перестав цінувати дім, пролетар втратив дбайливість господаря, байдужий перестав уболівати за всі живі творіння любови – і тут ідейний нігілізм у моральному підґрунті зійшовся з побутовим БЛАТНИМ нігілізмом. Верхи і низи сходяться – в наступі на вигасаючі в сирості й сирості острівці людського ідеалізму.

Байдужість і апатія – це вигасле багаття життя, ентропія, перетворення найціннішого людського – на сирий матеріал, над яким знов треба працювати віками.

Єдина ідея, яка бродить у болоті апатії – імперська ідея: вона відповідає своєю гігантоманією на голод невиробленої душі. Вона ніби звільняється від конкретної любови, від конкретного піклування, від культури, що живиться конкретною працею століть, в поті чола...

Прискорене виродження і профанація ховаються за нові назви. Колись Московія, маючи погану репутацію в Європі, змінила свою

назву на Русь. Концтабір змінював свої назви на лагер, потім – учреждение.

Від самого початку користь і страх перейменовано на вірність і ідейність.

Отже, блудний син одразу міг скласти екзамен на моральну стійкість. Гіпноза імперії стала синонімом офіційного патріотизму. Безрідний імперський шовінізм мав усі переваги перед росіянином з розвинутим почуттям національної гідності: гідність заважає.

Блудний син став позитивним героєм часу.

Але відкриття дверей на дорогу деморалізації – це ще не все.

Масова депортація людей з України за майновою ознакою... Масові арешти за релігійною, національною чи моральною ознакою... Масова русифікація в армії і на виробництві... Зрештою, масові розстріли за спробу самозахисту словом...

Євген Сверстюк

44. Проаналізуйте лексику наведеного уривка за вживанням. Слова якої групи лексики переважають? Яку стилістичну функцію вони виконують?

Савка. Чув я, що Жолудь нечисті гроші має, від самого, не при хаті згадуючи, сатани, то, може, й другі так саме достали... Тільки де ж вони з ним познайомились і як? От що цікаво! Вже ж і я не полохливого десятка, пішов би до нього в гості у саме пекло: надокучило отак раз у раз позичати, нехай би дав, іродів син! Чи душу йому, лущипірові, треба, то нехай би брав, бо без душі, мабуть, легше, як без грошей. Я вам, куме, признаюсь, що сам ходив під Івана Купайла, як мені казано, на роздоріжжя... Повірите, звав, нехай бог простить, Гната безп'ятого! Так що ж – не вийшов, тільки налякав.

Герасим. Цікаво! Розкажіть, будь ласка...

Савка. Знаєте, за третім разом, як я гукнув: вийди до мене, безп'ятий, я тобі в ніжки уклонюся, до смерті слугою твоїм буду!.. А він – і тепер моторошно – зайцем мимо мене – тільки фа! аж свиснув, та хо-хо-хо! То я тікав з того місця, мало дух з мене не виперло... Прости господи! Дві неділі слабів: бувало, тільки що шерхне, так

увесь і затремтю, і волосся на голові підніметься. На превелику силу одшептала Гаврилика.

І. Карпенко-Карий

45. Прочитайте. До якої групи лексики з погляду сфер уживання належать виділені слова? Відповідь обґрунтуйте. Розкрийте значення виділених слів, скориставшись довідкою.

1. Продавали сіль, *юхт*, мило, оселедці. 2. Від брами вбік, між хлівом і *шопою*, вузенькі, темні суточки. 3. Зустрічалися в *робітні* кошиків, десь випадково на коридорі, на дворі під час прохідок... 4. І то не розложи такого *драба*, та не всип йому п'ятдесят таких, щоб до смерті чухався. 5. За свою працю, по часі, можна ще дещо прикупити, щоб на кожного *бахура* хоч по дві десятини припало, коли Бог не дасть їм більше дітей. 6. Теличку вкрав Никонів *швагер*, що також у Теклі ночував. 7. Вчу його на *льокай*, а він робить порядні успіхи. 8. На гілках зав'язувалися *зелепухи*, обтрушували ознаки зародження, більшали і квапилися дозріти. 9. Маріїна тінь переходить садок, опікає босі ноги об молоду *жижавку*, ломить кілька хворостин струхлявого плоту і збиває попеченими ногами росу молодої травички Корнієвого запущеного саду. 10. Як доорем сьогодні, то завтра заволочеш *зяблю*. 11. Батько довго *монявся* в своїх хустинах, де хороняться вузлики з грошима. 12. Дітиськам ноги мерзнуть, а вони їх сунуть в огонь, ніби кусні коріння, та все по куцах лязять, та трусок *нипають* (Із творів Уласа Самчука).

Довідка:

Юхт – особливо оброблений сорт шкіри; шопа – великий хлів для зберігання снопів і реманенту; робітня – майстерня; драб – голодранець; бахур – дитина; швагер – сестрин чоловік, чоловік дружининої сестри; льокай – наймит; зелепуха – зелені недостиглі плоди фруктових дерев; жижавка – кропива жалка; зябля – осіння оранка поля для сіяння ярих культур навесні; монькатися – повільно щось робити; нипати – ходити туди й сюди, вишукуючи що-небудь.

46. Прочитайте. Яка група лексики представлена у наведеному журналістському матеріалі? Зважайте на час написання.

Футбольний матч «Поділля» – «Україна» (вислід 2:0)

На площі Сокола-Батька у Львові розіграно футбольний матч між дружинами – тернопільським «Поділлям» і львівською «Україною». Гра, що розпочалася відразу живим теплом, довела до того, що зараз по 8 хвилинах від початку «Поділля» дістало одну брамку. Тернопільці, маючи сильну фізичну перевагу над «Україною», старалися всіма силами винагородити собі цю страту. Запал їх до гри межував почасті вже з розбоям, бо одному з гравців «Поділля» суддя висловив нагану за розбій (один гравець з «України» зімлів, один скрутив собі ногу). Внаслідок неправильної гри «Поділля» мало кілька карних метів.

По павзі «Поділля» вже спало з сил. Гра перенеслася на його поле. Небавом воно дістало і другу брамку і тільки знаменитому свому брамкареві завдячує воно, що не було їх більше.

На загал серед глядачів давалася вичути недостача планової концентрації нападу. «Україні» при добірних своїх гравцях і кількох вправах буде легко привикнути до цієї пляновости, коби тільки спомагали їй давніші члени і публіка наша цікавилася більше спортом.

Суддював на мечу взірцево гром. Лукашевич.

За матеріалами газети «Земля і воля»
Львів, 1922

47. Прочитайте наведені речення із текстів преси і реклами. Виділіть в них неологізми й okazіональні новотвори. З'ясуйте, як вони утворилися і з якою метою вживаються у мовленні.

I. 1. Здецентралізований соціум набув сили для подолання важливих проблем свого буття, та чи зможе він досягнути тих вершин, на які зазіхають наші можновладці? 2. Наш теперішній уряд був здеактивований, але наслідків цього процесу ми й на сьогодні не спостерігаємо. 3. Податковики всієї країни подали до уряду пропозицію про допомогу підприємствам, функціонування яких

зупинила криза. 4. Трастовики пред'явили депутатам Верховної Ради ультиматум. 5. Після провалу переговорів про «широку коаліцію» Юлія Володимирівна почала впроваджувати нову політику, яку, крім як тимошенковізм, назвати не можна. 6. Важливим є і те, що, попри зусилля окремих представників вітчизняної науки, конституціоналізм залишається тією сферою теоретичних знань і практичних навичок, яка потребує обґрунтувань концептуального характеру. 7. Вилучений документ був зархійований і переданий на збереження до державної установи. 8. У нашій країні скоро всі можновладці стануть не просто мільонерами, а архімільонерами. 9. Мова йшла про сучасний стан розвитку українського кіновідеоринку та проблеми кіновідеорозповсюдження й охорони інтелектуальної власності в Україні. 10. Як зазначалося під час зустрічі, на сьогодні в Україні діє три ринки дистрибуції кіновідеопродукції: кінотеатральний показ, домашнє відео і телебачення. 11. В Інтернеті набула широкої популярності вебкарта України, у якій можна побачити всі відомі місця нашого краю (3 газ.).

II. 1. «Jacobs Monarch» – сила аромоксамиту. 2. «... збирай гріни і зривайся на мегагрінпотязі на green fest до самої Європи... «Туборг» – початок гріндіозного настрою». 3. Пий «Актімель» щотижня і стань актімелістом.... 4. Ой, дивіться, скільки чудо-автомобілів. Так це ж чудо-подарунки з країни Чудес. Скуштуй в надвечір'я чудо-продукти, в яких так багато чудо-фруктів... Країна чудес молочних. 5. «Живія» – смачна корисність. 6. «Якщо змішати апельсин з лимоном, вийде апельмон. ... Гей, вівцехлопці, чого розбазікались?..». 7. Торчин» найшов секрет найтоматнішого смаку.... 8. LG Cookie Fresh – телефон, який варто «зафрендити». 9. Не гальмує, снікерсує. 10. Майстерність поколінь шоколадарів є запорукою якості «Світоч».

48. Прочитайте наведені фрази із рекламних звернень. До якої групи лексики належать виділені слова? З якою метою вони вживаються?

1. «Добриня» – молоко перемагає зло. 2. Більше мужності та сили. Міцний чоловічий бренд «Козацька рада» 3. «Львівське» вітає з

початком зимових свят! Одним з найважливіших символів в Україні є **дідух**. Сплетений з обжинкового снопа, він символізує сімейний добробут і зв'язок між поколіннями. Шануймо й сьогодні, готуючись до свят, давню традицію прикрашати дім **дідухом**. 4. «Львівське» вітає зі святом **Івана Купала**. В цю ніч з гори пускали вогняне колесо – символ сонцевороту. Адже саме в цей час літне сонце – **Купала** – приходить до zenіту і надає всьому живому надзвичайної сили і родючості. 5. «Львівське» вітає зі святом **Різдва**. На Різдво молодь влаштовувала вертеп – театральне дійство на основі біблійних подій. А згодом на центральній площі почали ставити **шопку** – святкову композицію, що зображує різдвяні події. 6. «Львівське» вітає вас зі святом святої Трійці! **Трійця** відома також в Україні як **Зелені свята**. 7. Кожен із львівських левів береже старовинну легенду про **князя Лева Галицького**. 8. **Пані та панове!** Увага! ТМ «Губернія» від компанії «Горобина» презентує три нові незабутні смаки: «Губернія М'яка», «Губернія Класична», «Губернія Еталон». 9. Херсонщина – щедрий **чумацький** край. Саме тут «**Чумак**» вирощує найкращий у світі кетчуп. 10. – Друже! – Дружба – це щира допомога. – Друже! – Дружба – це довіра у вирішальну мить. – Друже! – Дружба – це порозуміння без слів. – Друже! – Так розуміємо справжню дружбу ми, українці, і тому саме ми створили «**Славутич**» – пиво найкращих друзів. 11. Здавна, щоб Різдво було сніжним, пивовари залишали у **Святвечір** келих львівського пива. Вже 300 років «Львівське» дарує чарівну атмосферу та незмінний смак різдвяних свят. 12. Чумацькі традиції взаємодопомоги відшкодування збитків лягли в основу сучасного страхування. В Україні вже близько 90 років «**Оранта**» забезпечує майно українців. «**Оранта**» – оберігає Україну.

Фразеологічні засоби стилістики

49. Прочитайте наведені фрази із журналістських матеріалів. Проаналізуйте фразеологічні одиниці, що в них уживаються, з погляду походження, структури, семантичної класифікації. Поясніть значення фразеологізмів. З якою метою вони вживаються у публіцистичному дискурсі?

1. Теледокументалістика дещо спрощена, важко говорити про її мистецькі якості – картина і слово мають відповідати одне одному, а от езопова мова, лейтмотив відходять на останній план... 2. Лише тоді українська журналістика віднайде свою базу під ногами, тому що поки що ми такі висячі сади Семіраміди... 3. Ахіллесова п'ята кожного населеного пункту України – комунальне господарство ... 4. І після важкої розмови з ним поетеса розрубє гордіїв вузол любовного трикутника – жінка вибирає сім'ю. 5. Плоди перемоги та чинник часу... Дамоклів меч дострокових виборів... 6. Оригінальні освітні феномени втискують у прокрустове ложе недосконалого закону. 7. Бюджетні мільярди на підтримку великих банків і прокрустове ложе для бідних – стратегія уряду щодо виходу з банкрутства. 8. Відпочивати, звісно, теж необхідно. Але, як зазначав Бернард Шоу, – вічні канікули – гарне визначення пекла! 9. Знаєте, песиміст – це добре проінформований реаліст, але розуміння реалій – не привід опустити руки та впасти в депресію. 10. Ба більше: оскільки Україна так і не стала сьогодні вповні історичною нацією-державою, то для неї притаманні такі собі «кола замкненого часу», або – у кращому разі – звичка наступати на ті самі граблі ногами кожного нового покоління, а то й частіше. Одними з цих граблів є прагнення ствердити власну позицію за будь-яку ціну... (З газ. «День»). 11. Задовольняються соціальні потреби Будильської сільради і Лебединського району – для останнього, приміром, минулого року було придбано автомобіль швидкої допомоги. Але все це може канути в лету. 12. Деякі «небайдужі» встигли «прикласти руки» до новенької зупинки. 13. Медицина в режимі економії. Коли в державі брак грошей, то пояси затягують всі. 14. За словами Анатолія Річкаля, на сьогодні напруженість у суспільстві провокується, зокрема, й представниками

так званої «п'ятої колони». Якщо влада не дослухається цих пропозицій, не проведе антитерористичну операцію і не звільнить Україну від ворогів – гріш ціна цій владі. 15. Чому ж приватні підприємці – потенційні орендарі, обходять занедбаний перехід «десятою дорогою» та чи довго йому залишатися в статусі «блудного сина»... (З газ. «Сумщина»). 16. Місяць лютий питає, чи взутий. Найближчими днями синоптики обіцяють нестійку погоду. 17. Тепер часи, коли не було гарячої, зате текла холодна (вода), згадуватимуться як манна небесна. 18. ... бо це може поставити хрест на попередніх здобутках України, які були, щоб там не казали шуфрічі. 19. Коли поділився «божевільними» думками з колегами, вони тільки знизали плечима, а науковий керівник, якому подобалась наполегливість підопічного, доброзичливо махнув рукою: «Якщо хочеш довести їх правильність, то пробуй»... 20. В обох клубах гра будеться на лідерах: тон задають Леброн Джеймс та Дірк Новицьки відповідно. 21. Минулого року як сніг серед літнього дня приголомшила новина про те, що Київська міська рада примусово виселяє музей із приміщення через несплату оренди в сумі 16 тис. грн. 22. Якщо вже смішити Господа своїми планами, нехай вони не будуть дріб'язковими (Із газ. «Україна молода»).

50. Прочитайте журналістські матеріали, дібрані із сайту кафедри журналістики і філології СумДУ (journ.sumdu.edu.ua). Підберіть фразеологізми, які б відбивали тему, основну думку, проблематику текстів. Придумайте до текстів заголовки, використовуючи фразеологічні одиниці.

Студенти спеціальностей «Журналістика» та «Реклама і зв'язки з громадськістю» відвідали незвичні заняття з телевіробництва. Проводили їх власник, генеральний менеджер американського місцевого телеканалу «WSIL» Стів Уїлер та головний редактор Майк Снаффер.

В Україну американські медійники завітали в рамках Української програми партнерства у галузі мас-медіа, вони співпрацюють із телеканалом «Пульсар» (м. Охтирка). Узимку працівники охтирського

телебачення тиждень стажувалися у штатах, тепер колеги з-за океану відвідали їх.

«WSIL» є телеканалом для невеликої громади міста Картервіл штату Іллінойс і так само, як і «Пульсар», має не надто широку аудиторію. Проте медійники переконані, що у роботі з вужчим колом глядачів є свої переваги, зокрема високий інтерес до новин про твоїх знайомих або те, що стосується безпосередньо тебе.

Студенти і викладачі зацікавлено слухали колег і ставили запитання. Дякували за них американці креативно: кожному, хто поставив запитання, дарували футболку з емблемою телеканалу.

Питали і слухали про різне: і про особливості роботи з вузькою аудиторією, і про підходи до висвітлення новин, і навіть про судові позови.

Американські медійники переглянули випуски новин «Наголос», який студенти-журналісти готують для Сумського державного університету. Гості зазначили, що вражені рівнем журналістської, операторської і режисерської майстерності. За їхніми словами, підготовка студентів-журналістів у СумДУ відповідає рівню підготовки американських студентів-медійників, зокрема Іллінойського університету.

Студентка третього курсу спеціальності «Реклама і зв'язки з громадськістю» Катерина Якименко посіла третє місце у номінації «Фірмовий стиль» на Українському студентському фестивалі реклами (УСФР), який проходив у Києві 20 листопада 2014 р. Її робота «Парфуми – це твоє Я» включала в розробку логотипу для парфумів, упаковки та інших складових фірмового стилю (пакет, чашка, футболка із логотипом).

Третє місце на Українському студентському фестивалі реклами – це безумовний успіх, адже УСФР є найпрестижнішим українським рекламним фестивалем, збирає величезну кількість талановитих робіт з усієї України (цього року було представлено 784 роботи) та має цікаву й насичену програму: власне конкурс, виставка найкращих

творчих робіт та майстер-класи від відомих рекламистів та PR-фахівців.

У журі УСФР входять лише практики рекламного бізнесу, а очолює його Анже Йереб, креативний директор міжнародного рекламного агентства «BBDO Ukraine».

Кафедра журналістики та філології вітає Катерину Якименко із творчим успіхом і бажає їй подальших перемог!

51. Прочитайте. З'ясуйте походження виділених фразеологізмів. Поясніть їхнє значення. Перевірте себе за матеріалами довідки.

Які із запропонованих фразеологізмів можна використати в журналістських матеріалах, які проблеми людського буття вони можуть актуалізувати?

Тоненька гілка з *«дерева життя»*, Коли і хто нарік мене – людина? У стані вічності – краплина Мій час, який не має вороття (Т. Коломієць). Заплачу я кривавими сльозами, – так, певне, плакали вигнанці з раю – але тоді скажу: я знала се, я знала мовчи, душе, спини свій стогін, серце, так мусить бути... (Л. Українка). Мені колись бабуся говорила, На місяці зуздівши тьмяні тіні: *«То Каїн Авеля підняв на вила, Коли було ще світу сотворіння. Із тих часів і почалися війни Криваві, що мордують всі народи»* (П. Воронько). Та й справді, світ сей був тоді темниця: В кормигу запрягав народ народа, На вільне слово ковано кайдани, Півроду людського не звано людьми, Затято йшов війною брат на брата (Л. Українка). За одно маленьке зерно сочевиці я продав, безумний, свою душу (Б.–І. Антонич). Я проведу вас у землю гарну й простору, де *тече ріками молоко і мед* (В. Шевчук). І стоїть Україна перед нашим духовним зором у вогні, як *неопалима кутина* (О. Довженко). Нехай конаючий собі шепоче: вже близько рай... *земля обітована...* І я б сказав: так, брате, се твій рай! І не було б неправдою те слово (Л. Українка). Любов підкралась тихо, як *Даліла*, а розум спав, довірливий *Самсон* (Л. Костенко). Отак, мов здавна повелося, В тіні пречистих яворів *Посиплю попелом волосся* – Тим, що іще не нагорів (Н. Кир'ян). *Юдоль плачу*, земля моя, планета, блакитна зірка в часу на плаву, мій білий світ, міцні твої тенета, –

страждаю, мучусь, гину, а живу (Л. Костенко). ... чуття істини підказує Мамаєві, що тут десь має бути *каміння*, яке буває *час збирати і час розкидати* (Є. Сверстюк). Щасливий, хто не знає пізніх літ, Хто тішиться прозорими рядками, Де «Книга Рут», і «*Пісня над піснями*», І дотепу гризький колючий дріт (М. Зеров). Вночі ворота Лаври не гостинні, даремно тут і возвишати глас. *Глас вопіючого в пустині*, напевне, був чутніший, як у нас (Д. Костенко). Журно витає Десь понад нами Тінь Кобзарєва в *терновім вінці* (М. Вороний).

Довідка: дерево життя – початок людського буття на землі, історія людства; вигнання з раю – безповоротна втрата чогось; Каїн – злочинець, вбивця; Авель – символ невинної жертви; брат повстав (пішов) на брата – запекла ворожнеча (сімейна й соціальна); продати за миску сочевиці – поступитися чимось важливим, значним заради нікчемної, незначної та скороминущої вигоди; текти молоком і медом – жити в країні, яка відзначається найвищим ступенем добробуту, достатку; неопалима купина – символізує стійкість, незнищенність; земля обітована – багатий край, місце чиеїсь заповітної мрії; Самсон – велетень, зраний, полонений і згублений, Даліла – підступна жінка; посипати голову попелом – вияв горя, страждання, втрат у давніх іудеїв; юдоль плачу (долина печалі) – образна назва земного життя з його стражданнями, втратами, печалями; час розкидати і час складати каміння – зміни у суспільному житті; Пісня Пісень – вершина творчості якогось автора; глас вопіючого в пустині (голос волаючого в пустелі) – заклик, залишений без відповіді, ніким не підтриманий; терновий вінець – символ страждання.

52. Поясніть значення фразеологізмів, з'ясуйте їхнє походження. Напишіть міні-твір, використовуючи наведені фразеологізми.

Адвокат сатани, акробати благодійності, Аргусове око, біла ворона, ведмежа послуга, вивести на чисту воду, випускати духа з пляшки, Дантове пекло, езопівська мова, жовта преса, золоті яблука Гесперид, Іван Непомнящий, іти в Каносу, канути в Лету, кимвал брязкаючий, колесо Фортуни, мафусаїлів вік, Мідасові вуха, між

Сциллою і Харибдою, нектар і амброзія, нести свій хрест, погляд медузи, праця Пенелопи, бочка Данаїд, скриня Пандори, танталові муки, терези Феміди, троянський кінь, Ювеналів бич.

53. Розкрийте зміст висловів Г. Сковороди.

1. Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним. 2. Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух. 3. Що може бути солодше за те, коли любить і прагне до тебе добра душа? 4. Надмір породжує пересит, пересит – нудьгу, нудьга ж – душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим. 5. Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю. 6. Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри? 7. Як купці вживають застережних заходів, аби у вигляді добрих товарів не придбати поганих і зіпсутих, так і нам слід якнайретельніше пильнувати, щоб, обираючи друзів, цю найліпшу окрасу життя, більше того – неоціненний скарб, через недбалство не натрапити на щось підроблене. 8. Не все те отрута, що неприємне на смак. 9. Добрий розум робить легким будь-який спосіб життя. 10. Бери вершину і матимеш середину. 11. З усіх утрат втрата часу найтяжча. 12. Коли ти не озброїшся проти нудьги, то стережись, аби ця тварюка не спихнула тебе не з мосту, як то кажуть, а з чесноти в моральне зло.

54. Користуючись фразеологічним словником української мови, доберіть фразеологізми за такими тематичними групами: «Розумові здібності людини», «Риси характеру (позитивні/негативні)», «Зовнішній вигляд людини», «Назви процесів, дій», «Емоції, відчуття». Напишіть мініатюру, використовуючи фразеологізми із кожної тематичної групи.

55. Проаналізуйте зміст речень: подумайте, які слова чи сполучення слів можна замінити фразеологізмами. За потреби

скористайтесь матеріалом із довідки. Порівняйте наведені речення і трансформовані вами. З'ясуйте функцію фразеологізмів у мовленні.

1. Чого очі витріщила спантеличено? – замахнувся гарапником Карпо (за М. Стельмахом). 2. Критика на адресу деяких письменників, які надмірно згустили в своїх творах темні фарби в зображенні нашого життя., справедливо відзначає перш за все те, що ці письменники не помічають за дрібним основного (за М. Рильським). 3. Наїб літав на арабському коні поперед війська. На війну він убрався, як на велике свято (за І. Нечуєм-Левицьким). 4. Коли він пригада її заплакану – згорьовану, засмучену, – його серце рветься від болю на часті (за П. Мирним). 5. Він аж захворів. Ліг. А вдосвіта чую – говорить несвідомо, безтямно, марить (за М. Кулішем). 6. Сніданок закінчено, зараз Васько помие посуд і може майнути будь-куди (за М. Зарудним). 7. Заради кого я мав ризикувати? Заради оцих людців лякливих, які продадуть мене, не задумуючись (за А. Дімаровим). 8. Поки бряжчали ще тітчині карбованці, було нічого не робить, думали – навіки зледащіє людина (за М. Коцюбинським). 9. Крав [конвоїр], безумовно, мав кілька штабквартир ...у кожному селі в молодих одиноких удів і жив собі безтурботно (за Ю. Збанацьким). 10. Обурювало Карпа Сидоровича те, що якась там Варка,.. яка, на його компетентний погляд, ні на що не здатна, так оця Варка задрипана насмілилася жити в покоях його зятя (за М. Хвильовим). 11. Ти [Кузьма] мусиш бути богобоязним, тихим і смирним, як ягня, щоб не довідався хто, що ми під маскою доброзичливості приховуємо злі наміри (за І. Карпенком-Карим). 12. – Добрячий тютюнець... Аби якийсь панок шарпнув цілу зтяжку – на місці вмер би (за М. Тарновським). 13. Глянув цар на сестер, питає, а вони дрижать, наче трясеця їх трясе, потупили погляд і слова не промовлять (за О. Стороженком). 14. Поскочив він до неї; а од неї так сяє, що й приступить не можна. Забув князь і пор свою челядь, і пор те, заблудив у пущі: глибоко зворушила тая чудовная краса (за П. Кулішем). 15. – Не бийтеся. Я в вас нічого не крав, – глухо відповідає Тимко (за Григорієм Тютюнником). 16. В цей час вона не могла лицемірити і розповіла усе про своє прохання (за М. Стельмахом). 17. – Та ти ж поет! – вигукує Корольок, а Павлик

спокійно зауважує: – Це він тут поетом став, а в нас йому, пригадуєте, скільки разів зауваження робили за грубості в повітрі... (за О. Гончаром). 18. Од несподіванки і крику люди здригнулися в тривозі і швидко глянули угору (за М. Коцюбинським). 19. Надвечір Дмитрик помічає, що йому чогось неспокійно (за М. Коцюбинським). 20. Василь був щасливий. Інакше як пояснити, що з першого й до останнього дня війни провоював у піхоті й відбувся лише легкою контузією (за О. Підсухою).

Довідка: як теля на нові ворота, за деревами не бачити лісу, кривавий бенкет, битий горем, блудити словами, на всі чотири боки, боятися своєї тіні, і за холодну воду не братися, як вареник у маслі, мідного п'ятака не варта, вовк в овечій шкурі, врзав дуба, встромити очі в землю, вхопила за серце, рукам волі не давати, кривити душею, милити шию, метнули очима, мультко на серці, в сорочці народитися.

56. Прочитайте уривок із драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук». Проаналізуйте мовлення героїні драми. З якою метою автор уживає фразеологізми?

Х р и с т я. Учора були і в нас ці гості. (З смутком.) От і купила я собі на спідницю та на хвартушок, і нові чоботи купила!.. Повнісеньку скриню накупила усякого добра! І в скрині пусто, і в кишені не густо! Аж дві весни й два літа заробляла поденно; великі гроші віддавала батькові, а п'ятаки та гривні виховувала, та й виховала мало не на вісім карбованців, а вчора як прийшли оті здирщики, бодай їх за печінки узяло! – та як почали цінувати... Батько об поли руками б'ються та бідкаються, мати плачуть, а дітвора дрібна як підніме реви та галас! І-і, лихо, хоч з хати тікай! Мене за серце як ухопе, як ухопе! І вже, сестричко, й не тямлю, як я вбігла в комірчину, витягла з-під солом'яника свій клад, вбігла в хату та й жбурнула його здирщикам межі очі, так-таки й жбурнула – от ей-богу! А далі сама як заголосу! І обідати не сіла, поки не догулась та не доголосилась до того, що аж батько налаяли і мало не оддубасили! От тобі, Христе, і спідничка

нова, от тобі й чобітки з підківками! Прийде Різдво – усі ж то, усі дівчатка вирядяться, як квіточки, як лялечки, у нове та в модне, а як одна, мов та сирітка, буду у старенькому... Ніхто й глянути не схоче на мене; усі хлопці відчухнуться від мене, бо, звісно, у старенькому. (М. Кропивницький).

57. Поясніть значення фразеологізмів. Виберіть ті, які, на вашу думку, можна використати у творі-мініатюрі про студентське життя. Напишіть такий твір в одному із журналістських жанрів.

Аж мороз поза шкурою пішов, альфа й омега, байди бити, баки забивати, баляндраси точити, без задніх ніг, бити чолом, біла ворона, бочка Данаїд, буде й на нашій вулиці свято, Вавилонське стовпотворіння, в баранячий ріг скрутити, взяти в шори, вирости в очах, відкривати очі, вкрити мокрим рядном, у поті чола, гайку підкрутити, голими руками не взяти, горить в руках, гратися з вогнем, двох зайців убити, держати язика за зубами, дивитися в корінь, диму без вогню не буває, до пуття довести, руку подати, задніх не пасти, за язик тягти, зуби з'їсти, наріжний камінь, кинути останнього козиря, ковінька на руку, кров з носу, рішення ухвалити, ведмежа послуга, між двох вогнів, намотати на вус, не впадати у розпач, нема де правди діти, не покладати рук, не спочивати на лаврах, не святі горшки ліплять, плентатися у хвості, показати себе, пропустити повз вуха, сім потів вийде, через пень-колоду.

58. Проаналізуйте групи сталих етикетних формул української мови, визначте комунікативне навантаження кожної з них. Чи можна наведені словесні формули вважати фразеологізмами?

Бог на поміч! Бог поміч! (Дякую за слово добре) Будьте здорові! Доброго ранку! Добридень! (добрий день, здрастуйте, здорові будьте)! Добрий день Вам! Доброго вечора (Добридень)! Вечір добрий! Доброго здоров'я! Доброго вечора у Вашій хаті! Здоровенькі були! Здорові будьте з празником! Зі святом будьте здорові! Зі Святим Вечором! Моє шанування! Радий вітати Вас! Чолом тобі б'ю!

Хай збудуться всі Ваші мрії! Поздоровляю Вас! Зичу радості успіхів! Віншую Вас із ...! Вітаю Вас!

До побачення! Вибачте, мені час! На все добре! На жаль, я поспішаю. До зустрічі. Бувайте здорові! Всього найкращого! Вітайте своїх батьків (від мене)! Хай Вам щастить! Щасливої дороги! Сподіваюся, ми незабаром побачимося! Бажаю Вам добре провести час. На добраніч (Добраніч)! Передавайте мої щирі вітання! У добрий час!

Даруйте на слові! Будь ласка! Вдій ласку! Ласкаво просимо!

59. Прочитайте афоризми із поезій Івана Франка. У яких мовленнєвих ситуаціях буде доречним їх уживання? Пригадайте крилаті вислови із творів інших письменників.

1. Лиш боротись – значить жить. 2. Земле, моя всеплодющая мати! 3. Любов не обов'язкова, та почуття обов'язку обов'язкове. 4. Книги – морська глибина! 5. Пісня і праця – великі дві сили. 6. Добрий все бачить лиш добре, підлий – лиш підле у других. 7. Не мовчи, коли, гордо пишаючись велегласно брехня гомонить. 8. Не може при добрі той жить, хто хоче злу й добру служить. 9. Важко дерево з корнем вирвати, друга давнього з серця вигнати. 10. Огонь в одежі слова. 11. Слово - чудний дар природи. 12. Нема любові в світі над матірну любов святу. 13. Мій поклик: праця, щастя і свобода. 14. Лиш боротись – значить жить.

60. Прочитайте фрази із журналістських матеріалів. Поспостерігайте за трансформацією фразеологізмів. Як ви думаєте, яку мету переслідують журналісти, змінюючи сталі вислови?

Доки грім не вдарить, у Раді не перехрестяться; бюджет преткновения; поперед батька в ...плей-оф; сімейний кодекс України стражам порядку не писаний; путівка в півфінал; однак, яку нас заведено, швидко розпорядження пишуться, та не швидко виконуються; від любові до ненависті один «Візир» (прилад, який фіксує порушення ПДР); що у всіх у голові, то у Шуфрича на язиці;

Пацан сказав – Пацан зробив (Юрій Пацан - художник); Горобець високого польоту (Марися Горобець, яка одержала титул віце-міс у конкурсі «Miss Tourism International-2004»); Феміда ля комедія (про зникнення львівського судді, який дав підписку про невіїзд); Лободина пісня (С. Лобода – учасниця пісенного конкурсу «Євробачення»); а насправді тяжкий камінь, а можливо, й залізобетонна брила лежала на серці в людини; береженого й Інтернет береже; вільному воля, а блаженному сайт; комусь це не сподобалося, комусь це запахло націоналізмом; з миру по нитці – Україні допомога; війна – війною, а економічний тиск за розкладом; війна – війною, а політика за розкладом; На запитання про відкриття за фальшивими даними кримінального провадження в Росії стосовно Дмитра Яроша він зазначив: «Путіна боятись – у ліс не ходити»; Чи такий страшний утилізаційний процес, як його малюють?; архіви не горять; полюби не гармоніста – полюби монополіста; Майдан у наших руках; молочні ріки і м'ясні береги в. о. міністра Баранівського; ...І музи не мовчать або в ногах правда є!; не словом, а... словом?; У тебе мед на губах не висох; не такий страшний «доцент», як його малюють; Як любити Україну «до глибини кишені» – Мирослав Івасиків знає, але йшов він до цього чину спочатку через любов «до глибини серця»; чим далі в ліс, тим зліші вогнеборці; чим далі в ліс, тим більше депутатів; одна голова добре, а світла – ще краще; З давніх-давен народна мудрість гласить: хліб – усьому голова. А в наші часи все навпаки: усьому голова – енергоносії; стратегічне місце пустим не буває; Якщо вам на голову впало яблуко, одразу ж тікайте з цього місця. Пам'ятайте, що яблуня від яблука недалеко падає; Якщо рятувальник не йде до вас, ідіть до рятувальника; Скажи мені, де працюєш, і я скажу, скільки місяців ти не отримувеш зарплату; Скажи мені, як ти голосував, і я скажу, хто ти.

Грамматичні засоби стилістики

61. Опрацюйте зміст ключових понять (за словником):

демінітиви, мейозис, анепіфора, ампліфікація, асиндетон, градація, еліпс, епонафора, інверсія, парентеза, парцеляція, період, плеоназм, порівняння, повтор, рефрен, риторичні звертання, риторичні питання, стилістична фігура, тавтологія.

62. Перевірте теоретичні знання – виконайте тестові завдання.

1. Стилiстичний засiб, що полягає у використаннi демiнутивних утворень не для зменшення, послаблення ефекту, а для пiдсилення, iнтенсифiкацiї:

- а) демiнутив;
- б) мейозис;
- в) градація;
- г) повтор.

2. Стилiстична фiгура, у якiй певна синтаксична одиниця (речення, абзац, строфа) має однаковий початок i кiнець, називається:

- а) ампліфікація;
- б) анепіфора;
- в) епонафора;
- г) еліпс.

3. Ампліфікація являє собою:

а) композиційний стик, що є конструкцією, у якій наступний уривок синтаксичної одиниці починається тим, чим закінчується попередній;

б) нагромадження однотипних мовних елементів (звуків, складів, слів, словосполучень) у певній синтаксичній одиниці;

в) повторення подібних за змістом і звучанням слів;

г) нагромадження кількох схожих означень для пiдсилення певного явища.

4. Композиційний стик, що являє собою конструкцію, в якій наступний уривок синтаксичної одиниці починається тим, чим закінчується попередній, називається:

- а) епанафора;

- б) період;
- в) еліпс;
- г) парентеза.

5. Стилiстичний прийом, що полягає у нагромадженнi однотипних мовних елементiв (звукiв, складiв, слiв, словосполучень) у певнiй синтаксичнiй одиницi:

- а) амплiфiкацiя;
- б) повтор;
- в) рефрен;
- г) плеоназм.

6. Надмiрнiсть слiв у фразi або текстi з погляду точнiї передачi думки називається:

- а) амплiфiкацiя;
- б) плеоназм;
- в) рефрен;
- г) повтор.

7. Інверсія – це стилістична фігура, яка створюється

- а) введенням у фразу елементів, не пов'язаних з нею синтаксично;
- б) зворотним порядком слів у реченні, щоб підкреслити значення інверсованих одиниць і посилити виразність мовлення;
- в) поділом речення на окремі самостійні інтонаційно-сміслові частини і виділенням їх, щоб звернути на них увагу читача чи співрозмовника;

г) зіставленням двох явищ, предметів, фактів для пояснення одного з них за допомогою іншого.

8. Порівняння – це троп, що утворюється

- а) як запитання, на яке не чекаємо відповіді;
- б) повторенням подібних за змістом і звучанням слів;
- в) поділом речення на окремі самостійні інтонаційно-сміслові частини і виділенням їх, щоб звернути на них увагу читача чи співрозмовника;
- г) зіставленням двох явищ, предметів, фактів для пояснення одного з них за допомогою іншого.

9. Стилістична фігура, що є ускладненим реченням, яке характеризується повнотою і завершеністю змісту та інтонаційно-логічним поділом на дві частини: засновок висновок, називається:

- а) рефрен;
- б) асиндетон;
- в) період;
- г) еліпс.

10. Градація – це стилістична фігура, у якій

а) кожна наступна частина посилює (або послаблює), нагнітає смислове чи емоційно-експресивне значення;

б) нагромаджується кілька схожих означень для підсилення певного явища;

в) відсутнє передбачуване слово, у якому немає потреби і без якого фігура є лаконічнішою, динамічнішою, виразнішою;

г) час від часу повторюється фрагмент тексту, допомагаючи тіснішому об'єднанню його компонентів і наголошуючи на певному аспекті думки.

11. Стилістичний прийом, сутність якого полягає в поділі речення на окремі самостійні інтонаційно-сміслові частини і виділенні їх, щоб звернути на них увагу читача чи співрозмовника:

- а) градація;
- б) парентеза;
- в) парцеляція;
- г) тавтологія.

12. Стилістична фігура, що має будову багатокомпонентного складного безсполучникового речення, полягає у пропуску сполучників, що зв'язують окремі слова й частини фраз:

- а) плеоназм;
- б) епонафора;
- в) асиндетон;
- г) парентеза;

63. Прочитайте. Виділіть демінутивну лексику в наведених реченнях із текстів ЗМІ. З якою метою, на вашу думку, вживаються

слова із зменшено-пестливими суфіксами? В основу якого стилістичного прийому покладено використання демінутивних форм?

Сонце вже високо в небі, а роса видає очі не воріженькам, а нам», – промовляв у зверненні до українців Нью-Йорка міністр закордонних справ України Анатолій Зленко. Викриті газетою шахраї зникають з міста. На зміну їм приходять інші. Точнісінько такі самі; Виходить, що під самісіньким крилом Президента суверенної України причаїлася загроза її державності; Три роки вважалися пайовиками, але замість обіцяних 60 кг на пай не одержували від КСП ані зернятка; Один про одного в газеті писали всякі там статейки; Вони й стоять за кровні інтереси трудівника, наші профспілки. Тільки не горою, а так собі – горбочком. І цей горбочок легко об'їждає роботодавець...; Номінально існують студії хронікально-документальних і науково-популярних фільмів, розтягнуті по шматочках на незрозумілі фірми, а точніше – фірмочки; Зливаються каламутненькі струмочки таких історій у потік біля дверей тих самих службових кабінетиків; Виявилося, що масло переливають у верстат через звичайнісіньке відро, а ввечері прибиральниця з цього ж відерця миє підлогу в цеху. Там же тече річечка-смердючка..., в яку навколишні заводи скидають стоки; Доведено, що набрати швидкості нашому «дахові» допомагають стрес, побутова невлаштованість, нещасне кохання і навіть вампір-начальничок; Однак, судячи з того, що повідомлення про приїзд сера Пола та Хезер уже облетіло всі «жовтенькі» ЗМІ світу, спокій подружжю Макартні може тільки снитися; На матер'яльчик товариша Рибака потрібний дозвіл Генерального штабу (репліка цензора на роман); Екологія була у цензора Кучерявого одним із «пунктиків»: Я б не хотів, щоб, принаймні, у керівному складі були сіренькі люди (за спостереженнями О. Федоренко).

64. Розгляньте ілюстрації неологічного словотворення в мас-медіа. Доберіть із текстів ЗМІ декілька прикладів, що ілюструють активність журналістів у творенні нових слів як реакцію на сучасні події в політиці, науці, техніці.

1. Іншомов'я та іншовір'я не стало перешкодою для спільних добрих починань. 2. Їхня мета – придністровізувати Донбас. 3. Підфотошопити можна кожного... 4. Сексотство було прямим шляхом до кар'єрного зростання. Прем'єрка офіційно спростувала інформацію... 5. Здивував виступ екс-регіоналки... 6. Через забаганку депутатки військові священики... не можуть взяти в оренду приміщення. 7. На це приміщення око поклала депутатка й екс-комуністка... 8. Після поразки екс-прем'єрка мала би піти у відставку, але чи наважиться? 9. Кандидатка не змогла прокоментувати поведінку колег... 10. Що зможе нова очільниця Нацбанку? (За спостереженнями І. Кузьми)

65. Виділіть ненормативні форми іменників у наведених реченнях. Обґрунтуйте їхню доцільність зі стилістичного погляду.

1. – А вовки хіба в самому хуторі? – Ні, на хуторі спитаєте кривого Степана, – він знає де вовки. Той усе на світі знає. Давній охотник, тільки правов не вибрав (Остап Вишня). 2. А вже як повернувся додому, купив собі хату, та й оселився. Тридцять кеме од Києва, – на метрі довше їдеш (М. Меднікова). 3. Бо крізь станцію «Я» пролітають навзрид всі любові і втрати, Ну а душі – на те вони й душі: Встають, як прим'ята трава (О. Забужко). 4. Всі мої добра були в Суботіві... (П. Загребельний). 5. Над клекотінням щасть, над буйним шалом лих Одгуркала гроза, тривожно й басовито (І. Драч). 6. Як довго йшла до тебе, як нехутко, і скільки ще і сумнівів, і втом! (Л. Костенко). 7. «Господи, – знову змайнуло недоречне, – скільки в мене чеснот і здібностей, а може й геніальностей...» (М. Меднікова). 8. Не сумнівайся, навіть наймовчазніші чоловіки знають так багато палких і пестливих слів... Особливо на початках своїх шалених романів-любовей (М. Матіос). 9. Блюстителі, халтура – ваше хобі, Ви, фабриканти вір і недовір, Зробити вам би по духовній пробі – Вас забракує кожен ювелір (Л. Костенко). 10. Гей, нові Колумби й Магеллани. Напнемо вітрила наших мрій (В. Симоненко). 11. Ми з вами такого набачились і начулись за ці століття, Проковтнувши Освенціми і Хіросіми (І. Драч). 12. Привіт вам, Петрики, Марусі, Олі,

Гриці! (М. Рильський). 13. Хай мовчать Америки й Росії, Коли я з тобою говорю (В. Симоненко). 14. Почерствілі дахи провокують енцефаліт. громадян, що не завше влаштовують громадянок, і котиць, яких ігнорує зварйований кіт (А. Бондар). 15. До видавництва, десь із Придніпров'я, підвечір авториця привезлась (В. Затуливітер). 16. ... Чи час такий, чи ангелиха не знесла яєць достатньо, чи неузгодження фізіології й потреб держави чи не писався ще закон і для ворон... (В. Цибулько). 17. Збиваються в партійки – члени і членші – і дружно обліплюють ковбасу (І. Жиленко). 18. І страх мене вгорнув, бо був я сам між ними, І запах їх душив, мов обридливий рись... (Ю. Липа). 19. Все минеться, все проститься – Спи, мій любий, спи, мій кицю... (Ю. Степаненко).

66. Зверніть увагу на норми позначення часу в українській мові. Запропонуйте усі можливі варіанти на позначення часу: 9 год. 25 хв.; 11 год. 45 хв.; 12 год. 50 хв.; 15 год. 30 хв.; 21 год. 15 хв.

Котра година?

7.00 (19.00) – сьома (дев'ятнадцята) година (сьома)

7.15 (19.15) – сьома (дев'ятнадцята) година п'ятнадцять хвилин (чверть на восьму)

7.20 (19.20) – сьома (дев'ятнадцята) година двадцять хвилин (двадцять хвилин на восьму)

7.30 (19.30) – сьома (дев'ятнадцята) година тридцять хвилин (пів на восьму)

7.40 (19.40) – сьома (дев'ятнадцята) година сорок хвилин (за двадцять хвилин восьма)

7.45 (19.45) – сьома (дев'ятнадцята) година сорок п'ять хвилин (за чверть восьма)

О котрій годині?

7.00 (19.00) – о сьомій (дев'ятнадцятій) годині (о сьомій)

7.15 (19.15) – о сьомій (дев'ятнадцятій) годині п'ятнадцять хвилин (о чверть на восьму)

7.20 (19.20) – о сьомій (дев'ятнадцятій) годині двадцять хвилин (у двадцять хвилин на восьму)

7.30 (19.30) – о сьомій (дев'ятнадцятій) годині тридцять хвилин (о пів на восьму)

7.40 (19.40) – о сьомій (дев'ятнадцятій) годині сорок хвилин (за двадцять хвилин до восьмої)

7.45 (19.45) – о сьомій (дев'ятнадцятій) годині сорок п'ять хвилин (за чверть до восьмої)

67. Виберіть із дужок найбільш доречне для контексту слово. Чи завжди доречною є ампліфікація?

Прямо перед тобою садок (майорів, дрижав, тріпотів, тремтів, трепетав) кожною гілкою, (здригався, смикався, пересіпувався, двиготівся) кожним листком і був сповнений якогось зеленкуватосивого (шелеху, шамотіння, шелесту), який то (потухав, примерхав, пригасав, примеркав) то знову набирал на силі. За садком на городі наче аж кипіла картопля й на сусідських городах вигойдувалась (хвилями, лавами, ріками а вже далі стояла стіна дерев, які теж не були в спокої, а телесувались, і хіба що два грізні старі дуби зберігали статечність, та й у них, либонь трусилися їхні зелені жижки... Грім то (воркотів, бурчав, буркотів, мурмотав) (душевно, добродушно, сердечно, благодушно, беззлобно) а то враз озивався з таким запалом, що (інстинктивно, мимоволі, знехотя, мимохіть, нехотя) яблуні й груші в садку зіщулювались, і по картоплі, підминаючи її білий цвіт, перебігав переляк. (Гупотіли, торохтіли, лопотіли, торохкотали) краплі дощу, стріляючи по листках, розсіваючись на водяну потеруху, і так добре було вдихати озонну (прохолодь, прохолоду, свіжість, холодок) грози – в голові і грудях виникав бадьорий холодок, і думки були наелектризовані, від них, здається, могли б появлятися тріскучі розряди, що кусають, мов кропива-жаліва.

За Є. Гуцалом

68. Перекладіть сталі прийменникові сполуки українською мовою. У разі потреби скористайтеся довідкою. Зробіть висновок про специфіку функціонування прийменникових сполучень в офіційному стилі української мови.

По вине подчиненного, по инициативе, по итогам квартала, по образованию, по собственному усмотрению, по специальности, по собственному желанию, по просьбе коллеги, по приглашению, по телефону, списать по негодности, совпадать по времени, план по созданию, план по продаже, отпуск по уходу за ..., по истечении срока, по возвращении, по почте, приказ по личному составу, работы по обеспечению условий, при обработке данных, при всех усилиях, при данных обстоятельствах, при пожаре, при входе, при поддержке, при условии, при столкновении, для первого раза, для удовольствия, ящик для писем, для создания условий.

Довідка: з вини підлеглого, з ініціативи, за підсумками кварталу, за освітою, на власний розсуд, за фахом (за спеціальністю), за власним бажанням, на прохання колеги, на запрошення (за запрошенням), телефоном, списати через непридатність (у зв'язку з непридатністю), збігатися у часі, план створення, план продажу, відпустка для догляду, після завершення терміну (строку), після повернення, поштою, наказ по особовому складу, роботи із (щодо) забезпечення умов, у процесі оброблення даних, попри (незважаючи на) всі зусилля, за таких обставин, у разі (під час) пожежі, біля входу, за підтримки, за умови, у разі зіткнення, на перший раз, для задоволення (задля втіхи), скринька на листи, для створення умов.

69. Зредагуйте відповідно до стилістичних норм української мови. У разі потреби скористайтеся довідкою

В більшості випадків, вважати необхідним, у двох словах, у жодному випадку, взяти себе в руки, вийшов термін, вірніше, в кращому випадку, в найближчий час, в той же час, займати посаду, згідно наказу, у відповідності, діючий закон, крайні міри, на даний час, не дивлячись на, непоодинокий, перш за все, співставляти, у всіх відношеннях, без виключення, у теперішній час, у деякій мірі, в особливості, у повній мірі, у протилежному (у противному) випадку, у розстрочку, у числі присутніх, на слідуючий день, по вівторках,

по завершенні, по крайній мірі, по меншій мірі, по хворобі, по уставу, під кінець, під особисту відповідальність, при участі.

Довідка: здебільшого (переважно), уважати за потрібне, двома словами, у жодному разі (ніколи), опанувати себе, закінчився термін, точніше (правильніше), у кращому разі, найближчим часом (невдовзі, незабаром), водночас, обіймати посаду (бути на посаді), згідно з, відповідно до, чинний закон, надзвичайні заходи, на сьогодні, незважаючи на, неодноразовий, передусім (насамперед), порівнювати (зіставляти), з усіх поглядів (зусібіч), без винятку (усі до одного), на цей час (у цей час, тепер, нині, зараз, наразі), певною мірою (до певної міри), особливо, цілком (повною мірою), інакше, на виплату, серед присутніх, наступного дня, щовівторка (кожного вівторка), після завершення (завершивши), принаймні (у крайньому разі), щонайменше, через хворобу (у зв'язку з хворобою), за статутом, наприкінці (наостанок), на власну відповідальність, за участю.

70. Доповніть речення порівняннями. У разі потреби скористайтеся довідкою. Порівняйте зміст й комунікативні властивості мовлення реконструйованого вами тексту і запропонованого. Зробіть висновок про стилістичну функцію порівняльних конструкцій.

Весла несуть нас, ..., солоний вітер надува легкі, хто знає – в морі чи в небі – ключем вилітають назустріч вітрила барок, вільних Я відчуваю крила за плечима у себе.

Джузеппе співає. Він тут більший хазяїн, ніж на землі. Він, певно, подумає, перше ніж скаже, від кого родився: од жінки чи од морської хвилі. Старий оддав морю сина і внука, зате скільки підняв з його глибини! Хто б те злічив!.. Море било і гризло його, як прибережну скелю, він став шорсткий, ... , просолився, ... , але душа голубіє у нього, ... , і очі ховають проміння сонця. Він знає всі вісім вітрів, ... , розуміє мову неба і моря і збирає рибу, наче плугатар хліб з поля, наче сам він засіяв нею морську глибіню (М. Коцюбинський).

*Довідка: як птахи, як море в годину, як братів рідних, як крила,
як губка, наче канат*

71. Прочитайте текст. Виділіть у ньому приєднання. Поясніть особливості побудови та стилістичні функції цих синтаксичних конструкцій. Як це впливає на експресивність та динаміку тексту?

Вирячивши вогненні очі, дихаючи полум'ям і димом, потрясаючи ревом пустелі і нетра і вогняним хвостом замітаючи слід, летів дракон.

Не з китайських казок і не з пагод Тибету – він знявся десь з громохого центру країни «чудес», вилетів з чорного пекла землі людоловів і гнав над просторами... Над безмежжям Уралу... Через хаші Сибіру ... Через Становий хребет – звивався над ним межі скель і шпилів... Високо в небі сіючи іскри й сморід, летів і летів у безмежній ночі.

Палахкотів над проваллями... Звивався над прірвами. Пролітав зі свистом спіраллю над диким бескиддям і нагло зникав десь у надрах землі – занурювався, як вогненноокий хробак, зі скреготом і хруском у груди скелястих гір, свердлив їх з блискавичною швидкістю, розсипаючи іскри. Зникав... І раптом вилітав з-під землі далеко, мов пекельна потвора, потрясаючи реготом ніч. Пряв вогненними очима; зойкав несамовито і, вихаючи хвостом, як комета, летів і летів...

І розступилися скелі, маючи тінями. І розбіглися злякано сосни й смереки, кидаючись урозтіч. Заскочений нагло сохатий (лось) прикипав на галявині, спаралізований жахом, а далі зривався й, ламаючи ноги та обдираючи шкуру, гнав скільки духу у безвість.

І гнали у безвість луни, мов духи гірські, – розлітались по горах, стрибали у провалля, ховалися в нетрях... За ними летів дракон.

І. Багрянний

72. Визначте стилістичні функції риторичних запитань й окличних речень. За допомогою яких лексичних засобів передаються патріотичні почуття героя?

Не знаю, не знаю, не знаю! І там, і там провалля! Немає рівного шляху, яким привик ходити я!.. О, ненько, моя рідна Україно! Невже ж тобі судилося весь вік топить своїх синів у братній крові, палить і нищить все вогнем за тим, щоб, утопившись і потерявши діток славних, ти надівала знов ярмо і тяжко знов під ним щоб ти стогнала?.. Чи я ж того хотів, що сталося?.. Я керував стерном, до певної мети мій човен плив, а хвиля навісна стерно те вирвала із рук моїх і понесла на скелі гострі човен мій, розіб'є на тріски його і всіх братів потопить!.. Що ж мені тепер робить? Чи і мені сидить на човні, щоб разом з другими втопитись, а чи боротись з хвилею і власними руками достати берега другого?.. боротись!.. Боротись!.. Кули стерно із рук моїх однято і другому до рук оддано, і бачу я, що човен поведуть на неминучу гибель, я кидаю свій човен і випливу на другий берег сам! Так, так! На берег, на другий берег! І там ми будем рятувати: віру, народ і край від нової руїни!.. Прости мене, моя Україно, коли я помиляюся, а помиляючись, тобі печаль і горе нове принесу! (І. Карпенко-Карий)

73. Прочитайте. Визначте тему й основну думку. Які стилістичні засоби синтаксису наявні в наведеному уривку?

Найдобріша людина тим неспокійніша і нещадніша, чим більшу посаду вона займає, але до неї не народжена. Та й як їй не бути нещасною, коли загубила той скарб, що дорожчий за все на світі: «Веселощі серця – життя для людини, і радість людська є довгоденність»?

Як же не згубити, коли замість добрих послуг лише ображає друзів, родичів, близьких і далеких, співвітчизників і чужоземців? Як не ображати, коли вона суспільству приносить шкоду? Як не буде погано, коли немає завзятості і невтомної праці? Звідки ж з'явиться працелюбність, коли немає бажання і старанності? Де ж візьмеш бажання без природи? Природа – всьому початкова причина і рушійна сила. Вона є матір'ю бажання. Бажання ж – започаткування, схильність і рух. Воно прагне до праці і радіє з неї...

За Г. Сковородою

74. Прочитайте. Знайдіть приклади таких стилістичних засобів, як ампліфікація, парцеляція, еліпс, плеоназм, повтор, тавтологія.

Дорогі співвітчизники, від Львова до Донецька, від Чернігова до Севастополя!

<...> Я йду на посаду Президента, щоб зберегти і зміцнити єдність України. Забезпечити тривалий мир і гарантувати надійну безпеку. Знаю: мир – найголовніше, чого прагне сьогодні український народ. <...> Я прагну миру і доб’юся єдності України. Тому розпочинаю свою роботу з пропозиції мирного плану.

<...> Ніякої узурпації влади! Європейська демократія для мене - найкращий спосіб державного правління, винайдений людством. Саме європейський досвід підказує нам, що значну частину повноважень вже зараз треба делегувати з центру місцевим органам влади. Реформа щодо децентралізації розпочнеться вже цього року змінами до Конституції. Нові повноваження отримають новообрані місцеві Ради.

<...> В тому, що Україна прийшла до кризи державності, є частка відповідальності кожного з нас. Хтось вважав нормою не сплачувати податки. Хтось розкошував за державний рахунок. Хтось голосував і мітингував за гроші. Хтось отримував незаслужені пільги і нагороди. А всі разом руйнували фундамент суспільної довіри, засади права й суспільної організації. Європейський вибір України – це серце нашого національного ідеалу. Це вибір, зроблений нашими предками і пророками.

А що нам треба конкретно зробити, щоб жити вільно, жити безбідно, жити в мирі і безпеці? Це все написано в угоді про політичну асоціацію та зону вільної торгівлі з Євросоюзом.

<...> Настав час будувати нову велику країну. Сучасну, високотехнологічну, обороноздатну, конкурентоспроможну.

<...> Навколо ідеї незалежності, свободи, гідності, правової держави, європейської інтеграції об’єдналася вся Україна і все світове українство. Народ своє вагоме слова сказав. Під час революційних подій. Під час спротиву агресії. Під час виборів. Тепер черга – за нами, за владою. Простягаю руку миру всім, хто подав голос за мене, і

тим, хто не голосував. Всім, хто допоможе встановити мир, порядок і спокій в Україні. І всім, хто вірить у європейську майбутність України.

Ми – народ, що був одірваний від своєї великої Батьківщини Європи – повертаємося до неї.

Остаточо і безповоротно.

Мир нам!

Нехай нас благословить Господь!

Слава Україні!

З промови Президента України Петра Порошенка
під час церемонії інавгурації 7 червня 2014 року

75. Проаналізуйте синтаксис і пунктуацію наведеного уривка. У чому оригінальність структури тексту? Як це позначається на його сприйманні?

цей дивний персонаж майже не моєї фантазії
він зламаний
він як годинник без стрілок чи циферблата
він як слово без голосу букв і навіть звуків
відкинутий розтоптаний змучений засмучений
і нехай би так і нехай би навіть так якби він не глипав на мене щоразу
з дзеркала
цей персонаж
лягаю під ніж під потяг під гільйотину
відітніть руку голову чи що завгодно
не відтинайте тільки душі бо чим я ще зростуся з осінню
нам добре разом в одному на двох божевіллі
ми разом галасуємо і голосуємо на дорогах бюлетенями у рупори у
мегафони
в однакового розміру і кольору гамівних сорочках
ми навіть погляд ламаємо як одну на двох скибку чорного хліба одним
на двох ключем посилаємо птахів у вирій і тим же ключем замикаємо

себе

від вирію від тепла і тебе

хай буде холодно ми відморозимо себе

щоб не боліло не нило і не судомило

або давай хоч би промочимо ноги запросимо застуду в гості думаєте
питимемо чай (?) –

а дзуськи (!) – горілку з перцем щоб не боліло не нило і не судомило

а ти ж так боїшся усіх божевільних тож і мене

і осінь ти одягаєш хіба що навиворіт

а я тут приросла і може тут несправжнє золото і може тут з усіх
стирчить стерня

і може тут самотність в облозі тримає цілий світ

я все одно тут залишаюсь з однісіньким для мене поглядом
він м'який і просто в душу

я гритимусь у ньому за всіх кому можливо холодно я визубрю його
напам'ять і пришпилю до своїх очей

нас не шукайте

ми в осені яка для вас минула

Ольга Ляснюк

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Виконайте стилістичний аналіз тексту за наведеною схемою.

Схема стилістичного аналізу тексту

1. Тема, провідна думка тексту.

2. Стиль, підстиль, жанр, функції тексту.

3. Виразальні засоби тексту, їх стилістичні функції:

а) *фонетичні виразальні засоби*: алітерація, анафора, асонанс, епіфора, ономатопея (звуконаслідувальні слова), фонетичні синоніми;

б) *лексичні виразальні засоби*:

- загальноновживана лексика;

- архаїчна лексика: історизми, власне архаїзми, анахронізми; старослов'янізми; неологізми, okazіоналізми;

- стилістично-маркована лексика (термінологічна, професійна, розмовна, емоційно забарвлена лексика, інтернаціоналізми, просторіччя, вульгаризми, варваризми, арготизми);

- омоніми або слова, здатні вступати в омонімічні відношення;

- синоніми (лексичні, контекстуальні, абсолютні, стилістичні);

градація; евфемізми;

- антоніми (лексичні, контекстуальні); антитеза; оксиморон;

- запозичена лексика; екзотизми; макаронізми;

- пароніми; паронімазія;

в) *фразеологічні засоби стилістики* (фразеологізми, прислів'я, приказки, мовні штампи, крилаті вислови);

г) *стилістичні можливості словотвору, морфології і синтаксису*:

- стилістичний потенціал словотвірних засобів, частин мови (вживання властивих/невластивих певному стилю граматичних форм); демінутиви; мейозис;

- стилістичні ресурси синтаксису: синтаксичні синоніми, звертання (власне звертання, риторичні звертання), пряма й непряма мова, період, окличні речення, речення за метою висловлювання (риторичні питання) тощо (вживання властивих/невластивих певному стилю синтаксичних конструкцій); анепіфора, ампліфікація,

асиндетон, градація, епонафора, еліпс, інверсія, парентеза, парцеляція, плеоназм, порівняння, повтор, тавтологія, рефрен;

д) *стилістичний потенціал пунктуації* (вживання одних розділових знаків замість інших, відсутність розділових знаків);

е) *тропи*:

- метафора, метонімія, синекдоха;
- епітети;
- порівняння;
- гіпербола;
- перифраза; антономазія;
- персоніфікація;
- порівняння;

4. Які лінгвістичні рівні домінують у визначенні стилістичних особливостей тексту?

1

Друзі мої, з чим можна порівняти почуття радіоаматора, коли його перший приймач промовляє перший звук?! Це почуття в десятки разів перекриє радість Колумба: адже його каравели тягло собі через океан, і до берегів Америки принесло цілком випадково. Може, порівняєте з піднесенням композитора або письменника, що закінчують свої твори?.. Та де там: у них в мозкові увесь час звучать мелодії чи пропливають картини, – встигай тільки записувати. А от коли ви з дротинок, заліззячя, непоказних деталей створюєте прилад, здатний подолати простір і час; коли, до того ж, вам тільки п'ятнадцять років, а ваш старший брат щодня запитує: «Не виходить?» – і зловтішно пропонує допомогти розібратися в схемі, то перший звук вашого приймача стане для вас таким, яким буває для матері перший крик немовляти!

Я крутив ручки настройки, досліджуючи роботу приймача, і сповнювався гордістю: мій первісток виправдав мої сподівання. На довгих хвилях він «ловив» п'ять станцій, на середніх – дванадцять. І тільки на коротких не було нічого чути, хоч ти йому що!

Цвіркун з висоти антени поглядав на мене з цікавістю. Почухавши потилицю, я знову звернувся до нього з жартівливим запитанням:

– Шановна комахо, чому не працює десятиметровий діапазон?

Цвіркун мовчав досить довго, – занурившись у вивчення схеми, я вже й забув про нього – аж раптом затріскотів:

– Скрип-скрип... скрип-скрип... скрип-скрип...

І уявіть: ту ж мить з репродуктора тоненько запищало:

– Ті-ті... ті-ті... ті-ті...

Це було так несподівано, що я аж сахнувся. Антена хитнулася, цвіркун стрибнув до печі і зразу ж зацвіркотів, ображений:

– Скрип-скрип-скрип... скрип-скрип... скрип... скрип-скрип...

А репродуктор, ледве встигаючи за цвіркуном, пищав:

– Ті-ті-ті... та-та... ті-та-ті...

Микола Дашків

... цокають хронометри. Секунда... секунда... секунда... секунда... Як швидко вони біжать! Занадто. Зрештою, людина сама поділила своє життя на роки й секунди, їй це конче було потрібно. А для чого?.. Спокійніше, Андрію, здається, у тебе плутаються думки... Ага, ось, нарешті, й куранти. Дивак Мунтян – куранти для великої аудиторії, а зараз навіщо вони?

– Люди!

Голос пролунав, як грім, рука Мунтяна потяглася, щоб притишити, і зупинилась на півдорозі. Вони одразу впізнали цей голос, хоч і не чули його ось уже стільки років.

– Вас вітає екіпаж «Антея»! Я поспішаю, у нас залишилося зовсім мало часу. Ми зробили все, що могли. Зореліт падає на досі невідоме тіло неймовірної магнітної сили. Ми могли б уникнути небезпеки, якби знали, що неспроможні будемо її подолати. Не судіть нас суворо за те, що ми ждали розгадати таємницю.

Ми прощаємося з вами в зажурі. Тільки тут, у безмежній далині від рідної Землі, ми збагнули, яка вона прекрасна.

Нас втішає, що ті, хто піде трасою «Антея», не повторять нашої помилки. Зараз «Антея» віддасть всю свою енергію, всю до останньої краплі, аби тільки мій голос мав силу досягти Землі.

Прощайте! Передаю координати... Передаю координати... Передаю координати...

Зелене вічко «Оракула» згасло.

Знов зацокали хронометри, байдуже відкидаючи секунди в минуле.

Під куполом сяяли несправжні зорі.

– Членів Ради викликати зараз?

Горбунов обернувся уже в дверях, блідий, скам'янілий.

– Не треба. Зараз ніч. Вночі люди сплять. Розішліть копії всім станціям, супутникам і зорельотам першої зони. Саню, хлопчику мій, зроби копію... і для мене.

* * *

– «Місяць-2»! «Місяць-2»! Сеанс, прийом...

Личко Ляни холодне, неприступне.

«Статотрон» записує зведення.
Хронометри вицоковують секунди
Вони мовчки дивляться одне на одного. Приватні розмови суворо заборонені.

Цок-цок, цок-цок...

– Ляно! – не витримує Серго. – Я не міг тоді. Розумієш, не міг! На «Антеї» був його син...

Леонід Злата

3

Колись вважали, що любов у людини міститься в серці.

А сумління?

Зображення люблячого серця, пробитого наскрізь стрілою, я часто бачив на лавах у парку, на деревах; серця-медальйони, в які легко вставити портрети коханих, продаються у галантерейних магазинах.

Із сумлінням питання трохи складніше. Я, в усякім разі, ніколи не зустрічав у літературі прямих вказівок на те, де воно міститься у людському організмі. Тому я погано уявляю, де воно в інших людей, але де в мене, можу показати пальцем. Біля пупа. Десь поблизу апендикса. Досить мені згадати про якийсь мій негідний вчинок, як у мене негайно починає там щось ворухитися. Це не боляче, але гидко. Ось чому я завжди прагнув не згадувати про Іветт Пуапель. Тільки інколи, на мить, і відразу ж прослизав повз цей спогад.

Та зараз я фотографував Іветт на тлі фортеці Шато де Дюк ... і слухав розмови про те, як граф Рейнський Конан-перший завоював герцогство Бретань наприкінці десятого століття і взяв цю фортецю, і сумління моє затишно згорнулося у клубочок десь під відростком сліпої кишки і тихо дрімало.

Ми оглядали надбрамну вежу і прагнули побачити там усе, про що було записано у путівнику. Говорилося про неї в путівнику так: «Надбрамна вежа являє собою споруду, що складається з великої прямокутної будівлі, спрямованої довгим боком перпендикулярно до вісі проїзду, в яку ніби встромлений видовжений паралельно до вісі проїзду чотирикутний об'єм: він виступає з боку проїзду на кшталт

гранованої абсиди, а з двору височить над обхідною аркадою галереї другого ярусу у вигляді зрізаної площини».

Ніхто з нас так і не зміг зрозуміти, де ж ця «абсида», «зубці-мерлони», з якими ми зустрілися далі, і «невибагливий декор з фалічних елементів». Та все одно перевіряти за путівником, чи все це є в наявності, було цікаво, і пан Леннек, чоловік Іветт, сказав, що саме так на станції обслуговування автомобілів, де він працює механіком, перевіряють комплектність устаткування.

Володимир Кисельов

4

...Планета одержує мізерну частину тепла, і жодні наземні геліоустановки тут не допоможуть: майже все випромінювання витікає у простір, розбігається по безконечних радіусах, оминаючи планету. Отже, хай промені «зчепляться» у світловий джгут – так зчеплюються промені лазерів. Незвичне, навіть дивне вирішення: для цього Сонце потрібно «освітити» пучком елементарних часток, який правитиме за конічне дзеркало, за екран, що накопичує тепло, не даючи йому розсіюватися. Все, що потрапить у конус, прийде до планети, частки, ніби маленькі лінзи, посилять фотони лише в одному напрямку, до Землі. Схоже це на те, коли б до хмари піднесли велетенську воронку, і живодайний дощ, що потрапив у неї, відвели по трубах у водосховище або в обмілілу річку. Наше світило теж хмара. Розжарена хмара, що посиляє благодатні фотонні дощі. Джгут сонячних променів – найкращий подарунок планеті, надра якої усе ж вичерпні. Енергії буде навіть забагато, адже десятимілиардна частина сонячного диска здатна дати тепла більше, ніж одержує Земля. Отже, треба правильно вибрати потужність та форму пучка елементарних часток, який управляє енергією, а надлишок променів зловити дзеркалом і відправити в атмосферу, в космос чи розсіяти в морському просторі. Були Земля Королеви Мод, Берег Принца Олафа, Берег Принцеси Марти, Земля Гранта, нині був Берег Сонця.

...Тайфун нагадує воронку. Або веретено. Звичайно, якщо спостерігати із супутника. Веретено урагану розкручується все стрімкіше, втягуючи в свою орбіту тисячі тонн води, пилу, повітря. В

центрі тайфуну його ядро. Ця вільна від хмар зона пониженого тиску так і називається – око бурі. Хмари стягуються до нього швидкими нитями, але всередину проникнути неспроможні, ніби алмазна стіна відділяє їх від ядра. Обертання Землі відхиляє тайфун, змушує його описувати параболу. Поступово в центр урагану проникає клоччя туману; море, вивергнувши хвилі, наче зітхання, помалу вгамовується. В кінцевому підсумку Сонце народжує тайфуни. І, народжені сонцем, вони, можливо, найкраще засвідчують про його невичерпну могутність.

Володимир Щербаков

5

Гуде, дрижить дзвін монастирський, луна так і йде. Вилазять з «корпусів» жінки, чоловіки. У чім тільки немає! У лаптях, черевиках, керсетах, балахонах якихсь. І всі такі задоволені, раді; гомонять, хрестяться, сунуть до церкви. Виходить з странної і Кривенко Петро. Сумний-сумний він. Що йому робить? Куди йому йти? Так уже остогидло вдавати з себе теж богомольця, раба божого.

Лазь до церкви, хрестись, ставай навколішки. А все чого? Щоб тільки було прихилиться куди, переночувати де було.

Сонце височенько уже. Мигтить, палає у небі. Бані на церквах і собі так сяють. Липи ось на чайну посхилялись; здорові, кучеряві стоять. Птаство так виспіває в гіллі. Вітерець шарудить. А булками як пахне! Ех, та й смачно ж! – Завернув до чайної Петро. – Ху, хай ще дзвонить. — Сів на лавці під чайною, сидить.

Та й їсти ж!.. Ліг не вечерявши вчора. А їсти ж... Уніс був чернець у цебрі зливків якихсь: усе вмісті – і юшка, і борщ, странники ж і те розхапали. От торботряси чортові! Ложка в кожного, а не ложка, то чашечка, – гребе, заливається. Подививсь тільки. Що ж? П'ятірнею зачепиш? Погибелі немає на вас!

Дивиться на прочан. Є і дівчата: ідуть он. Та й гарні ж! Русяві усе. Та в якому рябому, червоному. Ач, як роззирають, усміхаються. Щасливі! Походять це вони, поговіють, та й з богом спокійні собі. А він... Йому не те в голові. Он там, за огорожею кам'яною, високою,

торохтить, гуде. Туди він приїхав. Місця приїхав шукать. І от... витирає кутки тут ось більш тижня уже. Та й довго це ще так буде?

Тинявся по городу вчора, позавчора, годі. Тільки ноги набив та ботинки... старі й так, трюхлі, а то ще й дужче об камінь понівечив. Що ж ти? Куди ти підеш місця того шукати, кого питаєш, про віщо?

Та й їсти ж таки! В животі аж пищики грають. І се доведеться говіть, аж поки трапезна одчиниться, як аж служення одійде. Добре, що хоч трапезна тут є. Хоча в їй і ласощі! Качани з капусти посічені, буряки. Ну, та все ж... ложку, другу упхнеш у живіт. Ото хіба тільки як не похопишся в двері. Народу-таки! Скоро ось уже й почнуть захоплювать місця біля входу. Кожне жить хоче. А таке є... кривороте, безносе. Еге. Іти в церкву. Передзвонилось уже.

Іде. Біля крамнички ось, де продають хрести, книжечки, іконки, чернець один сміттячко замітає мітлюю. Такий сам... круглолиценький, борідка русявенька. Странник один учора попрохав хліба у його, і дав. Аж два крайчики виніс. Видно, добрий. І дивиться не сердито якомсь. Чи не попрохать би й собі? – Кахикнув Петро, підходе.

– Батюшка! – почав до чернеця. – Так охляв... їй-бо... Благословіть хлібця кусочок! – усміхнувся, як той странник учора.

Дивиться чернець на його – на піджак йому потертий, рудий, на молоде обличчя, безвусе, на невеличкий вузлик у руці. Насупив брови.

Архип Тесленко

6

На межі розлого-кучерявої Полтавщини з замріяною Слобожанщиною, над старовинним шляхом, в неглибокій улоговині між двома пагорбками притулився невеличкий хуторець. Хаток так на тридцятєро. Хатки там були убогі, обшарпані, з невеличкими подвір'ями, а за хатками ні тобі огороду, ні тобі саду-винограду. Так ото, як улітку, то стирчать біля хатини з півдесятка соняшників, та ще попідвіконню – один-два рожеві куші, а там, де треба було бути садочкові, – там бовваніла або вишня, або дика грушка, або кислиця...

Не дуже ревли в тому хуторі корови, не іржали коні, та й свиней небагато калюжилося по ковбанях на неширокій хутірській вуличці,

не куріла там вечорами, ідучи з паші, овеча отара, – а так мекне десь під повіткою одна-однісінька овечка, та п по тому.

Не густо було там і курей...

Убогенькі хазяї жили на тому хуторі, і як він, той хутір, називався у волосних реєстрах, не знати, а так серед околишнього люду мав він не дуже, сказати, пишну назву: Злидні.

«Де живете?» – «На Злиднях!»

«Куди йдете?» – «На Злидні».

Понад самим шляхом біля того хутора верба росла, стара-стара верба, розлога та кучерява, до стовбура тієї верби, під невеличким залізним дашком, було прибито ікону Охтирської божої катері, біля верби вкопано в землю невеличку лаву. І завжди влітку на тій лаві під вербою сидів товстий патлатий монах у рясі, підперезаний чорним лакованим череском. На голові в монаха стирчала гостроверха скуфейка, а в руці він держав якийсь такий святий пристрій: паличка, на паличці із засмальцьованої парчі калитка, а біля калитки невеличкий дзвоник.

І чи йде, чи їде хто тим шляхом повз вербу, монах підводився з лави і простягав руку з тим пристроєм:

– Дзелень-дзелень-дзелень! Пожертуйте, православнії, на ліпоту храму божого монастирського!

І православнії іноді жертвували. Кидали в засмальцьовану парчеву калитку горьовані шаги, копійки та сьомаки, осіняючи себе широким хрестом з низьким поклоном Охтирській божій матері.

Товстий патлатий монах кивав головою й гугнявим тенорком виголошував:

– Да спасеть вас пресвятая богородиця! А потім приспівував:

– То-о-обі, го-о-спо-о-о-ди!

Недалеко, верстов за десять від того хутірця, на мальовничій горі, над чудесною річкою був монастир чоловічий. Ото від того монастиря під вербою біля хутора і сидів монах.

Остап Вишня

Я народився в іншу епоху, в іншій державі. Ще не чути було технічного прогресу і «повстання мас». Волинське село Сільце Горохівського повіту жило своїм спонтанним життям за польської влади, яка не мала влади над людиною. Селянин долав споконвічний опір землі - ногами, конем, плугом... Напругою рук – всією сім'єю. Зрідка тишу села тривожила «чортопхайка». І десь через сусідні села проходив потяг з Луцька на Львів – мало хто мав з ним справу.

Пам'ятаю правічний спокій полів. Холодні роси на ранкових і вечірніх травах... Різдвяні замети снігів... Вільний вітер – без гуркоту й диму (але як це мучило і поривало в інший світ!).

Життя людини ділилось на три періоди: христини, весілля, похорон. Час – на пори року і свята (тижні і дні до Різдва, у Великий піст, перед Великоднем чи після Великодня, перед Пречистою, перед Спасом), але над видимою тишею села в повітрі щось діялось. Над моєю головою (великою, круглою, стриженою під драбинку) потріскували голубі іскри ідеалізму й офірності.

Була своя хата з великим садком. Своя з діда-прадіда земля. Свій хліб. Навіть свій ліс. Якось зимового вечора, саме на Андрія, батько (звали його Ліксандр) зайшов з морозу в хату, не розпрягаючи коней, і мама йому сказала: «Батьку, а у нас є хлопчик». «Добре, – відказав батько, – я йому морг лісу купив». Цей ліс синів на обрії, мав у далечінь, але я з ним так і не зустрівся... Я був п'ятий, найменший у сім'ї, і скільки сягає пам'ять, завжди було ясно, що старші будуть господарями, а найменший «піде вчитись». У цьому було щось святкове. Взагалі чекання свята, прагнення животворити, оберігати і творити свято визначає мій життєвий стиль.

Євген Сверстюк

Мова йтиме про вирваних з коренем, національно неприкаяних і збайдужілих, позбавлених спадку традиції дітей жорстокого віку – дітей імперії.

Імперія постіндустріальної епохи – це нонсенс, це глушіння життя в ім'я мертвої химери, в середині якої – «мертві душі».

Переступ священного дару життя вів до культу насильства, а там уже дорога до екологічної катастрофи.

Бездомний перестав цінувати дім, пролетар втратив дбайливість господаря, байдужий перестав уболівати за всі живі творіння любови – і тут ідейний нігілізм у моральному підґрунті зійшовся з побутовим БЛАТНИМ нігілізмом. Верхи і низи сходяться - в наступі на вигасаючі в сирості й сірості острівці людського ідеалізму.

Байдужість і апатія – це вигасле багаття життя, ентропія, перетворення найціннішого людського – на сирий матеріал, над яким знов треба працювати віками.

Єдина ідея, яка бродить у болоті апатії – імперська ідея: вона відповідає своєю гігантоманією на голод невиробленої душі. Вона ніби звільняється від конкретної любови, від конкретного піклування, від культури, що живиться конкретною працею століть, в поті чола...

Прискорене виродження і профанація ховаються за нові назви. Колись Московія, маючи погану репутацію в Європі, змінила свою назву на Русь. Концтабір змінював свої назви на лагерь, потім – учреждение.

Від самого початку користь і страх перейменовано на вірність і ідейність.

Отже, блудний син одразу міг скласти екзамени на моральну стійкість. Гіпноза імперії стала синонімом офіційного патріотизму. Безрідний імперський шовінізм мав усі переваги перед росіянином з розвинутим почуттям національної гідності: гідність заважає.

Блудний син став позитивним героєм часу.

Але відкриття дверей на дорогу деморалізації – це ще не все.

Масова депортація людей з України за майновою ознакою...
Масові арешти за релігійною, національною чи моральною ознакою...
Масова русифікація в армії і на виробництві... Зрештою, масові розстріли за спробу самозахисту словом...

Євген Сверстюк

Друже!

У тебе є багато друзів серед інших шарів людності і навіть серед багатьох поетів. Це симпатичні люди, але здебільшого дуже наївні і уявляють тебе день і ніч із молотком і косою. Інші навіть думають, що ти спиш із трактором, а коли їм кажуть, що це дурниця – вони лаються словом: занепадники й богом'ярі.

Ці лайки здебільшого падають на голови письменників Вільної Академії Пролетарської Літератури, а коротко – «Вапліте». Але за що? – За те, що вони висміюють таких «золотих оптимістів» і гадають, що ти така ж людина, як і всі, з руками, ногами, головою і ротом, яким ти жуєш свій хліб і п'єш свою пляшку пива — одним словом, гадають, що як розумна людина, ти любиш правдиве слово і не читаєш дурниць, де між чотирма римами сказано, що ти святий і тебе давно слід поставити під скло на божниці.

Ми вже два роки б'ємося з такою халтурою і вживаємо всіх сил, щоб дати для цього путящу книжку, де б не пахло ладаном, ні словоблудієм і де б ти міг знайти багато цікавих для себе речей.

Почитавши ці рядки, ти, звичайно, не повіриш нам і скажеш: ви видаєте векселі, а де ваша гарантія? Тоді ми кажемо: хіба тобі невідомо, що Вапліте завжди чесно і акуратно виплачувало свої векселі? Ти людина культурна, і невже ти ніколи не чув про поета, якого, крім руської, перекладають на польську, французьку, чеську, єврейську і німецьку мови. Невже ти ніколи не чув про Павла Тичину, що цей автор всесоюзного і європейського масштабу є членом Вапліте і творець тих пісень, що їх щоразу співає гордість нашої Республіки капеля «Думка»?

Ти справедливо скажеш на це: одна ластівка ще не робить весни; але ж з свого боку ми теж справедливо відзначимо, що: хіба це не ти, друже, з таким захопленням біг до театру, де йдуть – «97», «Любов і дим», «Яблуневий полон», «Комуна в степах» – одним словом, хіба своїми оплесками ти не вітаєш т. т. М. Куліша і І. Дніпровського, що є членами Вапліте? Ти завжди з зацікавленням стежиш за оголошеннями театрів – і напевно з жагою чекаєш побачити нову п'єсу автора «97». Куліша – «Народний Малахій». Так, вона швидко

підє в Харківському Держтеатрі «Березиль» і одночасно буде друкуватися, у журналі Вільної Академії Пролетарської Літератури – «Вапліте», де разом з нею ти можеш почитати прекрасний новий роман «Вальдшнепи» Миколи Хвильового, якого ти вже давно знаєш і любиш.

– І це все? – запитаєш ти.

– О, зовсім не все: коли ти хочеш і маєш час і охоту, ми можемо порадити тобі зайти в кіно, коли там буде демонструватися картина «Звенигора» і, ми певні, ти переконаєшся, що це перший радянський революційний фільм, де тебе і діло рук твоїх показано не в сахариновій юшці – а таким як ти єсть і таким як є – зняряддя і наслідки твоєї праці.

Зле те, що то сам не поцікавився взяти до рук і перевірити на свій власний розум: що пишуть члени Вапліте у своїх книжках. Ти повинен виправити цю помилку. Як культурна людина, ти повинен стежити за молодим революційним мистецтвом, а щоб бути в курсі справ, ти повинен читати журнал Вапліте, де, крім вищезазначених письменників, беруть участь найкращі спеціалісти в галузі кіна, архітектури, музики, малярства, графіки, а також публіцистики і критики.

Микола Хвильовий

10

Чорні грати розпанахали небо.

Червоно-рожеве воно тянуло, манило.

Спішили білі лебеді-хмарки.

За сонцем пливли радість, надії – за обрій.

В камері розіслала свої ризи тоска. Чорні грати розпанахали душу.

По вулиці: Анонс... Гастролі... Алегрї... – плакати... плакати...

А в камері – кліщі, «гицеля» защемили душу як затравлену собаку.

Рука в'їлась в холодні грати...

Тихше! Тихше!

Сонце сідало.

Над містом, наче хтось тягнув за кінець сиву намітку, плазував туман.

У ньому народжувався вечірній присмерк. Так волоклася тоска.

Отарою збилися громади будинків, вилупивши темні вікна-баньки лякливо, а над ними знялась церква-агітатор, блискаючи банями, вишкирилась дзвонами на далекий захід; благословляла високим хрестом.

Он міст... Он театр...

Он степи.

Он-он, радість...

А он вартовий.

Кричить плакатами культура.

Загорілись огні Нарбудинку.

Затанцювали звуки оркестру.

Лавиною посунули люди, веселі, уквітчані, раді. Сито попискували дами, похихикували кавалери. Панни, як гуси, крутили задом, кавалери галіфе.

Сьогодні, вчора, позавчора вели, гнали – начиняли тюрму. Вони ж читали «анонси», дивились, тикали пальцями й сміялись.

Дивились з огидою.

Цокотів шосем візник, а з карети віється од шляпи перо. Вітер крутив ним.

Обганяв авто, у ньому надуті пики.

Все рухалось, бігло, спішило, не спішило, сміялось...

А захід, мов залитий кров'ю, жеврів і помалу блід.

По граті бігла блощиця, вона теж спішила. Хотіла й бігла.

Мов зітхання землі, тяжким придушеним стогоном зривалась далека канонада.

Кралась жуть. За нею повзли радість, надії, заволочені вогким туманом.

Іван Багряний

11

Я, недостойний, дідом своїм Ярославом благословенним, славним, батьком возлюбленим і матір'ю своєю з Мономахів – названий при хрещенні Василем, руським іменем Володимир... і ради людей християнських, яких стільки уберіг з милості своєї і батьківської молитви від всіляких бід! Сидячи на саях (перед смертю), подумав я в душі своїй і похвалив Бога, що до сих днів мене допровадив. Хай діти мої чи інший хто, слухаючи сю грамотицю, не посміються, а кому із дітей моїх вона буде люба – хай прийме її в серце своє і, не лінуючись, почне, як і я, трудитися.

Перш за все. Бога ради і душі своєї, майте страх Божий в серці своєму і милостиню подавайте щедрю, бо то початок всякого добра. Якщо ж комусь не люба грамотиця ся, хай не насміхається, а так про неї скаже: на далекій путі та на саях сидячи, небилиць наговорив. Зустріли були мене на Волзі послы від братів моїх і сказали: «Приеднуйся до нас, і виженемо Ростиславичів, і волость їхню відберемо. Якщо ж не підеш з нами, то ми собі будемо, а ти собі». І я сказав: «Хоч ви й гніваєтесь, але не можу я ні з вами піти, ні клятву порушити».

І, відправивши їх, узяв Псалтир, розгорнув у печалі, і таке мені випало: «Пощо сумуєш, душе? Пощо бентежиш мене?» і далі. А потім вибрав слова ці чудові, розклав їх у ряд і написав: «Якщо вам останні не любі, то беріть передніх».

«Пощо сумуєш ти, душе моя? Пощо бентежиш мене? Я надіюсь на Бога, бо перед ним сповідаюся». «Не змагайся з лукавими, не завидуй творящим беззаконня, бо лукаві будуть знищені, а боготерпці – ті будуть володіти землею. І ще трохи – і не буде грішника, шукатиме місця свого – і не знайде.

Володимир Мономах «Повчання»

12

Наперед програмоване, конвойоване, залякане слово нині виходить з тісних рамок, де воно хитрувало між остаточно знайденими істинами. Виходить ослабленим, непевним, глухим. Воно забуло свій рід: «Найперше було Слово».

Воно забуло свою пророчу місію: стояти на сторожі, будити і вести. Разом з тим воно загубило своє призначення: влучати в неправду.

Пригадую, адвокати закріпаченого слова доводили, що цензура, мовляв, привчає до дисципліни думки і думка не розпливається, а змушена ховатись на глибину... в підтекст... Мусимо визнати, що невеликої глибини вона сягла. Вона ховалась, не шукала глибини джерела. Оскільки повнозвучне і повноважне слово несе талант, а талант винищувано з жорстокою послідовністю, то мертва епоха будівництва комунізму культивувала водянисто-рожеве слово і блудливо-догідливу думку. Так що невідомо нині, що робити з горами порожніх книжок у час паперової кризи. Надгробним пам'ятником цим книжкам залишився короткий анекдот...

Нині ми виходимо з мертвої зони заклятого слова, про яке Григір Тютюнник якось сказав: «Говорить, але мовчить».

Але ми виходимо зі старими навичками, зі старим рівнем культури. Багато колись обов'язкових істин легко піддається на заміну протилежним – нині маємо так само багато критиків, як раніш словословів. І маємо так само мало дисциплінованої творчої думки, яка шукає, виборює істину, а не пропонує її для вжитку.

Широким морем розлився вже безкарний самвидав. Але в многоглаголанні нема істини. І от ми знову мусимо вчитись ходити на просторі – поза камерою, вчитись думати без догматів, вчитись почувати щиро і шляхетно. Відроджувати чесну думку, продиктовану ідеалом духового відродження нації і моральним обов'язком кожного.

Свобода наша має свою специфіку і свою назву: гласність. Власне, вона починається з поступового знімання печатей – відкриття білих плям. «Де ви, мислі благородної і братерства сіячі?» – запитував ще в минулому столітті Павло Грабовський, і це питання висить у повітрі. Від них залишились тільки завіти і добрий приклад... Це також дуже багато для становлення молоді. Але де сівачі?

Євген Сверстюк

Наші історичні літописи – це теж голос здорового глузду народу, що утверджує вищі цінності над минущими.

Сковорода – голос українського національного ества – був популярний у народу, незважаючи на книжну мову. Народ співав його пісні. Малий Тарас переписував їх... Потім він сам став голосом українського здорового глузду, що підніс духові цінності й національні святині – над усі офіційні імперські авторитети та позолочені цінності й над усі модні віяння часу. І Шевченко, і Гоголь виділялись у сузір'ї великих талантів Росії тим, що не наслідували великих світил, а заговорили голосом України, сповненим любові і віри.

Традиції Шевченка – традиції здорового опозиційного духу – проходять червоною ниткою через усю українську культуру, як її живий нерв. Ними наповнено все живе, що пробилось крізь тотальну цензуру радянського часу. Надією сучасної літератури є ті автори, що схоплюють дух часу не з цікавих публікацій, а з голосу народньої совісти, що розуміють: моральне вдосконалення – це і є дорога відродження, бо тільки в моралі можлива повна самореалізація людини. Народній здоровий глузд – це фактично єдина постійна даність, від якої в нас так швидко пробиваються свіжі паростки, коли їх зрубують. Правда і краса все ще існують у колючому фольклорі або в художній творчості колгоспних жінок – Катерини Білокур, Марії Приймаченко... У розмовах бабусь, що потаємно христили онучат і вчили їх молитись, любити, прощати.

У своїй «Сповіді» Л.Толстой визнає, що найбільші авторитети сучасности письменники й філософи не могли дати відповіді на питання про сенс життя. Але ту відповідь завжди мав народ, який жив християнською вірою і плекав її джерела.

Доки інтелігенція не зрозуміє глибини життєдайної народньої віри, вона приречена на вегетацію та імітацію.

Євген Сверстюк

– Карпе! – промовив Лаврін. – А кого ти будеш оце сватать? Адже ж оце перед Семеном тебе батько, мабуть, ожениць.

– Посватаю, кого трапиться, – знехотя обізвався Карпо.

– То сватай Хіврю. Хівря доладна, як писанка.

– І вже доладна! Ходить так легенько, наче в ступі горох товче, а як говорить, то носом свистить.

– То сватай Вівдю. Чим же Вівдя негарна? Говорить тонісінько, мов сопілка грає, а тиха, як ягниця.

– Тиха, як телиця. Я люблю, щоб дівчина була трохи бриклива, щоб мала серце з перцем, – сказав Карпо.

– То бери Химку. Ця як брикне, то й перекинешся, – сказав Лаврін.

– Коли в Химки очі, як у сови, а своїм кирпатим носом вона чує, як у небі млинці печуть. А як ходить, то неначе решетом горох точить, такі викрутаси виробляє...

Карпо прикинув таке слівце, що батько перестав стругати і почав прислухаться. Старий Омелько був дуже богомольний, ходив до церкви щонеділі не тільки на службу, а навіть на вечерню, говорив два рази на рік, горнувся до духовенства, любив молитись і постить; він понеділкував і постив дванадцять п'ятниць на рік, перед декотрими празниками. Того дня припадала п'ятниця перед паликопою, котрого народ дуже поважає. Кайдаш не їв од самого ранку; він вірив, що хто буде постить у ту п'ятницю, той не буде в воді потопати.

– А чого це ви поставали, та руки позгортали, та ще й верзете бог зна що? – загомонів Кайдаш до синів. – Чи то можна в таку п'ятницю паскудить язики? Ви знаєте, що хто сьогодні спостить цілий день, той ніколи не потопатиме в воді і не вмре наглою смертю.

– В Семигорах нема де і втопиться, бо в ставках старій жабі по коліно, – сказав Карпо.

– Говори, дурню! Нема де втопиться. Як Бог дасть, то і в калюжі втопишся, – сказав батько.

– Хіба з корчми йдучи... – сердито сказав Карпо і тим натякнув батькові, що батько любить часто ходити до корчми.

– Ти, Карпе, ніколи не вдержиш язика! Все допікаєш мені гіркими словами...

Кайдаш плюнув і знов пішов у повітку стругать вісь.

І. Нечуй-Левицький

15

День перемоги

Ярами бурими, гнідими
Тумани впали, поповзли,
Німотні тіні заходили
Сліпого попелу й золи.
Який поріг? Нема порога.
Де родовід? – не доведу.
Цілує тихо Перемога
Губами білими Вдову.
А горе горя ще народить,
В порожній вигляє рукав:
Стоїть народ мій і народи
Із похоронкою в руках.
Лежать руйновища, затихли,
Зозулі лет – ні в тих ні в сих.
Земля – могила для загиблих.
Земля – землянка для живих.
І лиш сльоза з пожеж іржава
Таку ж іржаву догана –
До смерті стомлена держава
У плуг корівку запряга.
Народ піврукий і півногий

Пита – кого? чого – пита?
Народ піврукий і півногий
Пита – кого? чого – пита?
Вдова цілує Перемогу
У перепалені вуста...
Погиб народ. Не стало знаку.
Одна ознака – був такий.
Під мерехтінням Зодіаку
Вербові капці і ложки.
І тут, коли, коли вже мурі
На нас дивилися віки –
В дитдомі, в гільзі, у латурі
Народ нам зав'язав пупки:
Малі-маленькі – більші-менші,
Дезинфіковані вапном, –
Так стали ми, народоперші,
Його незаскленім вікном.
Тотальної погуби-згуби
Ребристе в лишаях дитя.
І цілували наші губи
Вдова-Любов, Вдова-Життя.

Микола Вінграновський

16

Герасим (один). Жид-то діло, а Копач-морока. Ху! Слава богу, справився з ділами: совершив купчу, і земельки прибавилось. І бумага

зелена, мов земля, укрита рястом!.. Ох земелько, свята земелько, божа ти дочечко! Як радісно тебе загірбати до купи, в одні руки... Приобрітав би тебе без ліку. Легко по своїй власній землі ходять. Глянеш оком навколо – усе твоє: там череда пасеться, там орють на пар, а тут зазеленіла вже пшениця і колосується жито; і все то гроші, гроші, гроші... Кусочками, шматочками купував, а вже і у мене набралось: тепер маю двісті десятин – шматочок кругленький! Але що ж це за шматочок! Он у Жолудя шматочок – так-так, – однієї шпанки ходять дванадцять тисяч, чотири чи п'ять гуртів випасається скоту. Та що? Свиной одних, мабуть, з тисяча, бо то ж зимою тільки біля свиной шість чоловіка день при дні працює!.. І яким побитом Жолудь достав таку силу грошей – не зрозумію... Я сам пам'ятаю, як Жолудь купував баранців, сам їх різав, торгував м'ясом у різницях, а тепер - багатир. Де ж воно набралось? Не інакше, як нечистим путем! Тут недоїдаєш, недопиваєш, день при дні працюєш, жінка з діжі рук не виймає – і тільки ж всього-на-всього двісті десятин, а то ж, мабуть, і в десять тисяч не вбереш. Не спиться мені, не їсться мені... Під боком живе панок Смоквинов, мотається і туди й сюди, заложив і перезаложив, - видно, що замотався: от-от продасть або й продадуть землю... Ай, кусочок же, двісті п'ятдесят десятин, земля не перепажана, ставок рибний, і поруч з моєю, межа з межею. Що ж, копиталу не хватає... Маю п'ять тисяч, а ще треба не багато, не мало – п'ятнадцять тисяч! Де ти їх візьмеш? Прямо, як іржа, точить мене ця думка! Де їх взяти?.. Де?.. Хіба послухать жидка, піти на одчай, купити за п'ять тисяч сто тисяч фальшивих і розпускать їх помаленьку: то робітникам, то воли купувать на ярмарках... Мужик не дуже-то шурупає в грошах, йому як розмальована бумажка, то й гроші. Страшно тільки, щоб не влопатись... Обіщав жид сьогодні привезти напоказ. Може, це він уже й заходив. Цікаво дуже бачити фальшиві гроші.

І. Карпенко-Карий

Шановні солдати і матроси! Сержанти і старшини, офіцери, генерали і адмірали, ветерани! Бійці добровольчих батальйонів та

волонтери! Воїни зведеного підрозділу учасників антитерористичної операції!

Дорогі співвітчизники! Високоповажні закордонні гості!

<...> Наші Збройні Сили, Національна гвардія, прикордонна служба, добровольчі батальйони заслужено успадкували військову славу давньоукраїнських князівських дружин і Війська Запорозького, українських січових стрільців і вояків Української Повстанської Армії, армії Української Народної Республіки і українців, які під час Другої світової війни захищали Україну в лавах Червоної Армії.

Правду про звитягу учасників антитерористичної операції золотими літерами закарбують в українську військову історію.

Дякуючи всьому воїнству за вірність Присязі, за служіння Україні, за жертвний її захист, хотів би низько вклонитися кожній українській жінці.

Бабусі чи мамі.

Доньці чи дружині.

Сестрі чи подрузі.

Окрема подяка – активістам волонтерського руху. Особливо важливою ваша допомога була в перші тижні агресії, коли ми отримали в спадок державу без армії, без міліції, без спецслужб, без зброї.

<...> На межі минулого та теперішнього століть ми знову наступили на ті ж граблі. Ще раз повірили, що нібито світ став вегетаріанським. І навіть добровільно позбулися ядерної зброї. А війна повторно прийшла з тієї сторони горизонту, з якої її, за звичкою, не чекали. Чи не вчили нас ще давньоримські мудреці: «Сі віс пацем, пара беллум» – Хочеш миру – готуйся до війни.

<...> Ми довели спроможність захищати нашу Державу. Очевидно, що в зримій історичній перспективі над Україною постійно, нажаль, буде військова загроза. З цим не лише треба навчитися жити. До захисту Незалежності треба постійно бути готовими.

<...> За урочистістю та піднесенням свято Незалежності для нас, немов Різдво. Бо це і є народження нової країни – України.

З Днем Незалежності вас, друзі!

Слава Збройним Силам України!
Слава українському народу!
Слава героям!
Україні – слава!

З промови Президента Петра Порошенка
на параді на честь 23-ї річниці Незалежності України

18

– Ти чого прийшов, Григоре? Ми ж тебе поховали 6 березня 1980 року. Ліна Костенко стала на коліна перед твоєю домовиною, поцілувала тобі обидві натруджені руки перед тим, як накривати кришкою домовину. Нікому раніше не цілувала – тільки тобі! А я першим кинув пригорщу глини на твою труну, і вона загула контрабасом у сирій домовині.

Мовчить. Стоїть спиною до місяця-повні. Обличчя чорне, як тінь, звернене до мене.

Я збираюся ставити машину в гараж, бо вже друга година ночі.

– Не став, – чую хрипкий голос, схожий на Григорів, коли він засумує. – Їдьмо на бульвар Дружби народів. Там ще працює буфет, у якому мені дають «набор». Не забув ще такого народного слова? Бо ми все народне забуваємо. Навіть народні пісні. Найкращі в світі!

Він тихо й сумно почне свою улюблену:

*Летіла зозу-у-у-ля-а
Че-е-рез мою-у хату-у,
Сіла на кали-и-ні-і
Та й ста-а-ла кувати...*

Хрипкувато-простуджений голос (він завжди тягне «вторим», – зізнається сам Григір) здається нереальним, навіть моторошним опівнічної місячної ночі, коли все спить, ніби затаїлося. Чи дослухається до забутої й витісненої «попсою» прекрасної народної української пісні. Та й інші наші божественні пісні забуваються й нехтуються. Чи співати й слухати нікому? Чи свідомо вбивають народну душу разом з піснями? А тінь ближчає. Питає з притиском, навіть із погрозою:

– Народна пісня вмирає, а ви, письменники, мовчите? Хіба ж ви — письменники? Ви – козачки у пройдисвітів, авантюристів і грабіжників, яких ще світ не бачив і не знав! Усе ж розграбовано! І заводи, розкурочені, стоять закриті. І шахти вибухають. І кіна нема. І книжки не видаються.

– Так. Усе пропало, Григоре. Наче й нас не було, Григоре...

Олександр Сизоненко

19

Ми гратимемо у гру. Ти будеш священником. А я сповідатимуся. Чи то вже не гра?..

Колись давно я вбила курчатко. Наступила на нього. Це було ненавмисне вбивство чи вбивство з необережності. Але було. Згадалося саме це, бо, здається, я тоді відчула вогонь, який пече грішників. Не могла знайти собі виправдання. Не могла спати.

Може, я навчилася бути отим розчавленим курчам?

А найбільший мій гріх – то, мабуть, відчай. Я поринаю у відчай, як річка впадає в море. Це щось таке, чого несила спинити, щось невідворотне, стихійне, чому я не можу знайти причини, зате «воно» віднаходить мене. І накриває – як китайкою очі. І я починаю бачити світ тисячами очей – уже покритих.

Бо, може, я волю бачити саме це?

Боги мої – християнські і язичницькі. Орди ідолів грюкають у мої відчинені двері. Я кличу Господа занадто часто, майже завжди. Плуताю дні. Не знаю, як шанувати батька. Убиваю себе в собі, мух на вікні, тільки павуків милую. Чиню перелюб, коли нікого не кохаю. Не свідчу правдиво про ближніх і дальніх, не свідчу ніяк, а за великого мовчання – і поготів. Завше прагну того, чого не маю і що мають інші.

Бо, може...

І де мені взяти Бога – щоб вибачив оце все?

І хіба ти зможеш мені відпустити гріхи мої? Ти приручиш їх і випасатимеш, як стадо овець, щоби стригти їм руна і плести для мене вкривала.

Вибач, вибач...

Бо післязавтра я буду твоїм Великоднем, а сьогодні п'ятниця – тож однією рукою діставай мною ж заховані цвяхи, а другою – заколисуй хлібину на вогні. Нам обом буде не боляче. Я завше брешу, коли казати правду – несила.

Загинемо всі. Ненадовго.

А в неділю вранці з надбитої крашанки нас висидить зозуля – родом із того годинника, якому стрілки хрестом зійшлися.

Ольга Ляснюк

20

Шепіт монаха

Я на межі. Століть. Вулиць. Терпіння. Життя. Смерті. І навіть – на межі меж.

Байдуже, яких століть. Яких вулиць. Чийого терпіння. Чийого життя. Чієї смерті. Меж – усіх.

Я – наче сумнів. Проникаю, зникаю, підточую, руйную, зароджую.

У мені закінчується віра, але розпочинається пізнання.

А мені чиясь неприкаяна душа колискових співає, сама забуваючи про сон. Чи я комусь потрібен?

Мене зліплено з уламків тих глеків, у яких вино для причастя вистоювалося. І не охрещено, а кинуте на дорозі середохресній, що стала моїм хрестом натільним.

Зроджуюся щоранку зерном недостиглим у колоску, а до вечора колос чорніє чи дичавіє – і розлітається лузгою по світах – і плоду не дасть, і не наситить голодного, зв'яний вітром...

Зроджуюся щоранку молитвою світлою, а до вечора шашіль зневіри сточує мене, як дерево тисячолітне, на якому і круки кам'яніють... а до вечора слова у вузлик проклять зав'язуються, – нащо Богові за плечима той вузлик?

Зроджуюся щоранку промінням сонячним, а до вечора в темряву непроникну згущуюся, тягучу, як смола, якою вимастять огорожу чієїсь пам'яті на цвинтарі.

Зрошую квіти, засіваю їх зранку, дмухаю на них життям, щоби пробивалися до мене, щоб молилися на мене. А надвечір вони в'януть і сохнуть. І я лишаю їх мовчазними, бездиханними, хтось їх потопче, утопче в землю, але я цього не бачитиму, назавтра я засіватиму іншу клумбу...

І так – щоранку, і так – щовечора.

І тільки дня сьомого з уст моїх лунатиме шепіт монаха, а у вуста вливатиметься «Шепіт монаха». Бо день сьомий – то кінець початку. І кінець світла, і кінець світу. Мого. Усе я сотворив – і стане нудно, коли один за одним підуть сьомі дні, і стихатиме мій шепіт, і говоритиме замість мене вино, а мої вуста чорнітимуть тишею. А моя душа – черствітиме самотністю. Він сотворив мене на взір і подобу свою, а я Його сотворив – на свою подобу, таж нитка, якою нас зв'язано було, давно перетерлася, і тепер у кожного – своя земля обіцяна, свої небеса високі.

Ми шукаємо один одного, а чи знайдемо?

Гукаємо молитви, а чи хто їх чує?

Я зневірююся і знову чіпляюся за віру, як за соломину рятівну...

Боже, а Ти ще в мене віриш?..

Ольга Ляснюк

21

Молитва

«Вірую в єдиного Бога Отця, Вседержителя, творця неба, і землі, і всього видимого й невидимого».

Молитва, як сонце, світить мені з дитинства, з того найпершого світанку життя, відколи земля і небо – мов великий, святий і пречистий храм.

Молитва, як сонце, вічна: раз зійшла на нашому небосхилі і буде сходити щодня й довіку, як нам являється світило й дарує день.

Молитва, як сонце, сяє в небі, будить землю, зігріває душу й наповнює її сыйвом віри. І святості її не потьмарити, як не загасити німба довкола голови Святого.

Молімося, як діти, неложними устами, і молитва наша буде прийнята. Й у праведній молитві народиться віра, і постане вона зі Слова.

«Споконвіку було Слово, а слово в Бога було, і Бог було Слово».

Молитва прийшла у мою долю разом з першим словом, і я щасливий, що Молитва і Слово зійшли на зорі мого життя так зріднено, як споконвіку нероздільні Земля і Небо...

Я щасливий, що виніс мамине благословення в життєву дорогу. Воно береже мене на цій дорозі, як і мамина молитва. Я не пригадую, коли вивчив молитву напам'ять, щоб не забувати її все життя. Бо ж вона входила в кожен мою клітину і в душу, мабуть, від тієї миттєвості, коли мене ще немовлям перехрестила мати – з діда-прадіда християнка.

Молитва і Слово прийшли разом, як Бог і Небо, Мама і Тато, Мова й Україна...

Я. Гоян

22

Середньовічна символіка кольорів

Зв'язок між символікою кольорів і психікою людини очевидний. Не випадково, коли ми чуємо слово «синій», то виникає певний асоціативний ряд: небо, море, чистий, а коли кажуть «жовтий», то виникає низка слів: сонце, кульбаба, жито, життєдайний. Символіка кольорів допомагає малярам відтворити те, що часто є невидимим, але присутнє, бо споконвічне: божественні сили, потойбічні явища, космічні реалії.

Західноєвропейську культуру важко уявити без символіки кольорів, особливо культуру Середньовіччя, коли митці намагалися за допомогою символів перекинути кладку між земним і небесним світами. Для церковних свят саме в добу Середньовіччя були встановлені літургійні кольори. Для Різдва, Великодня, Вознесіння, Божої Матері – білі; для Хрещення – зелені, для розп'яття і мучеництва – червоні, для Святої Трійці поєднували синій, зелений, червоний кольори, подіям із життя Діви Марії відповідали сині. В

мистецтві тогочасної іконографії за окремими персонажами Нового Заповіту церква закріпила певні тони вбрання. Апостол Петро – в зеленому і червоному. Іоанна Предтечу зображували у світло-зеленому вбранні. Марію Магдалину – в одязі фіолетовому. Матір Божа зображувалася малярями найчастіше в блакитних шатах. Коли ж на іконі прочани бачили Мадонну в червоному вбранні, то це означало, що вона предстає тут як Цариця Небесна. Ісус Христос найчастіше зображувався в євангельських сценах у блакитному, червоно-пурпурному чи сірому вбранні. Все це пов'язане з давніми традиціями. Ще в давнину синій колір асоціювався з божественною любов'ю та істиною, а білий колір – з божественним світлом, незайманістю. Зелений колір асоціативно пов'язувався з надією на воскресіння, хрещення, а сірий – з перемогою духа над тілом, смирення. Фіолетовий колір мав викликати думку про каяття. Чорний колір символізував смерть, темні сили. А рай, вічне життя символізували акорди золотаво-зелених і червоних тонів. Символіка кольорів, що канонізувалась в іконографії в добу Середньовіччя, збереглася і широко використовується митцями і в наш час, адже сучасні митці хочуть побудувати міст між земним і божественним.

В. Кавун

23

Не лише ордер на арешт із Гааги. Які ще у Путіна неприємності із законом

Останніми днями сталося одразу кілька дуже цікавих подій. Поки американці готуються до видовища арештів та судових процесів у головній ролі з Дональдом Трампом, його покровитель Володимир Путін стикається зі значно складнішим набором юридичних проблем.

В останні дні сталося одразу кілька дуже цікавих подій. Так, колеса правосуддя можуть обертатися повільно, і, звичайно, легко розчаруватися, коли очевидні злочини не зустрічають негайного офіційного вироку. Однак важко пригадати випадки, коли за короткий період стільки юридичної уваги приділялося одному диктатору.

Отже, повторимо:

1. Створення групи з понад тридцяти держав, які готують підґрунтя для спеціального трибуналу щодо злочину агресії. Агресія – один з основних злочинів, що підлягають розгляду Міжнародним кримінальним судом у Гаазі, і визначається як «планування, підготовка, ініціювання або здійснення особою (що може ефективно контролювати чи керувати політичними/воєнними діями держави) акту агресії, що є за своїм характером, серйозністю та масштабами явним порушенням Статуту ООН».

Злочин, який визначається таким чином, скоюється окремими особами, а не державами, тому він, мабуть, відноситься до Володимира Путіна та інших високопоставлених політичних і військових діячів Російської Федерації. З усіх злочинів, скоєних в Україні та щодо України, саме це зазвичай вважається найпростішим для судового розгляду та судового переслідування. Видатний юридичний розум Філіп Сендс підтримав саме цей підхід. В Just Security ви можете знайти добірку статей на цю тему.

2. Поява 16 березня у Комісії з прав людини ООН Доповіді Незалежної міжнародної комісії з розслідування подій в Україні. У ній документовані «навмисні вбивства, незаконне утримання під вартою, тортури, зґвалтування та незаконне переміщення затриманих з територій, тимчасово окупованих російською владою в Україні». До них відносяться «поширені тортури і нелюдське поводження, застосовувані російською владою щодо затриманих ними людей», а також «випадки сексуального та гендерного насильства щодо жінок, чоловіків і дівчаток віком від 4 до 82 років, у дев'яти районах області та в Російській Федерації». У звіті уточнюється, що зґвалтування відбувалися із застосуванням зброї, з особливою жорстокістю і із застосуванням тортур, таких як побиття та удушення. Злочинці іноді погрожували вбити жертву або її сім'ю, якщо вона чинитиме опір».

3. Видача Міжнародним кримінальним судом 17 березня ордера на арешт Путіна за воєнні злочини. Перше звинувачення стосується викрадення дітей із України. Це була одна із найжахливіших російських практик, на яку я та інші намагалися звернути увагу громадськості протягом року. Видача МКС ордера на арешт є

найбільш політично значущою з недавніх подій, оскільки це визначає Путіна як розшукуваного підозрюваного воєнного злочинця, який підлягає арешту в будь-якій країні, яка визнає МКС (а таких більшість). І це також не той сигнал, який можуть ігнорувати російські еліти, які думають про майбутнє своєї країни. Це завадить міжнародним поїздкам Путіна, і не лише у очевидному розумінні цього слова. Відтепер йому доведеться щоразу, сідаючи в літак, запитувати, чи не може льотчик просто доставити його кудись, де він підлягає арешту.

Викрадення десятків (або, швидше, сотень) тисяч дітей, безумовно, воєнний злочин. Проте слід зазначити, що деякі воєнні злочини також є геноцидом. Конвенція про геноцид 1948 дає цьому конкретне визначення. Геноцид зазвичай вважається більш складним злочином для судового переслідування, оскільки в конвенції також зазначається, що ці дії мають супроводжуватися наміром знищити якусь групу. Однак ця війна історично незвичайна тим, що російська влада та пропагандисти надали постійний публічний потік доказів усіх своїх намірів.

Тімоті Снайдер (з сайту «NV» 23.03.2023)

24

Є проблеми та питання, про які хочеться дискутувати. А є проблеми, про які навіть і говорити не хочеться. І про одну з них нам треба разом подумати.

Зараз панує думка, що головне – економіка, дешевший газ з Росії, добробут. І мовляв, потім почнеться культура. Це все неправда.

Згадайте, Сервантес писав свого «Дон Кіхота» в трактирі, живучи з ласки трактирника, який його підтримував і сам від того падав у боргову яму.

А в нас все чекають, що Азаров зробить економіку, і все розцвіте. Це не так. Повинна бути гуманітарна аура.

Одним із найбільш яскравих спектрів гуманітарної аури є література. Це високовольтна лінія духу. Це рух опору.

Загадайте, що Камю сказав: «Світ ділиться навпіл – на чуму та на її жертв». Наша задача – не стати на сторону чуми.

Давайте згадаємо, коли в Україні був справжній рух опору. Він був ще в часи Шевченка. І цю високовольтну лінію духу підняли «шістдесятники».

Я читаю сучасні дослідження і не розумію, чому дослідники не бачать суті явища «шістдесятників».

Шістдесятники були когортою. Вони були поєднані спільними переконаннями та чесністю. Вони справді любили один одного та поважали один одного. Я не знаю другого такого покоління.

Коли шістдесятники несли свою високовольтну лінію духу, хтось помер, хтось не витримав. Це вдарило по їхній особистій долі та творчості. Але не треба їх судити. Треба думати. Треба бути глибшими та поряднішими. Не треба засмічувати суспільство ворожістю.

Колись один письменник писав, що хотів би купити собі нову батьківщину. Але щоб купити нову батьківщину, треба продати стару.

Я не знаю, хто придумав, що у 1960-ті роки була «відлига». Тоді була «кузькіна мати». Але сонячна енергія молодих людей все те перепалювала. Пам'ятаю один кавказець сказав, що можна прожити без вугілля, але не можна прожити без гідності.

Корнілов так само казав, що не боїться нічого, крім ганьби Росії. Україна буде тоді, коли будуть люди, які найдужче боятимуться її ганьби.

Ліна Костенко

(З виступу перед студентами

НПУ ім. М.П. Драгоманова 20.09.11)

25

Реальність така, що Росія була і є абсолютно відсталою країною. Це фактично ресурсний додаток до західного світу. Так було півстоліття тому, і так є сьогодні. І Україна є частиною цього цивілізаційного маргінесу. Росія абсолютно не продукує нічого з того, що могло б бути конкурентоспроможним у західному світі – ні в економічній, ні в технологічній, ні в суто інтелектуальній площині. В університеті Лос-Анджелеса проведені цікаві розрахунки: виявляється, чим ближчий зв'язок мала країна Східної Європи з

Росією, тим довше їй доведеться йти до рівня розвитку найбідніших (!) країн Старого Континенту.

Яка тому причина? Генеалогія цієї відсталості – надзвичайно складне питання, що йде у глибину віків.

Одним з визначальних чинників є релігія. Чому, наприклад, згідно з теорією Макса Вебера, найрозвинутіші в економічному плані країни – це країни протестантські? Тому що у протестантизмі сформувалася система цінностей, що вчить людину мати велику відповідальність перед собою, перед суспільством, перед родиною, перед роботою, а врешті-решт – перед Богом.

Важить також чинник розімкненості культури. Європейська культура народжується в Середземномор'ї, де завжди існував динамічний обмін між народами знанням, цінностями, досвідом. Замкнені культури – а російська культура драматично замкнена щодо світу, це культура-цензор, яка боїться зовнішніх впливів, – приречені на ентропію. Звідси цікаві геополітичні теорії сучасності. Наприклад, Семюел Хантінгтон зазначав: «Ми перебуваємо у дуже складному становищі. З одного боку, бачимо структуровану «Європу батьківщин», а з другого – на нас насувається безформна «територія Чінгісхана». І між ними триває війна – на тілі України і коштом українського суспільства.

«Сутичка цивілізацій» висловлює думку про те, що кордони демократичного світу збігаються з кордонами західного християнства. А візантійсько-російську модель він фактично пов'язує з ісламом як дві форми фундаменталістської релігії. І твердить, що в цьому православно-ісламському континуумі не можуть пустити коріння демократичні інститути. А розлом між цими двома світами проходить через Україну.

Подібні аналізи потребують вивчення й усвідомлення – спершу на рівні фахівців, а потім на рівні суспільства і насамперед молоді. Суспільство має знати хоча б у першому наближенні інтерпретаційні схеми щодо сучасної цивілізації. Це необхідно для усвідомлення свого місця у світі, для пошуку оптимальних шляхів розвитку країни.

Оксана Пахльовська

– Тату, – кричить Оська, – а нам тут поліцейський честь віддав за рубль!

– Переплатили, переплатили! – регоче батько. – Поліцейська честь і н'ятака не варта.

Л. Кассіль «Кондуїт і Швамбранія»

Діти люблять похвалитися один перед одним мамою чи татом – хто ким працює, хто скільки заробляє. Сергій Міхалков навіть написав про це вірш – «А що у вас?». Пам'ятаєте його знаменитий примирливий висновок: «Мамы разные нужны. Мамы разные важны?»

Однак у часи створення цього вірша не існувало Державної податкової адміністрації України. А якби була...

Уявіть собі, що дитина хвалиться однокласником: «У мене мама – податківець». Тоді друга запитує: «А чому твоя мама нічого не знає? Бо моя мама – бухгалтер, і вона каже, що податківці самі не знають, як виконувати Податковий кодекс, і взагалі нічого не можуть пояснити про податкові новації.»

Як роз'яснити наївній маленькій істоті дорослі реалії життя? Не почнеш же розповідати, що мама насправді і сама лається на ідіотські інструкції, що присилають згори. Не зізнаєшся ж у тому, що за не таку вже й велику зарплатню мама погоджується виставляти себе дурепою перед людьми, які приходять здавати звіти. А якщо й зізнаєшся, то чи зможе після такого пояснення дитина пишатися власними батьками...

Багато є дитячих питань, на які не так легко відповісти.

Брати Капранови

Дорогі українці!

Цей рік почався 24 лютого. Без передмов і прелюдій. Різко. Рано. О 4-й годині.

Було темно. Було гучно. Багатьом було складно, комусь – страшно. Минуло 311 днів. Нам усе ще може бути темно, гучно й

складно. Але нам точно вже ніколи не буде страшно. І ніколи не буде соромно.

Це був наш рік. Рік України. Рік українців.

24 лютого ми прокинулись. Інші ми. Інший народ. Інші українці. Перші ракети остаточно зруйнували лабіринт ілюзій. Ми побачили, хто є хто. На що здатні друзі, вороги, а головне – на що здатні ми самі.

24 лютого мільйони з нас зробили вибір. Не білий прапор, а синьо-жовтий стяг. Не втеча, а зустріч. Зустріч ворога. Опір і боротьба.

Вибухи 24 лютого нас оглушили. Відтоді ми не все чуємо. І не всіх слухаємо. Нам казали: у вас немає інших варіантів, аніж здатися. Ми кажемо: у нас немає інших варіантів, аніж перемогти.

24 лютого ми почали творити нашу перемогу. З багатьох цеглинок – сотень інших перемог.

Ми перемогли паніку. Не розбіглись, а зібралися. Ми перемогли сумніви, зневіру, страх. Ми повірили в себе й у свої сили. Збройні Сили України. Розвідку. Нацгвардію. СБУ. ССО. Прикордонників. Тероборону. ППО. Поліцію. ДСНС. Усі наші сили оборони й безпеки. Я пишаюся вами всіма, наші воїни!

Цей рік можна назвати роком втрат для України, для всієї Європи, для всього світу. Але це неправильно. Ми не маємо так говорити.

Ми нічого не втратили. У нас забрали. Україна не втратила синів і доньок – їх забрали вбивці. Українці не втратили домівок – їх знищили терористи. Ми не втратили своїх земель – на них зайшли загарбники. Світ не втратив мир – Росія його зруйнувала.

Цей рік поранив нас у серце. Ми виплакали всі сльози. Прокричали всі молитви. 311 днів. Про кожну хвилину нам є що сказати. Але більшість слів – зайві. Вони не потрібні. Не потрібні пояснення, прикраси. Потрібна тиша. Щоб почути. Потрібні паузи. Щоб усвідомити.

Ранок 24 лютого. Гостомель. Буча. Ірпінь. Бородянка. Харків. «Мрія». Краматорськ. Вокзал. Іграшка. Чернігів. Маріуполь. Драмтеатр. Напис «Діти». Оленівка. Одеса. Багатоповерхівка. Дівчинка. Три місяці. Вільнянськ. Пологовий. Немовля. Два дні. «Азовсталь». Це неможливо забути. І неможливо пробачити. Але

можливо перемогти. Ми вистояли на ногах, бо було те, що нас тримало. Наш дух. Оборона Києва. Харків. Миколаїв. Чорнобаївка. Острів Зміїний. HIMARS. Антонівський міст. «Бавовна». Кримський міст. «Нептун». Крейсер «Москва». Русській воєнний корабль. Ізюм, Балаклія й Куп'янськ. Херсон.

І молимося, що буде Кременна та Сватове, Мелітополь, увесь Донбас, Крим.

Ми б'ємося й битимемося далі. Заради головного слова: «перемога».

Вона точно буде. Ми йдемо до неї 311 днів.

Віддали багато сил. Але в мить, коли здається, що ти вже не можеш іти далі, згадайте, що ми вже з вами пройшли. Я хочу сказати всім вам: українці, ви неймовірні! Погляньте, що ми зробили й що ми робимо!

З новорічної промови
Президента Володимира Зеленського 2023 р.

28

У кузні інформації: студенти знайомилися з Суспільне Суми

Перший день весни студенти кафедри журналістики та філології Сумського державного університету зустріли разом із шеф-редактором новин Суспільне Суми – Андрієм Крамченковим.

Зустріч відбулася безпосередньо у приміщенні Сумської філії НСТУ – у місці, що до повномасштабного вторгнення Росії в Україну слугувало майстернею різного роду контенту. Сьогодні тут порожньо: всю роботу на даний момент децентралізовано, і сьогодні замість чотирьох годин щоденного мовлення студія продукує 15 хвилин новин та ще – деякі окремі передачі.

– Так було зроблено ще на початку війни, рік тому, задля безпеки персоналу, – пояснює шеф-редактор.

На першому поверсі, відразу у фойє, відвідувачі потрапляють у створений за воєнні дні «недомузей кацапської недослави», у якому зібрані різноманітні військові трофеї з різних куточків України. А вже на другому, серед притемнених нині коридорів із зеленими стінами,

розмістилися робочі кабінети кореспондентів, редакторів, операторів... У одному з таких і спілкуємося з Андрієм.

Редактор Суспільне Суми поділився зі студентами тонкощами виробництва контенту, навіть показав на практиці технічний процес роботи з камерою: один із нас знімав заняття та невелику екскурсію.

Поговорили про те, як створити власний медіабізнес «за 3 копійки» на прикладі ютуб-каналу. Що для цього необхідно, хто для цього необхідний та як зрозуміти наскільки гра варта свічок?

– Якщо ви одразу цей проєкт задумуєте як медіабізнес, тоді треба зрозуміти, що це за аудиторія, якою вона є кількісно, якого віку, в яких соцмережах вони сидять, що споживають в музичному сенсі та в інших сенсах... Тобто ви маєте зрозуміти все про свою аудиторію і тоді ви створите для неї контент, який їй потрібен, – зазначає Андрій Крамченков.

Студенти побачили телестудію, з якої востаннє виходили в ефір до повномасштабного вторгнення: на столі покинуті листки паперу, де написано про події минулорічного січня; а перед ним стоїть самотньо суфлер... Війна внесла свої корективи в роботу журналістів регіонального мовника, змусила адаптуватися до нових умов і працювати по-іншому. Кожен із нас виніс для себе щось корисне з цієї зустрічі: хтось зрозумів необхідність дешифрування аудіо в текст і написання сценарію, а комусь в голову впала думка про ґрунтовний аналіз своєї аудиторії.

– Займатися тим, що по кайфу, і одночасно приносить гроші, – саме цими словами Андрія Крамченкова можна окреслити ідеальну формулу побудови бізнесу і підвести підсумок спілкуванню.

Від імені студентства промовляємо слова вдячності за приємно та з користю проведений час і надану можливість заглянути за ширму виробництва Суспільного Суми. Далі буде!

Захар Ювко («Медіаколо», Суми, 2023)

Чітко пам'ятаю: підходить до мене голова Гуринівської сільської ради Володимир Дурманенко і говорить: «В редакції районки місце

кореспондента з'явилося. Спробуй, Колю». – «Ладно, сходжу». А сам думаю: «Який із мене кореспондент? І освіти відповідної не маю, і замітки жодної до газети не подавав». Та сільський голова не відступав: «Не святі горшки ліплять. Сходи». Врешті-решт, я наважився: «А може, варто? Дурманенко поганого не порадить».

У редакції мене зустріли два Миколи: Теницький і Кандиба. Редактор Борис Гнатович Худенко, довго не роздумуючи, запропонував написати матеріал про концерт для жнивників у Гуринівському будинку культури. Я начебто й уважно слухав розповідь організаторів заходу, й детально занотовував почуте. А коли перечитав свою «писанину», зрозумів, що вийшло якось кострубато. Мій матеріал підготував до друку на той час завідувач відділу листів Микола Теницький. А я аж затремтів увесь: так сильно захотілося навчитися писати, як Микола Іванович!

Ось так і розпочався мій творчий шлях у журналістику. Чимало гуль довелося набити кореспонденту-початківцю відділу сільського господарства. Ну ніяк не виходило писати на сільськогосподарську тематику. Ніде правди діти: деякі колеги відверто питали: «Чому ти сюди прийшов?» І тоді дійсно опускалися руки. І лише Теницький не давав падати духом: «Чому нюні розпускаєш? Пиши – і випишешся!»

Набравшись сміливості, я все-таки вирішив відверто поговорити з редактором. «Борисе Гнатовичу, хоч і виріс я в селі, за освітою – робітник. Не виходить у мене про сільське господарство писати». І керівництво мене зрозуміло. Невдовзі отримав редакційне завдання підготувати матеріал «Культура виробництва на підприємстві». Ось тоді й знадобилися мені знання, здобуті в училищі та на машинобудівному заводі.

Відповідальний секретар Олег Гончаров у моєму матеріалі викреслив лише перший рядок і відправив статтю до друку! Так і відбулося моє, так би мовити, бойове хрещення...

– Вам удалося з першого разу вступити на факультет журналістики престижного кийвського вишу. Поділіться секретом, – як?

– Та який там секрет! Хоча, якщо відверто, вважаю, що мені все-таки дещо пощастило. Та про все – по черзі. З «Радянської правди» я

звільнився, «озброївшись» довідкою про роботу в редакції й добіркою публікацій. А попереду – чотири екзамени.

З твором на вступному іспиті впорався успішно, на четвірку. А ось усного екзамену з української мови та літератури побоювався. Витягнув білета, стою і щось там невпевнено бурмочу. Аж ось заходить статний чоловік і запитує: «З якої області? З Сумської? А про Олександра Олеся чули?» «Звичайно, чув. Це ж наш поет-земляк із Білопілля», – відповідаю. А у самого перед очима – збірка поезій, яку я придбав у місцевій книгарні й перечитав не один раз. «Я цікавлюся його творчістю, – каже чоловік. – Якщо завітаю до Білопілля, – допоможете?» – «Так. Вся редакція вам допоможе». – «Ну ось і добре. Ми теж вам допоможемо».

Ще одна жадана четвірка! З історії – теж четвірка. Щоправда, знання з німецької підвели. Ну нічого: з трійкою на заочне відділення за кількістю балів я все ж пройшов.

Валентина Дегтярьова. («Медіаколо», Суми, 2023)

30

Як депутати заборонених партій стали для виборців «недоторканими»?

Слідами заблокованого в парламенті законопроекту №7476 та збереження голосів ОПЗЖ

Більше року парламент не може напрацювати жодного механізму, який би дав можливість позбавити мандата всіх депутатів місцевих рад із заборонених проросійських партій. Урядовий законопроект №7476 за пів року так і не потрапив у сесійну залу.

Не менш показова історія з народними депутатами забороненої ОПЗЖ, яких монобільшість використовує для підтримки скандальних законопроектів. Відсилання всіх обурених до Конституції виглядає цинічно, оскільки в медіа вже неодноразово було озвучено цілком законні механізми позбавлення мандатів нардепів ОПЗЖ.

Ба більше, заборона проросійських партій унеможливила відкликання політиків із народної ініціативи. Оскільки кінцеве

рішення щодо відкликання мала б приймати... партія, котра висувала кандидата.

Рух ЧЕСНО, який веде Реєстр держЗрадників, з огляду на великий суспільний запит, вирішив дослідити ситуацію та нагадати законотворцям, над вирішенням яких питань актуально попрацювати зараз.

Доки партія не розлучить нас

Виборці можуть відкликати депутатів-прогульників із місцевих рад. Для цього треба, щоб депутат пропустив понад 50% засідань сесій або комісій. Відсутність обов'язкового щорічного звітування про роботу теж є підставою для відкликання.

Є й інші причини. Це порушення Конституції чи законодавства. Але тут потрібне рішення суду. Тобто цей шлях потребує більше ресурсів і не факт, що буде результативним, бо в країні так і не проведено судову реформу.

Парламентські партії, які напрацьовували законодавство, постаралися, щоб кінцеве рішення про відкликання депутатів місцевих рад було не за виборцями, які є джерелом влади, а за партією. Рух ЧЕСНО писав про це у статті «Як відкликати депутата: партіям – усе, виборцям – процедура» 2020 року, коли проводилися місцеві вибори.

Аби саме партії, а не виборці мали абсолютний контроль на місцях, законотворці додали ще одну причину для відкликання. Місцевих депутатів можна відкликати й за те, що вони не увійшли до фракції від партії.

Тут слід додати, що депутати на місцях у більшості громад балотувалися саме від партій, оскільки парламент прийняв рішення про партійне висування у громадах, де кількість виборців перевищує десять тисяч. Тобто до цього переліку потрапили навіть селища.

З початку 2023 року вже можна було б провести моніторинг місцевих рад і з'ясувати, хто пропустив понад 50% засідань у 2022 році, аби відкликати таких депутатів. І це стосується не лише депутатів проросійських партій. Але мало хто розуміє, що тепер неможливо відкликати саме депутатів від проросійських заборонених партій, а інших – можна.

Ірина Федорів (з газети «Дзеркало тижня» 24.03.2023)

КОРОТКИЙ СЛОВНИК СТИЛІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Алегорія (іносказання) – образ, у якому зображення має переносне значення; вираження ідеї в предметному образі: *лисиця – хитрість, осел – тупа упертість, вовк – хижацтво*.

Алітерація – стилістичний прийом повторення однакових або близьких за акустико-артикуляторними ознаками приголосних звуків з метою створення звукового образу або фону: *Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий, так наші молоти гриміли раз у раз* (І. Франко).

Ампліфікація – нагромадження кількох схожих означень для підсилення певного явища: *Любиму Вітчизну топтати не дам кривавим, підступним і злим ворогам* (М. Бажан).

Анаколуф (непослідовність) – стилістична фігура, в основі якої лежить граматична неузгодженість членів речення, зміщення конструкцій, порушення синтаксичних зв'язків.

Анафора – стилістична фігура, що створюється повторенням одних і тих самих елементів мови на початку кожного паралельного ряду: рядка, строфи, абзацу... Анафора буває звукова, лексична, морфемна, синтаксична.

Анахронізми – слова і словосполучення, перенесені з однієї епохи в іншу: *Мені снилося, що я в рясі, бородатий, довгогровий... Опиняюся на лаві з сквері біля університету, витягаю з кишені номер «Футболу», намагаюсь читати* (Ю.Івакін).

Анепіфора, або кільце строфи – стилістична фігура, в якій певна синтаксична одиниця (речення, абзац, строфа) має однаковий початок і кінець.

Антитеза (протиставлення) – стилістична фігура, побудована на підкресленому протиставленні протилежних явищ, понять, думок, почуттів, образів. В основі антитези лежить антонімічна пара (загальнономовна або контекстуальна): *Рання пташка росу п'є, а пізня – сльозу ллє*.

Антифразис – стилістична фігура, яка будується на вживанні слова в протилежному значенні: *страшенно люблю*.

Антономазія (найменування по-іншому) – стилістичний засіб оцінної експресії, що досягається заміною власної назви описовим

зворотом: *Безсмертний Кобзар* (про Т. Шевченка); *Великий Каменяр* (про І. Франка).

Апокопа (відсікання) – скорочення слів у результаті випускання звуків (розм. *мо* замість *може*).

Арготизми – слова умовної говірки певної соціальної групи з набором слів, незрозумілих для невтаємничених у справі цієї групи – стилістичні засоби для створення ефекту потайного мовного відокремлення: *Оце, думаю, клево! Годі сухмаї кусмарити, хоч ставреників накурляю* (Г. Хоткевич).

Архаїзми – застарілі слова, які вийшли з активного вжитку, але збереглися в пасивному словнику – стилістичні засоби (лексеми), що мають конотацію попередніх мовних епох і тому використовуються для створення стилістичних ефектів історичного колориту, урочистості, піднесеності, патетики або створення ефекту комізму, іронії, пародії, індивідуалізації мовлення персонажів: *Возвеличу малих отих рабів німих...* (Т. Шевченко); *І все рече, рече...* (Остап Вишня).

Асиндетон – стилістична фігура, що має будову багатокomпонентного складного безсполучникового речення, стилістична фігура: *Сонце заходить, гори чорніють, пташечка тихне, поле німіє* (Т. Шевченко); полягає у пропуску сполучників, що зв'язують окремі слова й частини фраз: *Ліс, вогонь, кобзар, козаки, ціла картина десь ніби чарами зникла* (І. Нечуй-Левицький).

Асонанс – прийом фоностилістики, що полягає у співзвуччі або повторенні однакових чи акустично близьких голосних звуків: *на городі отудало горобців перепудило*.

Афоризм – короткий влучний вислів, який у стислій, зручній для запам'ятовування формі подає глибоку думку: *Караюсь, мучуся... але не каюсь!* (Т. Шевченко).

Варваризми – стилістичні засоби (лексеми), як правило, іншомовного походження, які не стали загальноновживаними, не повністю засвоєні мовою (варваризми оформляються засобами іншого алфавіту, хоч можуть відтворюватися й літерами української абетки): *alta mater, фрау, мадам, візаві, сябри*.

Вульгаризми – стилістичний засіб, лексеми, що мають знижене (пейоративне) забарвлення і перебувають за межами літературної норми: *тика, жерти, здихати, гарикати*.

Вчення про три стилі – гармонійна стилістична система, яку започаткували Цицерон, Квінтіліан та ін., в Україні – Феофан Прокопович, в Росії – Михайло Ломоносов: *стиль простий* (низький) – ошадливий, ясний, скромний, позбавлений тропів, потребує слів невишуканих, комунікативних, поширених у буденному житті; *стиль високий* (піднесений) – багатий, насичений тропами і фігурами, стандартно відпрацьований, призначений для святкових промов і високого чину; *стиль середній* (поміrkований) – позбавлений крайностей низького і високого. Ритори вважали його ідеалом доброї мови, мірою такту.

Гіпербола (перебільшення) – троп, в основі якого лежить підкреслене перебільшення розмірів, рис, характеристик, ознак предмета чи явища: *Так ніхто не кохав. Через тисячі літ лиш приходить подібне кохання* (В. Сосюра); *Я цар царів. Я сонця син могутній* (Леся Українка).

Градація (поступове підвищення, посилення) – стилістична фігура певної будови, в якій кожна наступна частина посилює (або послаблює), нагнітає смислове чи емоційно-експресивне значення. В результаті зростає стилістичний ефект висловлення і враження від нього. Градація буває висхідна, за якої стилістичний ефект збільшується, наростає і посилюється значення з додаванням кожного наступного компонента фігури: *Прийшов, побачив, переміг* (Юлій Цезар). Градація низхідна, навпаки, характеризується з кожною наступною частиною зменшенням значення, спаданням стилістичного ефекту і враження від нього: *На майдані тил спадає. Замовкає річ. Вечір. Ніч* (П. Тичина).

Гротеск – поетичний прийом зумисного спотворення або змішування контрастів: трагічного і комічного, доброго та злого, реального і фантастичного.

Демінутиви – назви суфіксальних утворень із семантикою зменшуваності, емоційної оцінності, інтимності: *спатоньки, їстоньки, дівулька*.

Діалектизми – стилістичні засоби, що використовуються в художніх текстах для створення стилістичного ефекту місцевого колориту, для індивідуалізації мови персонажів – носіїв певної говірки: *Борух знає того когута, уже не раз хотів його за сіль виміняти, але дячиха не хоче, бо когутик піє на ціле село і завжди в справедливу північ* (С. Ковалів).

Евфемізми – пом'якшувальні назви грубих явищ, уникнення слів із неприємним забарвленням: *вигадуєте* (замість *брешете*), *заглядає у чарку* (замість *п'яниця*).

Евфонія – милозвучність мови, а також дотримання мовцями правил фонетичних чергувань: *і-й, у-в, би-б* та ін.

Екзотизми (етнографізми) – маловживані іншомовні слова, що позначають назви реалій із життя інших народів і вживаються як стилістичний засіб для створення особливого місцевого колориту: *паранджа, аул, фазенда*.

Експресивний стиль – це різновид мови, що сформувався за ступенем експресії думок і почуттів, емоцій, настанов на досягнення цілей і мети незалежно від сфери діяльності людини.

Експресивність адгерентна – інтенсивна виразність мовного знака, що сформувалася тільки у певному контексті, ситуації, умовах, а не в основному словниковому значенні: *Мушу випити келих до краю полиновий мед самоти; сплітаю вірші з нервів пасма, як перший пелюсток весни; крізь золото остання просинь цілує сонний краєвид; ще вабить в синь співуча далеч зітханням теплої землі* (Є. Маланюк).

Експресивність – семантико-стилістична властивість мовних одиниць, психологічно і соціально вмотивована, що забезпечує цим одиницям повноцінне функціонування і створення стилістичного значення, фону, ефекту.

Експресивність інгерентна – експресивність, що внутрішньо притаманна мовному знаку, є його постійною і невід'ємною ознакою в будь-яких ситуативно-контекстних умовах: *Любив, коли скидалась велика риба в озері чи в Десні на захід сонця. Любив, їдучи на возі з лугу, дивитися, лежачи, на зоряне небо. Любив засинати на возі, і любив, коли віз спинявся коло хати в дворі і мене переносили сонного в*

хату. Любив скрип коліс під важкими возами в жнива. Любив пташиний щебет в саду і в полі (О. Довженко). Ядро лексичного значення (інтенціонал) слова *любив* уже несе в собі експресивність.

Експресія – інтенсивна виразність тексту, що створюється фонетичними, лексичними, граматичними, стилістичними засобами мови.

Еліпс – відсутність передбачуваного слова, в якому немає потреби і без якого фігура є лаконічнішою, динамічнішою, виразнішою: *Людині – все людське на цій непокірній землі* (М. Рильський).

Емотивний – синонім до слова *емоційний*, частіше вживається стосовно неконтрольованих емоцій – афектів.

Епанафора – композиційний стик, що являє собою конструкцію, в якій наступний уривок синтаксичної одиниці починається тим, чим закінчується попередній.

Епітет – троп, образне означення переважно метафоричного характеру, що підкреслює характерну властивість певного явища чи поняття. Стилістична функція епітетів полягає в тому, що вони дають змогу показати предмет зображення з несподіваного боку, індивідуалізують якусь ознаку, викликають певне ставлення до зображуваного: *щасливі береги, демон огнеокий, весна-царівна, слова ніжносяйні, медові уста* (О. Олесь).

Епіфора (повторення) – стилістична фігура, протилежна анафорі, полягає у повторенні одних і тих самих елементів у кінці кожного паралельного рядка.

Жаргонізм – слово розмовного мовлення людей, пов'язаних певною спільністю інтересів: *бублик (кермо), тачка (таксі), пиляти (важко їхати), свічка (вертикально вдарений м'яч), ляп (груба помилка)*.

Замовчування – обірване речення. Автор свідомо не закінчує думки, залишаючи читачеві можливість здогадатися, домислити, про що йдеться. Цією фігурою послуговуються для передачі напруженого психологічного стану мовця: *А там... а там... сину, сину! Та й не доказала* (Т. Шевченко).

Звертання риторичне – звертання не розраховане а відповідь, бо в ролі об'єкта таких звертань, крім назв людей, виступають назви всіх інших живих істот, імена історичних осіб, назви явищ природи, будь-яких абстрактних та конкретних понять. Риторичні звертання є стилістичним засобом для емоційно напруженого зображення подій, для вироблення в читача чи слухача певного ставлення до зображуваного.

Звуконаслідувальні слова, ономапопея – стилістичний засіб у художніх текстах для відтворення звукових ситуацій, створення акустичного фону і звукових образів. Наприклад: *Цок-цок, цок-цок...* – *за небокрай козацький кінь прудкий* (Л. Ротач).

Інверсія (перестановка) – стилістична фігура, яка створюється зворотним порядком слів у реченні, щоб підкреслити значення інверсованих одиниць і посилити виразність мовлення.

Індивідуальний стиль (ідеостиль, ідіолект) – це така системність виразових засобів мови окремого письменника, діяча культури чи іншого індивіда, яка вирізняє, виділяє його мову серед інших мовців. Ідеостиль письменника на тлі загальнонаціональної мови відображає його індивідуальне світобачення і світосприйняття через окремі специфічні мовні засоби чи оригінальне авторське використання їх.

Історизми – слова, які вийшли з ужитку у зв'язку зі зникненням позначуваних ними понять – стилістичні засоби (лексеми), що використовуються в художніх текстах для відтворення колориту епохи, індивідуалізації мови персонажів, у науково-історичній літературі як номінації колишніх реалій: *урядник, вїт, кошовий, волость, ятаган, КДБ*.

Каламбур (гра слів) – зближення різних за значенням слів, іноді схожих за звучанням, який створює комічний ефект: *А хай їй грець, тій Греції!; Все кватимось із ніколи в ніколи; Місто, премісто, прамісто моє!* (Л. Костенко).

Какофонія – безладне, хаотичне нагромадження звуків, різновид дисонансу, доведений до абсурду. Використовувалася авангардистами, зокрема футуристами.

Конотація – одне з основних понять стилістики, яке означає додаткові семантичні й стилістичні відтінки, що виникають на

асоціативно-образних уявленнях, накладаються на основне значення слова в процесі комунікації і надають вислову експресивного забарвлення, певного тону, колориту, в результаті чого постають тропи і фігури: *музика в камені* (скульптура), *медова гречка*, *цвіт мелодій*, *золоті литаври*, *біль слова*, *симфонія думок*, *жевріє хмарка* та ін.

Конотація okazіональна – рідковживані, може, й не всім зрозумілі, здебільшого авторські новотвори, що виникли на основі якихось незвичних і маловідомих для більшості мовців суб'єктивних асоціацій.

Конотація узуальна – це та загальна конотація мовних одиниць, яка вже усталилася в мові, є загальнозрозумілою і загальнозживаною, вона ніби стала нормою.

Контекст (тісний зв'язок, з'єднання) – 1) лінійне синтагматичне оточення, яке необхідне (чи достатнє) для реалізації потенцій значення слова або таке, що здатне породжувати певні зміни в значенні. Одне з основних понять стилістики, оскільки більшість стилістем реалізуються тільки в контексті, тобто в частині тексту, яка дає можливість визначити стилістичне значення мовної одиниці. В широкому розумінні контекстом вважають мовне оточення, ситуацію й умови спілкування, а також національно-культурне середовище; 2) оточення (ліве і праве) мовної одиниці, в якому виявляються її властивості.

Контекст екстралінгвістичний – позамовний, тобто зовнішньоситуативний контекст.

Контекст лексичний складається з лексичних значень мовних одиниць, тематичного характеру лексем: *Був теплий дощ, в траві стоїть вода, на гілці синя бабка обсихає, запах буркун гостріш* (М. Рильський).

Контекст лінгвістичний – сукупність фіксованих умов, за якої зміст певної мовної одиниці є однозначним.

Контекст морфологічний – сукупність актуальних морфем і форм: *Усю мене пошарпано, всі квітоньки загарбано, всі квітоньки-зірниченьки геть вирвано з тиениченьки* (Леся Українка).

Контекст синтаксичний – це фіксовані синтаксичні конструкції, синтаксичні функції і позиції, які ставлять у певні синтаксичні рамки аналізовану одиницю. Синтаксичний контекст прийнято виділяти в межах речення. У текстовому контексті виділяють жанрові композиційно-мовні форми, що відображають структуру процесу мислення (хід міркувань) і його мовленнєву презентацію. Про контекст за межами речення говорять як про текстовий.

Контекст ситуативний одиничний – екстралінгвістичний контекст, коли висловлене має сенс тільки в даній ситуації і ні в якій іншій. Часто це такі ситуації у казках, яким немає відповідних у реальному житті, і навіть в уявному вони не мають подібних.

Контекст ситуативний соціально-історичний – екстралінгвістичний контекст, у межі якого входять не тільки конкретні умови висловлювань, а й події, процеси, факти, дати, оцінки чи прогнозування з огляду на філософсько-світоглядні та соціально-ідеологічні позиції мовців, історико-національні пріоритети, духовно-культурні цінності, сьогочасні смаки й уподобання мовців.

Контекст ситуативний типовий – екстралінгвістичний контекст, коли висловлення сприймається правильно тільки в певних ситуаціях, зрозумілих частині мовців (за фахом, інтересами, уподобанням тощо).

Контекст стилістичний – сукупність конотативних і неконотативних значень усіх інших мовних одиниць, у якій найчастіше реалізується стилістичне значення заданої мовної одиниці.

Крилаті вислови (слова) – стилістичні засоби; стійкі вирази, що мають певне літературне або історичне походження. Це переважно вислови визначних діячів, цитати з відомих творів, що завдяки своїй виразності стали стилістемами: *Натитися шоломом з Дону великого* («Слово о полку Ігоревім»); *Тільки той ненависті не знає, хто цілий вік нікого не любив* (Леся Українка); *Бути чи не бути?* (У. Шекспір).

Лексика емоційна (емотивна) – слова на позначення емоцій, почуттів, переживань (або які надають такого емоційно-експресивного забарвлення іншим) та слова, що здатні впливати на емоційну сферу мовців: *любов, кохання, радість, матусенька, гарненький, злющий, сердешний*.

Лексика книжна – слова, що пов'язані своїм походженням і використанням з книжними стилями: *аналіз, синтез, ерудиція, фактор, ефект, закон, суд.*

Лексика нейтральна – слова, що не мають стилістичного забарвлення і стильового призначення, можуть вживатися в усіх стилях. Вони є нейтральною основою, домінантою, до якої додаються стилістично забарвлені синоніми, утворюючи синонімічний ряд: *говорити – ректи, промовляти, виступати, базікати.*

Лексика офіційно-ділова – слова та усталені вирази (кліше, штампи), що є стилістично визначальними для документів і офіційних паперів: *паспорт, посвідчення, заява, протокол.*

Лексика розмовна – слова, що виникли і вживаються у живому усному мовленні: *козарлюга, дрібничка, багатенько, електричка, роботяга.*

Лексика фамільярна – слова, що вживаються у спілкуванні, не обтяженому етичними нормами, безцеремонна лексика: *братан, трьоп, роззява.*

Лексична стилістика – розділ описової стилістики про стилістичні можливості різних шарів лексики і доцільність використання відповідної лексики у певних функціональних типах мови.

Лінгвістична стилістика – мовознавча наука про стилі, стилістичні засоби мови і прийоми їх використання.

Літота – образне применшення: *жаль крихти хліба; слово надається; У Т. Шевченка: Одну сльозу з очей карих – і пан над панами.*

Макаронізми – жартівливо перекручені на лад іншої мови слова: італ. – *Ми бандито, гангстерито...*; франц. – *пан теля пасе*; япон. – *то яма, то канава.*

Макроконтекст – контекст, що за обсягом охоплює абзац, діалог, полілог, монолог.

Мегаконтекст – контекст, що за обсягом охоплює розділ, главу, твір.

Мейозис (зменшення) – використання демінутивних утворень не для зменшення, послаблення ефекту, а для підсилення, інтенсифікації: *у керівника зубки прорізувались, кулачки сверблять*.

Метафора – один із найпоширеніших тропів, що виникає в результаті вживання слова в переносному значенні за схожістю означуваного предмета з іншим. Метафора нагадує згорнене порівняння, компактна й образна: *конвертики хат; глобус капусти* (Л. Костенко).

Метод семантико-стилістичний – виявлення співвідношення мовних засобів, якими експресивно виражається інтелектуальний, емоційний чи естетичний зміст мовлення (або тексту) до змісту інформації. При цьому виявляється те, як смисловим відтінкам змісту мовлення відповідає загальна (і конкретна) лексична семантика виражальних одиниць.

Метод зіставлення – виділення з наявних у мові засобів ті, що можуть дати відповідно до певного типу спілкування найкращий стилістичний ефект і таким чином задовольнити інтелектуально-комунікативні та емоційно-естетичні потреби мовців.

Метод стилістичного експерименту – заміна зі стилістичною метою вжитих автором слів або виразів, конструкцій новими, щоб глибше і повніше схарактеризувати стилістичні властивості (ознаки) компонентів найпершого (авторського) тексту та апробувати стилістичні можливості підставлюваних елементів мови.

Метод статистичний – кількісна характеристика мовних явищ. Кількісні методи дають можливість досягнути кількісні характеристики об'єкта дослідження, побачити за кількісними ознаками якісні, розкрити одну з рис діалектики у мовних явищах – перехід кількісних показників у нову якість.

Метонімія (перейменування) – троп, образний переносний вираз, в якому предмет замінюється іншим, але не за подібністю, а за суміжністю і реально існуючими між ним зв'язками. Зв'язок цей може бути між автором та його твором (читати Шевченка); між дією і знаряддям дії (усе пішло під ніж); між посудиною і вмістом (хоч відро випий); між предметом і матеріалом (ходити в золоті та діамантах); між місцевістю і людьми, які в ній перебувають (місто спить).

Мікроконтекст – контекст, що за обсягом охоплює словосполучення, речення – одне висловлення.

Монофон – коротка оригінальна розповідь, кожне слово якої починається з однакового звуку (літери), що обирається за бажанням автора.

Невласне пряма мова – стилістичний прийом взаємопроникнення авторської і прямої мови, що й створює враження підслуханих думок. Характеризується тим, що зберігаються лексичні й синтаксичні особливості чужого висловлювання – автентичні вислови, порядок слів, манера мовлення, емоційне забарвлення, експресивний заряд. Але передається висловлювання не від імені персонажа, а від імені розповідача: *Андрій не бачить її обличчя, але знає, що у неї спущені додолу очі й затиснені губи. Ми хоч бідні, але чесні. Хоч живемо з пучок, а проте й для нас є місце в церкві (М. Коцюбинський).*

Норма мовна – сукупність найбільш традиційних реалізацій мовної системи, повторюваних, відібраних і закріплених у процесі спільної комунікації, що сприймається як взірць для всіх мовців.

Норма стильова – норма мови, обмежена рамками стилю, рамками усної або писемної форми спілкування, специфікою жанрового різновиду в межах стилю тощо.

Норми мови стилістичні – кодифіковані сукупності (ряди) мовних засобів, які характеризуються певною частотністю щодо різних стилів і мають потенційне стилістичне значення, відповідне функціональному стилю (це стилістичний арсенал словника).

Норми мовлення стилістичні – мовленнєві засоби зі стилістичним значенням і прийоми їх організації у множинності конкретних текстів для одержання стилістичних ефектів відповідно до загального стильового значення і мовленнєвої системності стилю.

Норми стилістичні – мовні засоби, за якими закріпилося певне емоційне чи емоційно-експресивне забарвлення і які регламентовано вживаються у певних типах мовлення: стилях, підстилях, жанрах та видах текстів

Оказіоналізми – індивідуально авторські новотвори, стилістичні засоби, що не відповідають загальноприйнятому вживанню, мають

індивідуальний, часто взагалі разовий контекст: *новорождені стети, пекельно-гарячі обійми* (О.Олесь), *демагогнути, забайрачатися, перстеніти, соп-цемідь, фурористи* (М. Хвильовий) .

Оксюморон – поєднання логічно суперечливих понять, несумісних ознак, що утворюють новий яскравий образ: *ти мовчанням мені кричи; говорю я з тобою мовчки* (В. Симоненко).

Парентеза – введення у фразу елементів, не пов'язаних з нею синтаксично (вставні і вставлені слова, словосполучення і речення): *Вже почалось, мабуть, майбутнє. Оце, либонь, вже почалось* (Л. Костенко).

Парономазія – стилістична фігура (звукова метафора), що досягається майстерним використанням близьких за звучанням, але різних за значенням слів: *Коли стану я зовсім сивою і життя моє піде мрякою, я для тебе буду красивою, а для когось, може, ніякою* (Л. Костенко).

Парцеляція – стилістичний прийом, що полягає в поділі речення на окремі самостійні інтонаційно-сміслові частини і виділенні їх, щоб звернути на них увагу читача чи співрозмовника: *Коло неї [Маланки] Гафійка. Наче молода щепка з панського саду* (М. Коцюбинський).

Перифраза (описовий зворот) – троп, що є описовою назвою осіб (предметів) за їх характерними ознаками, діями тощо: *служитель Мельпомени* (артист), *мати городів руських* (Київ), *чорне золото* (вугілля), *Дочка Прометей* (Леся Українка).

Період (кругообертання) – стилістична фігура, що є ускладненим простим, а частіше багаточленним складним реченням (інколи низкою речень), яке характеризується повнотою і завершеністю змісту та інтонаційно-логічним поділом на дві частини: **засновок** – накопичення інформації і підвищення тону, пауза і **висновок** – завершення думки й зниження тону: *Чи тільки терни на шляху знайду, чи стріну, може, де і квіт барвистий? Чи до мети я певної дійду, чи без пори скінчу свій шлях тернистий, – бажаю так скінчити я свій шлях, як починала: з співом на устах!* (Леся Українка).

Персоніфікація – троп, що утворюється перенесенням ознак особи на предмети, речі, явища, тваринний і рослинний світ: *В*

золотій смушевій шапці циган-вечір сходить з гір, ніс він ніченьці-циганці з срібла кований набір (О. Олесь).

Питання риторичне – стилістична фігура у вигляді запитання, на яке не чекаємо відповіді: *Чом, чом, земле моя, так люба ти мені?*

Плеоназм – надмірність слів у фразі або тексті з погляду точної передачі думки. Різновидами плеоназму можуть бути тавтологія, перифраза, лексична надлишковість.

Повтор – нагромадження однотипних мовних елементів (звуків, складів, слів, словосполучень) у певній синтаксичній одиниці – стилістичний прийом, за допомогою якого можна створювати нові стилістичні засоби і фігури, тому що він може охоплювати мовні одиниці всіх рівнів – звуки, морфеми, форми слова, словосполучення, речення, строфи: *Земле Шевченкова, земле Франкова, ниво, засіяна частям-добром, вічна твоя соловейкова мова, вічна розмова Дністра із Дніпром* (Д. Павличко).

Полісемія – наявність різних лексичних значень у одного й того ж слова відповідно до різних контекстів.

Порівняння – це троп, побудований на зіставленні двох явищ, предметів, фактів для пояснення одного з них за допомогою іншого. Стилiстична роль порiвнянь полягає у видiленнi якоїсь особливостi предмета чи явища, яка виступає дуже яскраво в того предмета, з яким порiвнюється те чи iнше явище: *Пиєнцi лан по обрiю розлився, наче море* (О. Гончар).

Приказка – стилістичний засіб: вислів із незакінченою думкою, що натякає на висновок: *Вилами по воді писано; Як мокре горить; Праця майстра величає.*

Прислів'я – стилістичний засіб: короткий віршований вислів, повне поширене речення повчального змісту: *Хто знання має, той і мур ламає; Шабля ранимь голову, а слово душу.*

Просторіччя – відхилення від вимовних, лексичних, граматичних і стилістичних норм літературної мови, що характеризується зниженням естетичного й етичного рівнів: *барахло, пузо, баньки, алкаш, бакси, доперти, шарити.*

Професіоналізми – стилістичні засоби (лексеми) в художньому тексті, що характеризують мовлення персонажів певних професійних

груп. За межами певного професійного середовища ці слова не завжди зрозумілі або не становлять інтересу. Значна частина професіоналізмів – неофіційні розмовні заміники термінів: *пара*, *академзаборгованість*, *вікно* (у викладачів); *камбуз* (кухня у моряків); *мартен*, *вагранка* (у металургів).

Рефрен – уривок тексту, який час від часу повторюється, допомагаючи тіснішому об'єднанню його компонентів і наголошуючи на певному аспекті думки.

Рима – ознака віршованої мови, яка полягає в ритмічному розташуванні однакових або дуже близьких звуків у кінці слів. Рими є чоловічі (на голосний звук), жіночі (на приголосний), бідні (один кінцевий голосний), багаті (кілька звуків), парні, перехресні, переплетені, кільцеві.

Розмовна мова – стилістична підсистема національної мови, що протиставляється книжній підсистемі і має два різновиди: розмовну кодифіковану (літературну) і розмовну некодифіковану мову (просторіччя, жаргон).

Синекдоха – троп, вид метонімії, вислів, заснований на кількісному зіставленні предметів, побудований на кількісній заміні: одинана вживається замість множини, частина замість цілого, видова назва замість родової: *А штани та картузи посідали на вози* (С. Олійник).

Синоніми – стилістичні засоби, що, виражаючи одне поняття, відрізняються відтінками значень і забарвлень, чим створюють певний стилістичний ефект. Утворюють синонімічні ряди: *бити – молотити, лупцювати, духопелити, лічити ребра; йти – крокувати, ступати, простувати, прямувати, волоктися, тарабанитися*.

Синоніми контекстуальні – слова, що набувають синонімічних стосунків тільки в певному контексті.

Сленг – жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків.

Старослов'янізми – стилістичні засоби, що мають виразні ознаки старослов'янського походження, використовуються як стилістичний засіб для створення історичного колориту, пафосу або

комізму, іронії: *глава, врита, возлюби, благословен, ректи; Я есть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була* (П. Тичина).

Стилістема – 1) мовна одиниця, за якою закріпилося певне емоційне чи емоційно-експресивне забарвлення і яка регламентовано живається у певних типах мовлення: стилях, підстилях, жанрах та видах текстів; 2) мовна одиниця, що має стилістичне значення

Стилістика – лінгвістична наука, яка вивчає способи використання мовних одиниць і категорій у різних мовних стилях, а також функціональну стильову систему літературної мови в її сучасному стані і діахронії.

Стилістика діалектна досліджує говіркове мовлення з погляду спеціального і доцільного вибору, використання, розподілу в ньому мовних одиниць носіями говору відповідно до функціонального призначення, комунікативної настанови, тобто діалектна стилістика вивчає стилістичне розшарування і диференціацію мовних одиниць у межах певного діалекту чи говірки.

Стилістика загальна (*теоретична стилістика, або теорія стилістики*) визначає основні поняття і категорії стилістики, предмет досліджень, теоретично обґрунтовує принципи і методи стилістичних досліджень; вивчає універсальні стилістичні засоби мови, тобто ті, що є в багатьох мовах і мають спільні характеристики, та закономірності функціонування мови залежно від змісту, мети, ситуації і сфери спілкування, тобто загальне про функціональні стилі.

Стилістика історична вивчає формування і розвиток стилів упродовж усіх етапів розвитку національної мови, динаміку розвитку виражальних одиниць, часову і якісну зміну конотації, хронологічно марковані стилістичні засоби. Історична стилістика досліджує як історію сучасних стилістичних засобів національної мови, причини їх появи, основні етапи розвитку, так і стилістичні засоби минулих історичних епох у розвитку конкретної мови або споріднених мов.

Стилістика порівняльна вивчає національне та інтернаціональне в стилістичних системах національних мов, розкриває причини та обґрунтовує шляхи збільшення інтернаціонального лексичного (особливо термінологічного) фонду у національних мовах, виявляє спільне і відмінне у формуванні

функціональних стилів, відзначає специфічні функціонально-стильові і жанрові різновиди, національні особливості мовленнєвих системностей функціональних стилів тощо.

Стилістика практична – це навчальна дисципліна, в якій розглядаються загальні відомості про стилі мови і мовлення, про стилістичні норми, вивчаються стилістичні засоби національної мови з їх смисловими та емоційно-експресивними оцінками, прийоми використання мовних засобів для правильної організації мовлення.

Стилістика ресурсів (неконтекстних мовних засобів), **описова стилістика** вивчає стилістично забарвлені засоби мови не тільки в тексті, а й поза контекстним використанням. Вона вивчає ті мовні елементи, які стануть матеріалом для вибору і подальшого відбору мовних засобів у мовленні.

Стилістика тексту вивчає, як втілюється ідея і зміст твору в тканину тексту, як це відбивається на особливостях композиції, організації мовного матеріалу, який мовний матеріал стилістично значиміший для текстів цього типу, які функції він виконує відповідно до змісту і цільової настанови.

Стилістика функціональна вивчає закономірності функціонування національної мови відповідно до потреб суспільства, ситуації спілкування, тобто функціональний аспект мови. Функціональна стилістика вивчає функціональні стилі, їх класифікацію і внутрішню жанрову диференціацію (функціонально-стильові різновиди, підстилі), мовленнєву системність стилів, принципи відбору і закономірності поєднання мовних одиниць у стилі.

Стилістика часткова – вивчає стилістичну систему національної мови.

Стилістична система національної мови охоплює стилі й підстилі мови і мовлення, їх жанрову диференціацію, стилістичні способи і прийоми організації мовних засобів у тексті.

Стилістичне значення – додаткове, супровідне до лексичного та граматичного значення мовної одиниці, яке обмежує використання цієї одиниці певним стилем, типом мовлення чи видом тексту і має

стилістичну вартість – маркованість, якою й протиставляється нейтральним значенням.

Стилістичне значення аксіологічне (оцінне) – співвідноситься з оцінно-раціональним сприйняттям світу, виражає закріплене традицією оцінне ставлення до денотата (предметів, осіб, явищ тощо) за принципом «позитивне – негативне», «добре – погане»: *мудрість – глупота, благочестя – підлість, краса – потворність, лень – працьовитість, вартість – нікчемність* та ін.

Стилістичне значення емотивне (емоційне) – співвідноситься зі сферою емоційно-чуттєвого сприймання і закріплює узагальнені емоційні характеристики денотатів, надані їм мовцями впродовж віків: *матусенька, ріднесенький, красень, негідник, плентатись, жертви, тика, баньки, страховище*.

Стилістичне значення образно-експресивне – співвідноситься зі сферою чуттєво-образного сприймання мовців, при якому предмети кваліфікуються за якимись ознаками, властивостями, прикметами, що інтенсивно виражені, тобто експресивні. Ці ознаки можуть передаватися через інший предмет, якому вони первісно належать або в якому сильніше виражені: *яга, тигриця, відьма* (про злу жінку); *дуб* (про нерозумного); *шляпа* (про ошуканого); *ганчірка* (про безвольного); *працелюб, трудяга, трудоголік, роботяга, бджілка, віл, кінь* (про працювиту людину); *дурний, як ступа; глухий, як пеньок; не всі вдома* (дурний); *через дорогу навприсядки* (дуже далекий родич).

Стилістичне значення функціональне – породжується у слові тією функцією, яку воно виконує у процесі мовної комунікації і з якою закріплюється у свідомості мовця на основі постійних асоціацій його з певною сферою суспільної діяльності – науки, техніки, виробництва, політики, права, управління, творчості, побуту тощо.

Стилістичний синтаксис – вивчає стилістичні можливості синтаксичних одиниць, способи використання синтаксичних конструкцій зі стилістичною метою.

Стиль (паличка для письма) – 1) суспільно необхідний, історично сформований різновид літературної мови, що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних одиниць. Кожний стиль

має свою сферу використання, призначення, ознаки і мовні засоби; 2) сукупність прийомів використання мовних засобів, що є характерною для творчості окремого письменника, діяча культури, мовця (індивідуальний стиль); 3) особливості мовлення з погляду відповідності його нормам літературної мови: стиль гарний, поганий, простий, ускладнений, неохайний, штучний.

Стильове значення мовної одиниці показує, в якому функціональному різновиді (стилі) ця одиниця постійно вживається, до якого відноситься, за яким закріпилась як його стилетворча одиниця (*заява, протокол* – в офіційно-діловому; *система, синтез, дивергенція* – у науковому; *майбуття, крилатість, багаття спогадів, мед самоти* – у художньому тощо).

Суржик – мішанина словесних елементів з різних мов, неграмотне мовлення.

Тавтологія – стилістична фігура, що твориться повторенням подібних за змістом і звучанням слів: *долом-долиною, рано-пораненьку*. Тавтологія як невиправдане повторення є стилістичною помилкою: *перший дебют*.

Текст – 1) повідомлення, що складається з кількох речень, характеризується змістовою і структурною завершеністю, певним ставленням автора до змісту висловлюваного; становить сукупність речень, пов'язаних за змістом (у кожному наступному реченні використана попередня інформація), лексико-граматичними засобами (узгодження форм часу і способу дієслів, використання займенників, споріднених чи синонімічних слів тощо); зв'язки між реченнями в тексті можуть бути контактні і дистантні; 2) одне з основних понять стилістики, у якому об'єднуються найважливіші ознаки найбільшої мовної одиниці: зв'язність, цілісність; єдність, завершеність; частина мовного потоку; фіксоване мовлення, результат мовлення.

Тексту цілісність – сукупність змістової (теми, ідеї, змісту), комунікативної (мети, намірів мовного спілкування) і структурно-граматичної єдностей.

Тексту зв'язність – категорія тексту, яка полягає в семантико-граматичному, структурно-композиційному інтегруванні окремих частин у словесне ціле.

Тексту дискретність – членованість тексту на окремі елементи, кожен із яких є складником цілого і водночас постає відносно автономною частиною.

Тексту інформативність – здатність адекватного донесення визначеної міри інформації про щось до реципієнта каналом зв'язку.

Тексту референційність – текстова категорія, що відображає зв'язок інформації у мовленнєвому витворі з об'єктом дійсності.

Термін – це одиниця термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних спеціалізацією, належить до словникового складу мови; у художньому стилі – засіб професійної індивідуалізації персонажів: *фонема, морфема, присудок, синонім* (лінгв. терм.).

Троп – переносне вживання слів, за якого відбувається нарощення змісту і конотації. Тропи – це словесні образні засоби, словесні фігури: метафори, епітети, порівняння, метонімія, синекдоха, літота, гіпербола, перифраза, персоніфікація, алегорія, гіпербола, іронія.

Фігура стилістична – звороти і синтаксичні побудови, які, на відміну від тропів, не додають нового змісту, а посилюють естетичний вплив мови. До фігур належать: анафора, епіфора, асиндетон, полісиндетон, антитеза, градація, еліпс, умовчання, риторичне запитання, паралелізм.

Фоностилістика вивчає засоби звукової організації мовлення, виділяє найдоцільніші способи використання природних і функціональних ознак звуків для певного типу мовлення.

Функціональний стиль – це різновид мови (тип мовомислення, мовної діяльності), що характеризується співвіднесеністю з певною сферою суспільно-виробничої діяльності мовців.

Функція стилістична – роль мовного знака, що сприяє досконалості, доречності, адекватності мовлення і сприймання.

Штамп мовний – типовий, зручний для певних ситуацій вираз, що через часте вживання втрачає свіжість: *розвиток науки і техніки, відбудова народного господарства, в умовах економічної кризи*.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови [Текст] : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. Львів : Світ, 2003. 432 с.
2. Мацько Л. І. Стилiстика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. К.: Вища шк., 2003
3. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: Підручник / О. Д. Пономарів. К. : Либiдь, 1993–248 с.
4. Стилiстика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення) : навчально-методичний посiбник для студентiв-фiлологiв закладiв вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т iменi Павла Тичини, Ф-тет української фiлологiї, К-дра української мови та методики її навчання; уклад. І. І. Коломiєць. Умань : Візаві, 2019. 240 с.

ДОДАТКОВА

5. Бацiй І. С. Краса і сила слова: Бесiди про мову художнього твору / І. С. Бацiй. К.: Рад. школа, 1983. 96 с.
6. Ботвина Н. В. Офiційно-дiловий та науковий стилi української мови: Навчальний посiбник / Н. В. Ботвина. К.: «АртЕК», 1998. 192 с.
7. Волкотруб Г. Й. Стилiстика дiлової мови [Текст] : навч. посiб. / Г. Й. Волкотруб. – К. : МАУП, 2002. 208 с
8. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: словник-довiдник / С. І. Головащук. К. : «Либiдь», 1995. – 192 с.
9. Довiдник з культури мови [Текст] / Ред. С. Я. Єрмоленко. К. : Вища школа, 2005. 399 с.
10. Дудик П. С. Стилiстика української мови [Текст] : навч. посiб. / П. С. Дудик. К. : Академiя, 2005. – 368 с.
11. Євграфова А. О. Загальна стилістика: організація самостійної роботи за кредитно-модульною системою [Текст] : для студ. III курсу гуманітарного фак-ту спец. 6.030301 «Журналістика» денної форми навчання / А. О. Євграфова. Суми : СумДУ, 2010. 65 с.

- 12.Єрмоленко С. Я. Українська мова [Текст] : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. К. : Либідь, 2001. 224 с.
- 13.Зорівчак Р. Боліти бодем слова нашого... [Текст] / Р. Зорівчак. – Львів : ЛНУ ім. Франка, 2005. 296 с.
- 14.Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови [Текст] : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., перероб. Львів : ПАІС, 2007. 400 с.
- 15.Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови [Текст] / А. П. Коваль. – 2-е вид., доп. і перероб. К. : Вища школа, 1978. 374 с.
- 16.Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту [Текст] : навч. посіб. / І. М. Кочан. 2-е вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 423 с.
- 17.Культура мови на щодень [Текст] / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. К. : Довіра, 2000. 169 с.
- 18.Літературознавчий словник-довідник [Текст] / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковальов та ін. К. : Академія, 1997. 752 с.
- 19.Навчально-методичні матеріали із загальної стилістики [Електронний ресурс] : для студ. спец. 6.030301 "Журналістика" заочної форми навчання / О. П. Садовнікова. Суми : СумДУ, 2012. 88 с.
- 20.Основні лінгвостилістичні поняття і категорії: (словникдовідник філолога) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини; укладач І. І. Коломієць. 4-те вид., переробл. та допов. Умань: Візаві, 2017. 272 с.
- 21.Пазяк О. М. Українська мова і культура мовлення: навч. посіб / О. М. Пазяк, Г. Г. Кисіль. К. : Вища школа, 1995. 239 с.
- 22.Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика [Текст] / М. І. Пентилюк К., 1994. 240 с.
- 23.Пилинський М. М. Мовна норма і стиль [Текст] / М. М. Пилинський. К.: Наук. думка, 1976. 287 с.
- 24.Пономарів О. Культура слова: Мовнестилістичні поради [Текст] : навч. посіб. / О. Пономарів. 2-ге вид., стереотип. К. : Либідь, 2001. 240 с.

25. Садовнікова О., Лагута М. Художня актуалізація концепту "кохання" у творах Юрія Винничука. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти» (Суми, 8–9 червня 2016 р.). Суми: СумДУ, 2016. С. 177–180.

26. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: Навчальний посібник / О. А. Сербенська. Київ. Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.

27. Святовець В. Ф. Словник образотворчих засобів. Тропи та стилістичні фігури: навч. посібник / За ред. В. В. Різуна. К.: Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. 178 с.

28. Сидоренко О., Бондаренко О., Садимака М. Гендерні наративи в мас-медіа: фемінітиви vs маскулінативи.. Філологічні трактати. 2022. 14. С. 68–74.

29. Сидоренко О., Немеш В. Вербалізація соціальної статі в медіадискурсі: лексико-граматичний і функціонально-семантичний аспекти. Філологічні трактати. 2018. Том 10, № 4. С. 68–75.

30. Сидоренко О.П., Бондаренко О.Є., Сипченко І.В. Лінгвістична інтерпретація юридичної термінології в семантико-текстуальних дослідженнях.. Філологічні трактати. 2022. Т. 14, №2.

31. Сидоренко О.П., Вишняк Л.Н. Мовні прояви суб'єктивізму в газетному тексті. XVI Всеукраїнська науково-практична конференція "Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти" : тези доповідей . Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 132-137.

32. Сидоренко О.П., Вишняк Л.Н., Бондаренко О.Є. Мовні прояви авторської присутності в медіатексті. Філологічні трактати. 2021. 13 (№1). С. 68-74.

33. Українська мова. Енциклопедія / За ред. В. Скуратівського. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 746 с.

34. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія / І. Д. Фаріон. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 332 с.

Навчальне видання

**ОЛЬГА СИДОРЕНКО
ІННА СИПЧЕНКО**

**СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ПРАКТИЧНИЙ КУРС**

Навчальний посібник для студентів спеціальності «Журналістика»

Комп'ютерне верстання та дизайн обкладинки: Сидоренко О.П.

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 7,9.

Наклад 150 прим.

Видавець та виготовлювач
Товариство з обмеженою відповідальністю
«Видавничо-поліграфічне підприємство «Фабрика друку»,
40022, м. Суми, вул. Новомістенська, 31/1, тел. (0542) 70-60-15.

Свідоцтво про внесення суб'єктів видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК №4600 від 20.08.2013 р.